

Artur Klark

**DUH SA
GREND
BENKSA**

Prvi deo: PRELUDIJUM

1. LETO '74.

Mora da postoje bolji načini, govorio je sebi Jason Bredli, za proslavu dvadeset prvog rođendana od prisustvovanja masovnoj sahrani: ali bar u sve to nije bio emotivno uključen. Pitao se da li su rukovodilac operacije DŽENIFER ili njegovi pratioci iz CIA-e ikada saznali imena šezdeset trojice ruskih mornara koje su sada predavali dubinama.

Čitava ceremonija delovala je u potpunosti nestvarno, a prisustvo ekipe kamermana pružalo je dodatnu dimenziju fantastičnosti. Jasonu se javio utisak da je statista u nekom holivudskom filmu i da će svakog časa neko povikati: "Snima se!" dok su omotani leševi klizili u more. Na kraju krajeva, bilo je sasvim moguće - čak verovatno - da je Huard Hjuz bio lično u avionu koji je kružio iznad njih pre par sati. Ukoliko to nije bio Stari, mora da je posredi bio neki drugi budža iz Suma Korporacije; niko drugi nije znao šta se dešava na tom samotnom potezu Tihog okeana, hiljadu kilometara severozapadno od Havaja.

Što se toga tiče, čak ni operativni tim Glomar Eksplorera - pažljivo izolovan od ostatka posade - nije znao ništa o misiji dok se nije već našao na moru. To da pokušavaju dotad neprevaziđenu operaciju spasavanja bilo je očigledno, a vešti kladioci naginjali su verovanju da je reč o izgubljenom osmatračkom satelitu. Niko nije ni sanjao da će podići čitavu rusku podmornicu iz vode sa dve hiljade hvati dubine - sve skupa sa nuklearnim bojevim glavama, šifrarnicima i kriptografskom opremom. I, razume se, posadom...

Sve do tog jutra - da, baš je to bio rođendan i po! - Jason nikada nije video smrt. Možda ga je morbidna radoznalost naterala da se prijavi kao dobrovoljac kada su sanitetlije zatražile pomoć za iznošenje tela iz mrtvačnice. (Planeri u Langliju mislili su na sve; obezbedili su frižidere za tačno stotinu tela.) Zapanjio se - i osetio olakšanje - kada je otkrio kako je većina leševa dobro očuvana posle šest godina na dnu Tihog okeana. Mornari zarobljeni u hermetičnim odeljcima, gde ih nikakav grabljivac nije mogao dohvatiti, delovali su kao da su usnuli. Jason oseti kako bi, da samo zna na ruskom da kaže: "Probudite se!", to neodoljivo uzviknuo.

Na brodu je u svakom slučaju bilo nekoga ko je znao ruski i govorio ga je divno, jer čitava pogrebna služba držana je na tom jeziku; tek sada, na samom kraju, korišćen je engleski kada je kapelan Eksplorera došao do završnih reči koje su išle uz sahrane na moru. Nastala je duga tišina posle završnog "Amin", koju je sledila kratka zapovest počasnom vodu. A onda, dok je jedan po jedan mornar klizio preko ruba, poče muzika koja će opsedati Jasona Bredlija do kraja života.

Bila je tužna, pa ipak nimalo nalik nijednoj pogrebnoj melodiji koju je ikada čuo; u laganom, neumoljivom toku sadržavala je svu silinu i tajanstva mora. Jason nikada nije bio mnogo maštovit mladić, ali ipak je imao utisak da osluškuje zvuk talasa što večno marširaju uz neku kamenitu obalu. Proći će mnogo godina pre nego što sazna koliko je prikladno ta muzika bila odabrana.

Tela su bila opterećena teškim balastom, tako da su ulazila u vodu nogama napred uz najmanji moguć pljusak. Potom su trenutno nestajala; stići će do konačnog boravišta nedirnuta, pre nego što ajkule koje su kružile po okolini stignu da ih unakaze.

Jason se pitao da li su istinite glasine da će filmski snimak ceremonije biti poslat u Moskvu kada za to dođe čas. Bio bi to civilizovani gest - ali i pomalo dvosmislen. A sumnjao je da će ga bezbednost odobravati, koliko god da se vešto obradi.

Kada je poslednji mornar vraćen moru, opčinjavajuća muzika pretočila se u tišinu. Kao da se tog časa osećaj usuda koji je toliko dana visio nad Eksplorerom rasplinuo, poput maglenog fronta razvejanog vetrom. Dugi trenutak vladala je potpuna tišina; onda jedna jedina reč, "Voljno", dođe iz razglasnog sistema - ne na uobičajeni oštri način, već tako tiho da je prošlo neko vreme pre nego što se stroj vojnika u stavu mirno poremetio i počeo da se osipa.

A sada, pomisli Jason, mogu da priredim rođendansku zabavu kako priliči. Nije ni sanjao da će jednog dana ponovo koračati tom palubom - na drugom moru i u drugom veku.

2. BOJE BESKRAJA

Donald Krejg mrzeo je te posete, ali znao je da će se nastaviti sve dok su oboje u životu; ako ne kroz ljubav (da li je ikada postojala?), onda bar kroz samilost i zajednički bol.

Zbog toga što je toliko teško videti ono očigledno, prošli su meseci pre nego što je shvatio pravi razlog svog nespokoja. Klinika Torington bila je više nalik na de luks hotel nego na centar za lečenje psihičkih poremećaja, na svetskom glasu. Ovde se nikada nije umiralo; medicinski ležajevi nikada nisu gurani od bolničkih soba do operacionih sala; nije bilo doktora u belim mantilima koji su pavlovljevski reagovali na svoje bipere, pa čak ni bolesnici nikada nisu nosili bolnička odela. Pa ipak, to je, u suštini, bila bolnica; i to bolnica u kojoj je petnaestogodišni Donald gledao kako mu se otac bori za dah dok je polako umirao od prve od dve velike pošasti koje su harale dvadesetim vekom.

"Kako joj je jutros, Dolores?" upita on sestru, pošto se prijavio na recepciji.

"Baš je vesela, gospodine Krejg. Tražila je da je povedem u kupovinu - želi da kupi novi šešir."

"Kupovinu! To je prvi put da makar samo upita za izlazak!"

Trebalo je da Krejgu bude drago, pa ipak, on oseti titraj nezadovoljstva. Edit sa njime nikada ne bi progovorila; zaista, izgledalo je da uopšte nije svesna njegovog prisustva: gledala je kroz njega kao da ga uopšte nema.

"Šta je rekao dr Džaferdži? Je li bezbedno da iziđe iz klinike?"

"Bojim se da nije. Ali to je dobar znak: ponovo počinje da se zanima za svet oko sebe."

Novi šešir, pomisli Krejg. Bila je to tipično ženska reakcija - ali nije bila nimalo tipična za Edit. Uvek se odevala - pa, pre racionalno nego moderno, zadovoljavajući se time da haljine naručuje na uobičajeni način, telekupovinom. Nekako nije mogao da je zamisli u nekoj ekskluzivnoj Mejferovoj trgovini, okruženu kutijama sa šeširima, ukrasnim papirom i predusretljivim prodavcima, ali ako je to želela, onda neka joj bude; sve je bilo dobro što će joj pomoći da

pobegne iz matematičkog lavirinta koji je, sasvim bukvalno, bio beskonačnih dimenzija.

A gde je bila sada, u svojim beskrajnim istraživanjima? Kao i obično, sedela je pogrbljena u stolici za ljujanje, dok se na metar širokom ekranu koji je preovlađivao zidom njene odaje gradila slika. Krejg je video da je u modu visoke rezolucije - svih dve hiljade linija - tako da je čak i superkompjuter radio do iznemoglosti kako bi obojio po piksel svakih nekoliko sekundi. Nepažljivom posmatraču izgledalo bi da je slika zamrznuta u delimično dovršenom stanju; tek pažljivo razgledanje pokazalo bi da dno donje linije lagano mili preko ekrana. "Otpočela je taj program", prošapta sestra Dolores, "rano juče izjutra. Razume se, nije tu sedela sve vreme. Sada dobro spava, čak i bez sredstava za umirenje."

Slika nakratko zatrepta, kada je jedna linija skaniranja dovršena, a nova počela da mili sleva nadesno preko ekrana.

Sada je bilo prikazano više od 90 procenata slike; donji deo, koji se i dalje generisao, pokazaće malo toga zanimljivog.

Iako je Donald Krejg gledao desetinama - ne, stotinama - puta kako se stvaraju te slike, one nikada nisu izgubile moć da ga opčine. Deo toga poticao je od znanja da posmatra nešto što ljudsko oko nikada nije videlo - niti će ikada ponovo videti, ukoliko koordinate nisu snimane u kompjuteru. Bilo kakva nasumična potraga za izgubljenom slikom bila bi daleko zaludnija od potrage za usamljenim zrcetom peska u svim pustinjama sveta.

A gde je sada bila Edit, u svojim beskrajnim istraživanjima? On baci pogled na mali ekran ispod glavnog monitora i proveriti veličinu ogromnih brojeva koji su marširali preko njega, brojka za neumitnom brojkom. Bili su grupisani po pet da bi ih ljudsko oko lakše obuhvatilo, iako nije bilo načina da to učini i ljudski um.

...Šest, sedam, osam grupa - ukupno četrdeset brojeva. To je značilo...

On obavi brzi mentalni proračun - zanemarena veština u ovo doba, na šta je bio neizmerno ponosan. Ishod je bio upečatljiv, ali ga nije iznenadio. U ovim razmerama, prvobitna osnovna slika bila je mnogo veća od Galaksije. A kompjuter je mogao da nastavi da je proširuje, sve dok ne postane veća od kosmosa, iako bi pri tom uvećanju računanje makar i samo jedne zasebne slike moglo trajati godinama.

Donald Krejg je dobro razumeo zbog čega je Džordž Kantor, pronalazač (ili je bio izumitelj?) brojeva iza beskonačnosti, proveo poslednje godine života u mentalnoj bolnici. Edit je pošla prvim koracima tog istog beskrajnog puta, uz pomoć mašinerije koja je prevazilazila snove svih matematičara devetnaestog veka. Kompjuter koji je stvarao te slike izvodio je bilione operacija u sekundi; za nekoliko sati, obradiće više brojeva nego čitava ljudska rasa, još od kako je prvi kromanjonac počeo da broji kamenčiće na podu pećine.

Iako se likovi koji su se otvarali nikada nisu tačno ponavljali, ulazili su u malu grupu lako prepoznatljivih kategorija. Bile su tu višekrake zvezde šestog, osmog i većeg stepena simetrije; spirale koje su ponekad podsećale na trupove slonova, a u drugim prilikama na pipke oktopoda; crne amebe povezane mrežama izvitoperenih pipaka; facetne, složene oči insekata... zbog toga što apsolutno nije bilo nikakvog osećaja razmere, neke slike stvarane na ekranu mogle su se podjednako dobro protumačiti kao bizarne galaksije - ili mikrofauna u kapi barske vode.

I ponovo, zauvek, dok je kompjuter povećavao stepen uvećanja i zaranjao dublje u geometrijske bezdane koje je istraživao, prvobitni neobični oblik - nalik čupavom broju '8' oborenom na bok - u kome je sadržan sav taj kontrolisani kaos, opet će se pojaviti. Onda će beskrajni krug ponovo otpočeti, iako sa varijacijama toliko finim da su uzmicale oku.

Svakako, pomisli Donald Krejg, Edit mora da shvati, nekim delom svog uma, da je zarobljena u beskrajnoj petlji. Šta se dogodilo divnom mozgu koji je izumeo i konstruisao faga '99, što ju je, u ranim časovima 1. januara 2000, nakratko učinilo jednom od najslavnijih žena na svetu?

"Edit", reče on blago, "ja sam, Donald. Postoji li nešto što mogu da učinim?"

Sestra Dolores gledala ga je sa nedokučivim izrazom lica. Nikada se nije stvarno ponašala neprijateljski, ali njenim pozdravima uvek je nedostajala toplina. Ponekad se pitao da li njega okrivljuje za Editino stanje.

Bilo je to pitanje koje je i sam postavljao sebi svakoga dana u mesecima posle tragedije.

3. POBOLJŠANA KLOPKA ZA MIŠEVE

Roj Emerson smatrao je sebe, sa pristojnom tačnošću, srazmerno dobroćudnim, ali postojala je jedna stvar zbog koje je uistinu mogao da se razbesni. Dogodila mu se prilikom nastupa na televiziji, za koji se zakleo da će mu biti poslednji; u jednoj emisiji koja je išla u sitne sate voditelj ga je, sa sračunatom zlobom, upitao: "Naravno, načelo talasnog brisača veoma je jednostavno. Kako to da ga već neko nije izmislio?" Ton voditeljevog glasa savršeno je jasno pokazivao njegovo mišljenje: "Razume se da sam to i ja mogao da smislim, da nisam imao važnija posla."

Emerson se uzdrža od iskušenja da odgovori: "Samo da ste imali priliku, siguran sam da biste postavili Ajnštajnu, Edisonu ili Njutnu isto pitanje." Umesto toga, odgovorio je prilično blago: "Pa, neko je morao da bude prvi. Izgleda da sam ja bio taj srećnik."

"Šta vas je navelo na tu pomisao? Jeste li iznenada iskočili iz kade i viknuli: 'Eureka'?"

Da nije bilo domaćinovog ciničnog držanja, pitanje bi bilo prilično bezazleno. Razume se, Emerson ga je čuo hiljadama puta ranije. On se prebaci na automatski režim i pritisnu dugme 'pokret'.

"Ono što me je navelo na tu pomisao - iako to tada nisam shvatio - bila je vožnja brzim patrolnim čamcem obalske straže u okolini Ki Vesta, tamo negde '03..."

Iako ga je dovelo do slave i bogatstva, Emerson se čak i sada radije nije prisećao nekih vidova tog putovanja. U to vreme činilo mu se kao dobra zamisao - kratko krstarenje, zadovoljstva radi, starim stazama koje je utabao Hemingvej, na poziv rođaka u obalskoj straži. Kako bi Ernest bio zapanjen onim što je predstavljalo predmet njihovih antikrijumčarskih aktivnosti - blokovima kristala, otprilike veličine kutije za šibice, koji su stizali iz Hong Konga preko Kube. Ali ti TIM-ovi - terabajtne interaktivne mikrobiblioteke - ostavili su toliko američkih izdavača bez posla, da je kongres izvukao iz prašine zakon koji je datirao još iz cvetnih dana prohibicije.

Da, zvučalo je veoma privlačno - dok je još bio na terra firma. Ono što je Emerson zaboravio (ili se rođak nije pobrinuo da mu kaže) bilo je da krijumčari najradije rade tokom najgorih meteoroloških prilika

koje su mogli naći, izuzev zalivskog uragana.

"Bilo je to gadno putovanje, a jedina stvar koje sam se potom sećao bila je naprava na mostu koja je dozvoljavala kormilaru da vidi pred sobom, uprkos bujicama kiše i raspršene morske vode koje su pljuštale po nama.

Bio je to naprosto stakleni disk koji se okretao velikom brzinom. Voda se nije mogla zadržati na njemu duže od delića sekunde, pa je zbog toga uvek bio savršeno providan. Tada sam pomislio da je to daleko bolje od brisača vetrobranskog stakla na kolima; a onda sam sve zaboravio."

"Koliko je dugo ta zaboravnost potrajala?"

"Stidim se da kažem. Oh, možda nekoliko godina. Onda sam jednog dana vozio kroz gadni pljusak po nekom seoskom kraju u Nju Džerziju, kada su mi se brisači iznenada zaglavili: morao sam da siđem sa puta i stanem sve dok oluja nije prošla. Proveo sam tu možda jedno pola sata; a na kraju tog vremena, čitava stvar bila mi je bistra u glavi."

"Toliko je ukupno bilo potrebno?"

"Plus svaki cent do koga sam mogao da dođem i dve godine po sedam dana nedeljno, svakog dana po petnaest sati u mojoj garaži. (Emerson bi možda dodao: "I moj brak", ali podozreo je da domaćin to već zna. Bio je znamenit zbog svojih pomnih pripremnih istraživanja.)

"Vrteti ceo vetrobran - ili makar i jedan njegov deo - očigledno nije bilo praktično. Odgovor su bile vibracije; ali koje vrste?"

Najpre sam pokušao da pokrećem čitav vetrobran kao membranu zvučnika. To je u svakom slučaju uklanjalo kišu, ali dolazilo je do problema sa bukom. Zato sam prešao na ultrazvuk; bili su potrebni kilovati snage - a svi psi po susedstvu sasvim bi pomahnitali. Još gore, malo vetrobrana je izdržalo duže od nekoliko sati pre nego što se pretvorilo u stakleni prah.

Onda sam probao infrazvuk. On je radio bolje - ali je izazivao gadnu glavobolju posle nekoliko minuta vožnje. Iako ga niste mogli čuti, mogli ste ga osetiti.

Mesecima sam tapkao u mestu i gotovo sam odustao od čitave stvari, kada sam shvatio svoju grešku. Pokušavao sam da vibriram čitavu masivnu ploču bezbednosnog multipleks stakla - ponekad

čitavih deset kilograma. A trebalo mi je samo da aktiviram tanki spoljašnji sloj; iako je debeo samo nekoliko mikrona, držaće kišnicu podalje od sebe.

I tako sam pročitao sve što sam našao o površinskim talasima, pretvaračima, usaglašavanju impedanse..."

"Auf! Možemo li da dobijemo sve te reči u jednom slogu?"

"Iskreno, ne. Samo mogu da kažem da sam otkrio način da usredsredim niskoenergetske vibracije na veoma tanki površinski sloj, ostavljajući glavnu masu vetrobrana nedirnutu. Ukoliko želite pojedinosti, upućujem vas na osnovne patente."

"Drago nam je što smo sa vama popričali tome, gospodine Emerson. A sada, naš sledeći gost..."

Možda zbog toga što je intervju upriličen u Londonu, gde radovi novoengleskih transcendentalista nisu bili svakodnevno štivo, Emersonov domaćin nije uspeo da uspostavi vezu sa svojim slavnim imenjacom. Nijedan američki voditelj intervju, razume se, nije propuštao priliku da pohvali Roja (ni u kakvom srodstvu, bar koliko mu je bilo poznato) zbog toga što je izumeo apokrifnu poboljšanu klopku za miševе. Automobilska industrija zaista je utabala put do njegovih vrata: u nekoliko godina, gotovo svi svetski milioni metronomskih oštrica zamenjeni su brisačem vetrobrana sa soničnim talasima. Još važnije, izbegnuto je na hiljade saobraćajnih nesreća zahvaljujući poboljšanju vidljivosti tokom vožnje po lošem vremenu.

Dogodilo se da je prilikom testiranja poslednjeg modela svoga izuma Roj Emerson napravio novi proboj - i ponovo je imao sreće da se toga niko nije setio pre njega.

Njegov mercedes-hidro iz '04 kružio je u blaženoj tišini niz Park Aveniju, u skladu sa slavnim sloganom: 'Možete piti naše izduvne gasove!' Centar grada kao da je zahvatio monsun: uslovi su bili savršeni za probu talasnog brisača 'tip V'. Emerson je sedeo pored vozača - više nije sam vozio, razume se - i tiho diktirao primedbe dok je podešavao elektroniku.

Izgledalo je kao da kola klize kroz kišom zapljuskivane zidine staklenog kanjona. Emerson se u istovetnim uslovima vozio i stotinama puta ranije, ali tek sada ga je ono što je bilo zaslepljujuće očigledno pogodilo parališućom snagom.

Kada mu se vratio dah, on reče u kolakom: "Daj mi Džoa Vikrama." Njegovog advokata, koji se sunčao na jahti pored Velikog Koralnog Grebena, poziv je donekle iznenadio.

"Ovo ima da te košta, Roj. Upravo sam se spremao da izvučem sabljarku."

Emerson nije bio raspoložen za takve beznačajnosti.

"Reci mi, Džo - da li patent pokriva sve primene - a ne samo vetrobranska stakla?"

Džon je zvučao povređeno nagoveštenom kritikom.

"Razume se. Zbog toga sam dodao član o adaptivnim kolima, pa se može automatski podesiti na bilo koji oblik i veličinu. Razmišljaš o novom tipu sunčanih naočara?"

"Zašto da ne? Ali imao sam na umu nešto malčice veće. Kao što znaš, brisač ne samo što skida vodu - on stresa svaku prljavštinu koja se tamo već nalazi. Sećaš li se kada si poslednji put video kola sa stvarno prljavim vetrobranom?"

"Ne, kada si to već pomenuo."

"Hvala: to je sve što sam želeo da znam. Srećan ribolov."

Roj Emerson se zavalio u sedište i obavi u glavi par proračuna. Pitao se da li svi vetrobrani svih kola u gradu Njujorku mogu po površini da se uporede sa staklom jedne jedine zgrade pored koje je sada vozio. Upravo se pripremao da uništi čitavu jednu profesiju: vojske perača prozora uskoro će tražiti druge poslove.

Sve do sada, Roj Emerson bio je samo milioner. Uskoro će postati stvarno bogat.

I dosađivaće se...

4. SINDROM STOLEĆA

Kada su časovnici otkucali ponoć 31. decembra 1999, teško da je uopšte bilo obrazovanih ljudi koji nisu shvatali da dvadeset prvi vek neće početi još čitavu godinu dana. Nedeljama su svi mediji objašnjavali da zbog toga što je zapadni kalendar otpočeo godinom 1, a ne 0, dvadeseti vek mora da traje još dvanaest meseci.

Bilo je svejedno; psihološki efekat te tri nule bio je previše moćan, a fin-de-siècle ugođaj previše obuhvatan. Ovo je bio onaj bitni vikend; 1. januar 2001. biće antiklimaks, izuzev za nekolicinu zaljubljenika u stare SF filmove.

Postojao je i jedan veoma praktičan razlog zbog koga je 1. januar 2000. stvarno bio bitan datum, a taj razlog nikome nije mogao pasti na pamet pre samo četrdeset godina. Počev od šezdesetih, sve veći i veći deo računovodstvenih poslova na svetu preuzimali su kompjuteri, a sada je taj proces bio, uopšte uzev, dovršen. Milioni optičkih i elektronskih memorija držali su uskladištene bilione transakcija - bukvalno sve poslove planete.

I, razume se, većina unosa nosila je datum. Kada se otvorila poslednja decenija veka, nešto poput udarnog talasa prošlo je kroz svet finansija. Iznenada, i prekasno, shvatilo se da većini tih datuma nedostaje jedan vitalni sastojak.

Ljudski bankarski činovnici koji su obavljali ono što se i dalje nazivalo 'knjigovodstvo' retko su se zamajavali da napišu '19' ispred dve brojke za godinu koje su uneli. Ono se držalo za nešto što se podrazumeva; bila je to stvar zdravog razuma. A zdravi razum, na nesreću, bio je ono što je kompjuterima tako očigledno nedostajalo. Sa prvom zorom godine '00, nebrojeni elektronski moroni reći će sebi: "'00 je manje od '99. Prema tome, danas je ranije nego juče - za tačno devedeset devet godina. Preračunajmo sve hipoteke, zaduženja, kamatne račune po toj osnovi..." Ishod će biti međunarodni kaos dotad neviđenih razmera, koji će pomračiti sva ranija dostignuća Veštačke Gluposti - čak i crni ponedeljak 5. juna 1995, kada je neispravan čip u Cirihi povišio bankarsku kamatu na 150 posto umesto 15 posto.

Nije bilo dovoljno programera na svetu da provere sve milijarde

finansijskih dokumenata koje su postojale i da dodaju čarobni prefiks '19' tamo gde je to bilo potrebno. Jedino rešenje bilo je stvoriti naročiti softver koji će moći da obavi taj zadatak tako što će biti ubrizgan - poput dobroćudnog virusa - u sve uključene programe.

Tokom poslednjih godina stoleća, većina svetskih programera vrhunske klase uključena je u trku oko razvoja 'vakcine '99'; to je postalo neka vrsta svetog grala. Nekoliko neispravnih verzija objavljeno je još 1997. - i zbrisalo one kupce koji su požurili da ih probaju pre nego što su napravili valjane rezervne kopije.

Advokati su lepo zaradili od potonjih tužbi i protivtužbi.

Edit Krejg pripadala je malom panteonu slavnih žena-programera, koji je počinjao Bajronovom tragičnom kćerkom Adom, ledi Lavlejs, nastavio se preko kontraadmirala Grejs Hoper i kulminirao dr Suzanom Kalvin. Uz pomoć samo desetak asistenata i jednog Superkreja, ona je dizajnirala četvrt miliona redova koda programa DVE NULE koji će pripremiti svaki dobro organizovan finansijski sistem da bi se bezbedno suočio sa dvadeset prvim vekom. Umeo je čak da se snađe i sa loše organizovanim sistemima i da ubacuje kompjuterski ekvivalent crvenih zastavica na tačkama opasnosti, tamo gde bi ljudski upliv mogao i dalje biti neophodan.

Bilo je baš dobro što je taj 1. januar 2000. padao u subotu; veći deo sveta imao je čitav vikend da se oporavi od mamurluka - i da se pripremi za trenutak istine u ponedeljak izjutra.

Sledeća nedelja dočekala je rekordni broj bankrotstava među firmama čiji su spiskovi pod stavkom 'računi za naplatu' u trenutku pretvoreni u đubre. Oni dovoljno mudri da investiraju u DVE NULE preživeli su, a Edit Krejg je postala bogata, slavna - i srećna.

Od to troje samo će bogatstvo i slava potrajati.

5. CARSTVO STAKLA

Roj Emerson nikada nije očekivao da će postati bogat, tako da se nije valjano pripremio za sve te muke. Najpre je naivno zamišljao da će moći da unajmi stručnjake da mu se staraju za bogatstvo koje se brzo uvećavalo, ostavljajući ga da radi šta mu drago u slobodno vreme. Uskoro je otkrio da je to samo delimično istina: novac je mogao da obezbedi slobodu, ali je dovodio sa sobom i odgovornost. Postojale su nebrojene odluke koje je samo on mogao doneti, a razočaravajući broj časova morao se traćiti sa advokatima i računovođama.

Na pola puta do svoje prve milijarde, on je postao predsedavajući saveta. Kompanija je imala samo pet direktora - njegovu majku, starijeg brata, mlađu sestru, Džoa Vikrama i njega.

"Zašto ne i Dijana?" upitao je on Džoa.

Njegov advokat pogleda ga preko naočara koje su mu, kako je ponosito verovao, davale izgled posebnosti u ovo doba desetminutne korektivne hirurgije oka.

"Roditelji, braća i sestre tvoji su za večnost", reče on. "Žene dolaze i odlaze - ti bi trebalo to da znaš. Razume se, nije reč o tome da ti predlažem..."

Džo je bio u pravu; Dijana je zaista otišla, kao i Gledis pre nje. Bio je to prilično prijateljski, iako skup odlazak, a kada su potpisani poslednji dokumenti, Emerson se izgubio u radionicu na nekoliko meseci. Kada se ponovo pojavio (bez ikakvih novih izuma, jer je bio previše zauzet otkrivanjem načina kako da upravlja svojom divnom novom opremom da bi je zaista upotrebljavao), Džo ga je čekao sa novim iznenađenjem.

"Neće ti oduzeti mnogo vremena", reče on, "a velika je počast. Parkinsonovi su jedna od najcenjenijih firmi u Engleskoj, osnovana pre više od dve stotine godina. A to je prvi put uopšte da primaju direktora spolja - da i ne pominjemo strance."

"Ha! Pretpostavljam da im je potrebno još kapitala."

"Razume se. Ali to je u obostranom interesu - a oni te stvarno poštuju. Znaš šta si učinio za staklarske poslove širom sveta."

"Hoću li morati da nosim cilindar i... kako ono beše... kamašne?"

"Samo ako želiš da budeš predstavljen na dvoru, što ti oni lako mogu srediti."

Na svoje prilično iznenađenje, Roj Emerson je otkrio da je novo iskustvo bilo ne samo prijatno nego i podsticajno. Sve dok nije stupio u upravni odbor Parkinsonovih i počeo da dolazi na njegove dvomesečne sastanke u londonskom Sitiju, mislio je da zna nešto o staklu. Veoma brzo je uvideo svoju grešku.

Čak i obično prozorsko staklo, koje je čitavog života uzimao zdravo za gotovo - i koje je stvorilo najveći deo njegovog bogatstva - imalo je istoriju koja ga je zapanjila.

Emerson se nikada nije pitao kako se ono proizvodi, pretpostavljajući da se istiskuje iz rastopljene sirovine između džinovskih valjaka.

Tako je zaista i bilo, sve tamo do sredine dvadesetog veka - a dobijenim grubim pločama trebalo je posvetiti sate skupog glačanja. Onda je neki ludi Englez rekao: zašto ne bismo pustili da čitav posao obave sila teže i površinski napon? Neka staklo pluta na reci rastopljenog metala: to će mu automatski dati savršeno glatku površinu...

Posle nekoliko godina i nekoliko miliona funti, njegove kolege odjednom su prestale da se smeju. Preko noći, 'flot staklo' istrebilo je sve druge metode proizvodnje.

Na Emersona je taj deo istorije tehnologije ostavio veliki utisak, jer je prepoznao paralelu sa sopstvenim probojem. I bio je dovoljno pošten da prizna da je sve to zahtevalo daleko više hrabrosti i predanosti od njegovog skromnog izuma. Bio je to lep primer razlike između genija i talenta.

Takođe ga je opčinila drevna stakloduvačka veština, koju tehnologija nije u potpunosti zamenila, a verovatno nikada i neće. Čak je otišao u posetu Veneciji, koja je sada nemirno strepela iza svojih nasipa u holandskom stilu, i zurio u prefinjena čudesa muzeja stakla. Ne samo da je bilo nemoguće zamisliti kako su neka od njih proizvedena - bilo je nemoguće zamisliti kako su čak i preneti neditirnuti sa mesta na kome su nastala. Izgledalo je da nema granica stvarima koje se mogu uraditi sa staklom, a novi načini upotrebe i dalje su se otkrivali posle dve hiljade godina.

Taj posebni sastanak odbora bio je jedan od najdosadnijih među

onima koje je Emerson pamtió i on je tokom njega bukvalno sanjario, diveći se obližnjoj kupoli katedrale svetog Pavla sa jednog od retkih mesta koja su preživela trgovačku pohlepu i arhitektonski vandalizam. Još dve tačke dnevnog reda, a one mogu da budu na bilo koju temu; potom će svi poći na izvrstan ručak koji ih je čekao u apartmanu u potkrovlju.

Reći 'četiri stotine atmosfera' naterashe ga da digne pogled. Ser Rodžer Parkinson čitao je pismo koje je držao kao da je posredi neka vrsta do tada nepoznatog insekta. Emerson brzo prelista sopstvenu debelu fasciklu materijala vezanog za dnevni red i nađe svoj primerak.

Bio je odštampan na upečatljivom obrascu za memorandume, ali uobičajeno dugačko formalno ime nije mu ništa značilo; međutim, primetio je sa odobravanjem da je adresa bila Linkolns In Filds. Na dnu lista, poput diskretnog kašljucanja, stajao je ispis: 'Osnov. 1803', slovima jedva vidljivim golim okom.

"Ne daju ime klijenta", reče mladi (trideset pet godina u najmanju ruku) Džordž Parkinson. "Zanimljivo."

"Ko god da je to", ubaci se Vilijem Parkinson-Smit - tajno obožavana crna ovca porodice, vrlo omiljen kod kanala ogovaranja zbog čestih domaćih potresa, "izgleda da ne zna šta hoće. Zašto bi tražio fakture za toliki opseg veličina? Od milimetarskog poluprečnika, za ime božje, pa do pola metra."

"Ta gornja veličina", reče Rupert Parkinson, slavni učesnik u trkama jahti, "podseća me na one japanske ribarske plovke koje talasi nose po čitavom Tihom okeanu. Čine sjajne ornamente."

"Na pamet mi pada samo jedan način upotrebe za najmanju veličinu", reče Džordž zlokobno. "Fuzionna energija."

"Besmislica, ujače", umeša se Glorija Vindzor-Parkinson (srebrna na 100 metara, olimpijada 2004). "Od laserskog aktiviranja odustalo se pre toliko godina - a mikrosfere za to bile su sićušne. Čak bi i milimetar bio preveliki - ukoliko ne želite domaću H-bombu."

"Osim toga, pogledajte zahtevane količine", reče Arnold Parkinson (svetski autoritet za preraphaelovsku umetnost). "Dovoljno da se popuni Albert Hol."

"Nije li to naslov neke pesme od Bitlsa?" upita Vilijem. Nastade zamišljena tišina, zatim hitro grabljenje tastatura. Glorija je, kao i

obično, bila prva.

"Lep pokušaj, Bile. To je sa Narednika Pejpera - 'Dan u životu'. Nisam imala pojma da voliš klasičnu muziku."

Ser Rodžer pusti da se proces slobodnih asocijacija nastavi bez zaustavljanja. Mogao je smesta okončati sastanak odbora podizanjem jedne obrve, ali bio je previše mudar da bi to učinio - za sada. Znao je koliko često su ta asocijanja - 'moždane oluje' - dovodila do ključnih zaključaka, čak i odluka, koje prosta logika nikada ne bi otkrila. A čak i kada bi omašila, pomagala su članovima porodice rasutim po čitavom svetu da se bolje međusobno upoznaju. Ali Roj Emerson (nazvan Amerom) bio je taj koji će, jednom nadahnutom pretpostavkom, zapanjiti Parkinsonove. Poslednjih nekoliko minuta u zaleđu njegovog uma obrazovala se jedna ideja. Rupertovo pominjanje japanskih ribarskih plovaka dalo je prvi nejasni nagoveštaj, ali ništa se ne bi izrodilo bez jedne od onih izuzetnih podudarnosti kakve nijedan romanopisac sa imalo samopoštovanja ne bi dopustio u svom književnom delu.

Emerson je sedeo gotovo suočen sa portretom Bejzila Parkinsona, 1874-1912. A svi su znali gde je on umro, iako su tačne okolnosti predstavljale predmet legende - i najmanje jednog sudskog procesa. Bilo je onih koji su govorili da je pokušao da se pruruši u ženu, ne bi li uspeo da uđe u jedan od poslednjih čamaca za spasavanje. Drugi su ga videli u živoj raspravi sa glavnim konstruktorom Endrjusom, u potpunosti nezainteresovanog za ledenu vodu koja mu se dizala oko članaka. Ova verzija smatrana je - bar u porodici - za daleko verovatniju. Ta dva blistava inženjera uživala bi jedan u društvu drugog tokom poslednjih minuta svojih života.

Emerson pročisti grlo, malo nervozno. Možda pravi budalu od sebe... "Ser Rodžere", reče on. "Upravo mi je pala na pamet jedna luda zamisao. Svi ste videli propagandu i spekulacije u vezi sa stogodišnjicom, sada kada je ostalo samo pet godina do 2012. Par miliona kugli od kaljenog stakla bilo bi upravo onoliko koliko treba za posao o kome svi govore.

Mislim da je naša tajanstvena mušterija krenula po Titanik."

6. NOĆ ZA DUGO SEĆANJE

Iako je najveći deo ljudske rase video delo njegovih ruku, Donald Krejg nikada neće biti tako slavan kao njegova žena. Pa ipak, znanje programiranja učinilo ga je jednako bogatim i susret im je bio neizbežan, jer oboje su koristili superkompjutere da bi rešili probleme osobene za kraj dvadesetog veka.

Sredinom devedesetih, filmski i TV studiji iznenada su shvatili da se suočavaju sa krizom koju niko do tada nije predvideo, iako je trebalo da bude očigledna godinama ranije. Mnoga od klasičnih bioskopskih dela - glavna blaga ogromne industrije zabave - postajala su bezvredna, zbog toga što je sve manje i manje ljudi moglo da podnese da ih gleda. Milioni gledalaca isključivali bi se zgađeno pred vesternom, trilerom sa Džejsom Bondom, komedijom Nila Sajmona, ili nekom dramom o suđenju - iz razloga koji bi bio nezamisliv pre samo jednog pokolenja. Prikazivali su ljude kako puše.

Epidemija side iz devedesetih godina bila je samo delom odgovorna za tu revoluciju u ljudskom ponašanju. Druga kuga dvadesetog veka bila je dovoljno jeziva, ali od nje je stradalo samo nekoliko postotaka od ukupnog broja onih koji su umirali, jednako užasno, od bezbrojnih bolesti što ih je otpočinjao duvan. Donaldov otac bio je među njima, te je tako bilo izvesne poetske pravde u činjenici da mu je sin zgrnuo pravo bogatstvo 'čišćenjem' klasičnih filmova da bi se mogli prikazati novoj publici.

Iako su neki bili toliko ovenčani dimom da su bili van svakog iskupljenja, u iznenađujućem broju slučajeva vešto kompjutersko procesiranje moglo je da ukloni nepristojne cilindre iz ruku i usta glumaca i da zбриše pepeljare sa stolova. Tehnike koje su naizgled bez ikakvih šavova stopile stvarne i izmišljene svetove u takvim filmovima-međašima kao što je Ko je smestio zeki Rodžeru? imale su bezbrojne druge primene - ne sve legalne. Međutim, za razliku od video ucenjivača, Donald Krejg je mogao da tvrdi kako obavlja korisnu društvenu funkciju.

Sreo je Edit tokom prikazivanja prečišćene Kazablanke, a ona mu je smesta pokazala kako ju je mogao popraviti. Iako su se u branši

šalili da se oženio sa Edit zbog njenih algoritama, spajanje je bilo uspešno i na ličnom i na profesionalnom planu. Ili bar tokom prvih nekoliko godina...

"Ovo će biti vrlo jednostavan posao", reče Edit Krejg kada su poslednje poruke skliznule sa monitora. "Ima samo četiri scene u čitavom filmu koje predstavljaju problem. A kakvo će uživanje biti rad u dobroj staroj crno-beloj tehnici!"

Donald je i dalje bio ćutljiv. Film ga je potresao više nego što je hteo da prizna i obrazi su mu i dalje bili vlažni od suza. Šta je to, upita se on, što me toliko pogađa? Činjenica da se sve to zaista desilo i da su imena svih stotina ljudi koje je gledao kako umiru - makar i u studijskom oživljavanju - i dalje pamćena? Ne, moralo je posredi biti nešto više od toga, zato što nije bio od one vrste ljudi koji lako plaču...

Edit ništa nije primetila. Pozvala je prvu obeleženu scenu na ekranu monitora i zamišljeno posmatrala stop kadar.

"Počinjemo sa sličicom 3751", reče ona. "Evo ga - čovek pali cigaru - čovek na desnom ekranu isto - kraj na sličici 4432 - čitava sekvenca četrdeset pet sekundi - koji su zahtevi mušterije u pogledu cigara?"

"OK, ako je istorijska nužnost; seti se retrospektive o Čerčilu? Nema načina da se pretvaramo kako on nije pušio."

Edit se kratko nasmeja na onaj način, više nalik na kevtaj, koji je Donald sada sve više nervirao.

"Nikada nisam bila u stanju da zamislim Vinstona bez cigare - a moram reći da izgleda da je cvetao od njih. Na kraju krajeva, živeo je do devedesete."

"Imao je sreće; pogledaj jadnog Frojda - godine agonije pre nego što je zatražio od svog doktora da ga ubije. A pred kraj, toliko je smrdeo da čak ni njegov pas nije hteo da mu priđe."

"Onda, ne misliš da se grupa milionera iz 1912. kvalifikuje kao 'istorijska nužnost'?"

"Ne, osim ako ne utiče na priču - a ne utiče. I zato glasam za čišćenje."

"Vrlo dobro - algoritam 6 će to izvesti, sa dva potprograma."

Editini prsti nakratko zaplesашe nad tastaturom dok je unosila naredbu. Naučila je da nikada ne dovodi u pitanje partnerove odluke

u tim stvarima; i dalje je bio previše emocionalno vezan, iako je sada prošlo već skoro dvadeset godina otkako je posmatrao kako mu se otac bori za još jedan udisaj.

"Sličica 6093", reče Edit. "Kartaroš čerupa bogate žrtve.

Neki od onih sleva imaju cigare, ali ne mislim da će to mnogi primetiti."

"Slažem se", odgovori Donald, uz nešto oklevanja. "Ako možemo da isečemo onaj oblak dima zdesna. Pokušaj da ga jednom prođeš algoritmom za izmaglicu."

Bilo je to čudno, pomisli on, kako jedna stvar može da dovede do druge, pa do sledeće, pa do sledeće - i konačno do cilja koji na prvi pogled nema nikakve vidljive veze sa početnom tačkom. Naizgled teško rešiv problem eliminisanja dima i vraćanja skrivenih piksela na delimično uništenim slikama doveo je Edit do sveta teorije haosa, diskontinualnih funkcija i transeuklidovskih metageometrija.

Odatle je hitro prešla na fraktale, koji su dominirali matematikom poslednje decenije dvadesetog veka. Donald je počinjao da se brine zbog vremena koje je provodila istražujući neobične i divne imaginarne predele, bez ikakve praktične vrednosti - po njegovom mišljenju - za bilo koga.

"Dobro", produži Edit, "da vidimo kako se potprogram 55 snalazi sa time. A sada sličica 9873 - neposredno pošto su naleteli na breg, ali još ne shvataju da je brod osuđen. Onaj čovek se igra parčetom leda na palubi - ali pogledaj posmatrača sleva."

"Nije vredno truda. Dalje."

"Sličica 21.397. Nema načina da sačuvamo ovu scenu! Ne samo cigarete, nego i oni poslužitelji što ih puše sigurno nemaju više od šesnaest ili sedamnaest. Srećom, scena nije bitna."

"Pa, to je lako; naprosto ćemo je iseći. Još nešto?"

"Ne - osim zvučnog snimka na sličici 52.763 - u čamcu za spasavanje. Iznervirana dama viče: 'Onaj čovek tamo - puši cigaretu! Mislim da je to odvratno, u ovakvom času!' Ali mi ga, zapravo, ne vidimo."

"Donald se nasmeja."

"Lep efekat - naročito u takvim okolnostima. Ostavi ga."

"Slažem se. Ali shvataš li šta to znači? Za čitav posao biće potrebno samo par dana - već smo dovršili analogno-digitalno prebacivanje."

"Da - ne smemo dozvoliti da izgleda previše lako! Kada ga mušterija želi?"

"Prvi put da ne bude za prošlu nedelju. Na kraju krajeva, tek je 2007. Još pet godina do stogodišnjice."

"To me baš zbunjuje", reče Donald zamišljeno. "Zašto tako rano?"

"Zar nisi gledao vesti, Donalde? Niko još nije ništa obnarodovao, ali ljudi prave planove na duge staze - i pokušavaju da pokupe pare. A mnogo toga moraju da urade - pre nego što budu u stanju da pokupe i Titanik."

"Nikada nisam uzimao te vesti ozbiljno. Na kraju krajeva, prilično je gadno izrazbijan - i prepolovljen na dva dela."

"Kažu da će to olakšati čitavu stvar. A moguće je rešiti svaki inženjerski problem - samo ako ubrizgaš u njega dovoljno gotovine."

Donald je ćutao. Jedva da je čuo Editine reči, jer jedna od scena koje je gledao iznenada mu se ponovo odigrala u sećanju. Kao da ju je opet gledao na ekranu: i sada je znao zašto je plakao u mraku.

"Zbogom, dragi moj sine", rekao je aristokratski mladi Englez dok je usnuli dečak koji više nikada neće videti oca prebacivan u čamac za spasavanje.

Pa ipak, pre nego što je umro u ledenim vodama Atlantika, taj čovek je imao i voleo sina - i Donald Krejg mu je zavideo. Čak i pre nego što su počeli da se razilaze, Edit je bila neumoljiva. Dala mu je kćerku; ali Ada Krejg nikada neće imati brata.

7. TREĆI VOĐA

Iz londonskog Tajmsa (Hardkopi i NjuzSat), 15. april 2007.
NOĆ KOJU TREBA ZABORAVITI?

Neki artefakti imaju moć da izlude čoveka. Možda najslavniji primeri jesu Stonhendž, piramide i jezivi kipovi sa Uskršnjih ostrva. Sumanute teorije - čak i kvazireligijski kultovi - cvetali su oko sva tri spomenika.

Sada imamo još jedan primer te neobične opsednutosti ostacima prošlosti. Za pet godina biće tačno vek od najslavnije od svih pomorskih nesreća, potapanja luksuznog putničkog broda Titanik na njegovom prvom putovanju 1912. Tragedija je nadahnula desetine knjiga i najmanje pet filmova - kao i sramotno slabu pesmu Tomasa Hardija: 'Susretanje para'.

Sedamdeset tri godine veliki brod počivao je na dnu Atlantika, spomenik za 1500 duša izgubljenih sa njim; činilo se da je van svakog ljudskog doseg. Ali 1985, zahvaljujući revolucionarnom napretku podmorske tehnologije, ipak je otkriven i stotine njegovih tužnih ostataka vraćene su na svetlost dana. Čak i u to vreme, mnogi su na to gledali kao na neku vrstu skrnavljenja.

Sada, ako je verovati glasinama, preduzimaju se mnogo preduzimljiviji planovi; različiti konzorcijumi - za sada neidentifikovani - obrazovani su da bi se brod podigao i pored znatnih oštećenja.

Iskreno, takav projekat deluje u potpunosti besmisleno i uzdamo se da nijedan naš čitalac neće biti naveden da ulaže novac u njega.

Čak i kada bi se svi inženjerski problemi mogli prevazići, šta bi spasioci učinili sa četrdeset ili pedeset hiljada tona starog gvožđa? Podmorski arheolozi znaju godinama da se metalni predmeti - izuzev, razume se, zlata - brzo raspadaju kada se dovedu u dodir sa vazduhom posle dugog boravka pod vodom.

Zaštita Titanika mogla bi biti skuplja nego njegovo izvlačenje. Nije reč o tome - kao kod Vaze ili Meri Rouz - da je on 'vremenska kapsula' koja nam omogućuje pogled na izgubljeno doba. Dvadeseti vek je valjano - ponekad i previše valjano - dokumentovan. Ne možemo naučiti ništa što već ne znamo na osnovu ostataka sa

dubine od četiri kilometara tamo kod Grend Benksa kraj Njufaundlenda.

Nema potrebe da se ovde ponavlja kako treba pamtiti najbitniju lekciju kojoj nas je podučio Titanik - opasnosti od prevelike samouverenosti, tehnološkog hubrisa. Černobilj, Čelendžer, Lagranž 3 i Eksperimentalni fuzor Jedan pokazali su nam kuda to može da odvede.

Razume se da ne treba da zaboravimo Titanik. Ali treba ga ostaviti da počiva u miru.

8. PRIVATNI PODUHVAT

Roj Emerson se dosađivao, kao i obično - iako je to bila činjenica koju je mrzeo da prizna, čak i samome sebi. Bilo je vremena kada je lutao kroz svoju izvanredno opremljenu radionicu, sa blistavim mašinama-alatljikama i kolopletima elektronske opreme, potpuno nemoćan da odluči kojom bi sada želeo da se igra od svojih skupocenih elektronskih igračaka.

Ponekad bi počeo da radi na projektu koji je predložio neki od bezbrojnih 'Časopisa' u mreži, pridruživši se grupi slično opredeljenih hobista rasutih svuda po svetu. Retko im je znao imena - samo njihove često šaljive pozivne signale - a pazio je da ne obznani sopstveno. Otkako se našao na listi sto najbogatijih ljudi u Sjedinjenim Državama, otkrio je vrednost anonimnosti.

Međutim, posle nekoliko nedelja poslednji projekat izgubio bi čar novine, pa bi se zato otkačio od nevidljivih kolega, izmenivši pozivnu šifru tako da niko više ne može da stupi u vezu s njim. Nekoliko dana pio bi previše i traćio vreme na istraživanje ličnih poruka, čija bi sadržina zgrozila stare pionire elektronske komunikacije.

Povremeno - pošto se napaćeni Džoe Vikram isključio - javljao se na oglase u 'Ličnim vestima' koji su ga zanimali. Rezultati su retko bili zadovoljavajući, a nisu ništa doprinosili oporavku njegovog samopoštovanja. Novost da se Dijana upravo ponovo udala jedva da ga je iznenadila, ali ga je ostavila potištenog nekoliko dana, iako je pokušao da je postidi vulgarno skupim venčanim poklonom.

Stalna igra i nimalo rada načinili su od Emersona jednog vrlo turobnog Roja. A onda, preko noći, poziv Ruperta Parkinsona sa palube trkačkog trimarana na južnom delu Tihok okeana, iznenada mu je izmenio život.

"Koja ti je telefonska šifra?" bila je neočekivana Rupertova izjava na početku razgovora.

"Zašto - obično ne marim za to. Ali mogu da se prebacim na NSA 2 ukoliko je stvarno važno. Jedini problem - voli da isecka govor na prekomorskim vezama. I zato ne pričaj prebrzo i ne preteruj sa tim oksfordskim naglaskom."

"Kembridž, moliću - i Harvard. Hajdemo."

Usledila je pauza od pet sekundi, ispunjena čudnim pištanjem i cvrkutanjem. Onda se Rupert Parkinson, i dalje prepoznatljiv, iako blago izobličen, vratio na vezu.

"Čuješ li me? Fino. A sada, sećaš li se poslednjeg sastanka odbora i tačke o staklenim mikrosferama?"

"Razume se", odgovori Emerson, malo nervozno; opet se pitao da li je napravio budalu od sebe. "Nameravao si da se pozabaviš time. Da li mi je nagađanje bilo ispravno?"

"Po sred srede, stari moj - da se starinski izrazim. Naši advokati bili su na par skupih ručkova sa njihovim advokatima, pa smo zajednički sabrali neke stvari. Nisu nam otkrili ko im je mušterija, ali to smo sasvim lako pronašli. Britanska video mreža... nije bitno koja... mislila je da će od svega napraviti sjajnu seriju - u realnom vremenu, da bi sve kulminiralo stvarnim podizanjem. Ali izgubili su zanimanje kada su otkrili koliko bi koštalo, i ugovor je otpao."

"Šteta. A koliko bi koštalo?"

"Samo izrada dovoljno sfera da se podigne pedeset kilotona, najmanje dvadeset miliona dolara. Ali bio bi to tek početak.

Moraš da ih spustiš dole, valjano raspoređene. Ne možeš tek da ih istreseš na trup; čak i kada bi tamo ostale, ubrzo bi rasturile brod. A govorim samo o prednjem delu - raznesena krma je drugi problem.

Onda treba da ga odglaviš sa dna mora - napola je zariven u mulj. To će značiti mnogo posla sa podmorskim vozilima, a nema ih mnogo koja su u stanju da rade na četiri kilometra dubine. Ne verujem da bi mogao da obaviš posao za manje od sto miliona. Možda bi bilo i nekoliko puta više."

"Znači, posao je otpao. Zašto me onda zoveš?"

"Mislio sam da nikada nećeš pitati. Malo sam se upustio u privatne poslove; na kraju krajeva, mi, Parkinsonovi, imamo zakonito pravo na to. Pradedu je tamo dole - ili bar njegov prtljag, u kabini tri, desno."

"U vrednosti od sto megasoma?"

"Moguće - ali to nije bitno; neke stvari nemaju cenu. Jesi li ikada čuo za Andreu Belinija?"

"Zvuči kao igrač bezbola."

"Bio je najveći staklar koga je Venecija ikada stvorila. Do danas ne

znamo kako je napravio neke od svojih rukotvorina - kako god bilo, još sedamdesetih godina devetnaestog veka uspeli smo da otkupimo krem kolekcije muzeja staklarstva; na svoj način to je bilo podjednako dragoceno kao elginske skulpture. Godinama su nas iz Smitsonijana molili da im ih pozajmimo, ali uvek smo odbijali - bilo je previše rizično slati tako skupocen tovar preko Atlantika. A onda, više nismo imali izgovor."

"Divotno - a kad si to već pomenuo, sećam se da sam video ponešto od Belinijevih radova kada sam poslednji put bio u Veneciji. Ali zar neće biti sve u parčićima?"

"Gotovo sigurno ne: bilo je stručno zapakovano, kao što možeš da zamisliš. Uostalom, hrpe broskog posuđa preživele su, iako su bile u potpunosti nezaštićene. Sećaš se servisa za ručavanje Vajt Star prodalog na licitaciji kod Sotbija pre nekoliko godina?"

"Okej - to ću ti poverovati. Ali čini mi se krajnje ekstravagantnim dići čitav brod zbog nekoliko tacni."

"Razume se. Ali to je jedan od velikih razloga zašto bi Parkinsonovi trebalo da se umešaju."

"A ostali?"

"Dovoljno si dugo u ekipi da znaš kako malo publiciteta nikada nije na odmet. Čitav svet bi znao čiji je proizvod obavio podizanje."

I dalje nije dovoljno dobro, reče Emerson sebi. Parkinsonovi su poslovali veoma lepo - a publicitet po svaku cenu ni u kom slučaju nije bio poželjan. Za mnogo ljudi ta olupina bila je gotovo sveta; one koji su čačkali po njoj svrstavali su u pljačkaše grobova.

Ali znao je da ljudi često prikrivaju - čak i ne uspevaju da prepoznaju - svoje prave pobude. Otkako je stupio u odbor, upoznao je Ruperta i zavoleo ga, iako teško da bi ga nazvao bliskim prijateljem; za čoveka spolja bilo je teško da se zbliži sa Parkinsonovima.

Rupert je imao sopstveni nesređeni račun sa morem. Pre pet godina uzelo mu je divnu jahtu Aurora, dugačku dvadeset pet metara, kada joj je neočekivani nalet oluje otrgnuo katarku kod ostrva Scili i razbio je na surovom stenju koje je uzelo toliko žrtava kroz vekove. Čistim slučajem on nije bio na brodu; bila je to rutinska plovidba - od Kovsa do Bristola radi reglaže. Čitava posada je izgubljena - uključujući kapetana.

Rupert Parkinson nikada to nije u potpunosti preboleo; istovremeno

je izgubio brod i, kao što je bilo dobro znano, ljubavnicu. Lik plejboja koji je sada nosio kao samoodbranu bio je samo površinski.

"Sve je to vrlo zanimljivo, Ruperte. Ali šta tačno imaš na umu? Svakako ne očekuješ da se i ja umešam!"

"I da i ne. Trenutno, sve je to - kako se ono kaže? - misaoni eksperiment. Voleo bih da se napravi studija izvodljivosti i spreman sam da je lično finansiram. A onda, ako projekat ima imalo smisla, izneću ga na odboru."

"Ali sto miliona! Kompanija ni u kom slučaju ne bi rizikovala toliko. Deoničari bi nas gurnuli iza rešetaka za tili čas. Da li u buvaru ili ludnicu, to ne znam."

"Moglo bi biti i skuplje - ali ne očekujem da Parkinsonovi ulože čitav kapital. Možda dvadeset ili trideset miliona. Imam prijatelje koji bi mogli da namaknu toliko."

"I dalje nije dovoljno."

"Tačno."

Nastala je duga tišina, isprekidana samo slabašnim pevuckavim pištanjem sistema za dešifrovanje u realnom vremenu dok je ovaj uzalud tragao za nečim što bi dekodirao.

"Vrlo dobro", reče Emerson najzad. "Idem pola-pola sa tobom - bar što se tiče izveštaja o izvodljivosti. Ko ti je stručnjak? Da li ga poznajem?"

"Mislim da ga poznaješ. Jason Bredli."

"Oh - čovek sa džinovskim oktopodom."

"To je bila tek vašarska predstava. Ali pogledaj koliko je doprinela njegovom ugledu u javnosti."

"I njegovim prihodima, ubeđen sam. Jesi li se čuo sa njim? Da li je zainteresovan?"

"Veoma - ali, sa druge strane, to je slučaj sa svakom firmom za okeanski inženjering. Siguran sam da će neke od njih biti spremne da ulože sopstveni novac - ili bar da rade na neprofitnoj osnovi, čisto za publicitet."

"Okej - nastavi. Ali iskreno, mislim da je reč o traćenju novca; završićemo sa veoma skupom lektirom kada gospodin Bredli bude završio izveštaj. Ionako ne vidim šta bih sa pedeset hiljada tona, ili koliko već ima, zarđalog starog gvožđa."

"To prepusti meni - imam još nekoliko zamisli, ali još ne bih da

pričam o njima. Ukoliko neke upale, projekat bi se isplatio - na kraju. Možda bi čak mogao da dođeš do profita."

Emerson je sumnjao da je to 'ti' tek onako izletelo. Rupert je funkcionisao veoma glatko, a tačno je znao šta radi. I svakako je znao da bi njegov slušalac bio u stanju da potpiše čitavu operaciju - kada bi želeo.

"Još samo jedna stvar", nastavi Parkinson. "Dok ne kažem OK - a to neće biti dok ne dobijem Bredlijev izveštaj - ni reč nikome. Naročito ne ser Rodžeru - misliće da smo ludi."

"Hoćeš da kažeš", odvrati Emerson, "da postoji i najmanja moguća sumnja u tom pogledu?"

9. PROROCI SA ODREĐENIM UGLEDOM

Prima: Urednik, Tajms

Šalje: Lord Oldis od Brajffonta, OM, Predsednik Emeritusa, svetske asocijacije za naučnu fantastiku

Dragi gospodine, Vaš treći uvodnik (15. april 07) u vezi sa planovima za podizanje Titanika svedoči o tome kakav je udarac ta katastrofa - ni u kom slučaju najgora u istoriji pomorstva - imala na maštu čovečanstva.

Jedan neobičan vid te tragedije jeste da je opisana sa đavolskom preciznošću četrnaest godina unapred. Prema klasičnom izveštaju o ovoj katastrofi iz pera Valtera Lorda pod naslovom Nezaboravna noć, još 1898. 'jedan energični autor po imenu Morgan Robertson napisao je roman o slavnom prekoatlantskom putničkom brodu, daleko većem od ijednog do tada izgrađenog. Robertson ga je napunio bogatim i samozadovoljnim ljudima, a onda ga potopio jedne hladne aprilske noći pri sudaru sa ledenim bregom.'

Taj književni putnički brod bio je gotovo tačno veličine Titanika, a imao je istu brzinu i gaz. Takođe je nosio tri hiljade ljudi i imao je čamaca za spasavanje za samo jedan deo njih...

Puka podudarnost razume se. Ali postoji jedna sitna pojedinost od koje mi se ledi krv u žilama. Robertson je svoj brod nazvao Titan.

Voleo bih takođe da skrenem pažnju na činjenicu da su dva pripadnika profesije koju imam čast da predstavljam - pisaca naučne fantastike - otišla na dno sa Titanikom. Jedan, Žak Fitrel, sada je gotovo zaboravljen, i čak mu je i nacionalno poreklo nesigurno. Ali postigao je dovoljno uspeha u trideset sedmoj godini delima kao što su Gospodar dijamanata i Mašina koja misli da je mogao da putuje prvom klasom sa ženom (koja je, poput 97 posto dama iz prve klase i samo 55 posto onih iz treće, preživela potapanje.)

Daleko slaviji je čovek koji je napisao samo jednu knjigu, Putovanje na druge svetove: romansa budućnosti, izvorno štampanu 1894. To donekle mistično putovanje po Sunčevom sistemu, godine 2000, opisuje antigravitaciju i druga čudesa. Arkam Haus je objavila novo izdanje te knjige na stogodišnjicu njenog prvobitnog izlaska iz

štampe.

Opisao sam autora kao 'slavnog', ali to je krupno potcenjivanje. Ime mu je jedino koje se pojavljuje iznad ogromnog naslova u Njujork Amerikanu za 16. april 1912: 'IZMEĐU 1500 I 1800 MRTVIH'.

Bio je to multimilioner Džon Džekob Astor, ponekad označavan kao 'najbogatiji čovek na svetu'. Bio je svakako najbogatiji autor naučne fantastike koji je ikada živeo - činjenica koja bi mogla da zgrozi obožavaoce pokojnog Rona L. Habarda, ako ih još ima.

Počašćen sam da budem, Ser
Iskreno vaš

Oldis od Brajtfonta, OM
Predsednik emeritus, SFWA

10. 'OSTRVO MRTVIH'

Svaka struka ima znane predvodnike, čija se slava retko pruža van granica profesije. U bilo kom trenutku samo nekolicina ljudi može da navede prvog svetskog računovođu, zubara, đubretara, preduzetnika osiguranja, pogrebnika... da pomenemo samo šaćicu nimalo blistavih, ali neophodnih poziva.

Međutim, postoje neki načini zarađivanja za život koji su toliko vidljivi da oni koji ih upražnjavaju postaju domaća imena u svakom domu. Prve su, razume se, izvođačke umetnosti, u kojima svako ko stekne slavu zvezde može smesta postati prepoznatljiv velikom delu ljudske rase. Sport i politika su blizu iza njih; baš kao i, mogao bi da tvrdi neki cinik, zločin.

Jason Bredli nije spadao ni u jednu od tih kategorija i nikada nije očekivao da bude slavan. Epizoda sa Glomar Eksplorerom zbila se pre više od tri decenije, a čak i da nije bila obavijena velom tajne, njegova uloga ostala je previše opskurna da bi zavređivala pomena. Iako su mu se nekoliko puta obraćali pisci u nadi da pronađu novi ugao gledanja na operaciju DŽENIFER, iz njihovih napora nikada nije proizišlo ništa.

Izgledalo je verovatno da je, čak i u to doba, CIA smatrala da je i ona jedna knjiga na tu temu suvišna, pa je preuzela korake da obeshrabri druge autore. Nekoliko godina posle 1974. Bredlija su posećivala anonimna, ali uglašena gospoda koja su ga podsećala na dokumente koje je potpisao kada je oslobođen dužnosti. Uvek su dolazila po dvojica i ponekad su mu nudili posao neodređene prirode. Iako su ga ubeđivala da bi bio 'zanimljiv i dobro plaćen', tada je zarađivao dobre pare na naftnim platformama na Severnom moru i nije došao u iskušenje.

Sada je prošlo već više od jedne decenije od poslednje posete, ali on nije sumnjao da ga Kompanija i dalje pomno drži u ogromnim bankama podataka u Lengliju - ili gde god to bilo tih dana.

Nalazio se u svom uredu na četrdeset šestom spratu Tigovog tornja - sada patuljastog u poređenju sa kasnijim podignutim oblakoderima Hjustona - kada je primio zadatak koji će ga učiniti slavim.

Dogodilo se da je datum bio 22. april i Bredli je najpre pomislio da je njegova povremena mušterija Džef Rolings zakasnio za jedan dan. I pored zastrašujućih odgovornosti koje je imao kao izvršni direktor platforme Hibernija, Džef je bio poznat po smislu za humor. Ovog puta nije se šalio; pa ipak, prošlo je poprilično vremena pre nego što je Jason mogao ozbiljno da shvati njegov problem.

"Očekuješ li od mene da poverujem", reče on, "da ti je platformu od milion tona blokirao - oktopod!"

"Ne čitavu operaciju, razume se; samo spojnicu 1 - našeg najboljeg proizvođača. Četrdeset kilobarela dnevno. Pet dotoka ulazilo je u nju, svi pod punim zamahom. Do juče."

Projekat Hibernija, iznenada pade na pamet Jasonu, imao je istu opštu konstrukciju kao oktopod. Pipci - ili cevovodi - pružali su se po morskom dnu od središnjeg tela prema dvanaest izvoda izbušenih kroz tri hiljade metara peščara bogatog naftom. Pre nego što dostignu glavnu platformu, linije iz nekoliko pojedinačnih izvora sastavljale su se na proizvodnoj spojnici - i na samom morskom dnu, na dubini od gotovo stotinu metara.

Svaka spojnica bila je automatizovani industrijski kompleks veličine prostrane stambene zgrade i sadržavala je svu specijalizovanu opremu neophodnu za rukovanje mešavinom gasa, nafte i vode pod visokim pritiskom, koja je eruptirala iz rezervoara daleko u dubini. Pre desetina miliona godina, priroda je stvorila i uskladištila to skriveno blago; nije bilo jednostavno otgrnuti ga iz njenog okrilja.

"Reci mi šta se tačno dogodilo."

"Je li ova mreža bezbedna?"

"Naravno."

"Pre tri dana počeli smo da dobijamo pogrešna očitavanja sa instrumenata. Protok je bio savršeno normalan i zbog toga se nismo previše zabrinuli. Ali onda je odjednom došlo do prekida dotoka podataka; izgubili smo svaku mogućnost nadgledanja. Bilo je očigledno da je glavni optički vod prekinut, pa su automati, razume se, sve isključili."

"Nije posredi bio problem sa otpuštanjem kabla?"

"Ne; štitnik je radio savršeno - bar jednom."

"A onda?"

"Standardna procedura - poslali smo dole kameru - Oko tip 5. I

pogodi šta je bilo."

"Baterije su crkle."

"Ne. Kabl se zakačio za spoljašnju platformu još pre nego što smo i mogli da uđemo i da pogledamo okolo."

"Šta se dogodilo vozaču?"

"Pa, kuhinja nije potpuno mehanizovana, a šef Diboa uvek voli da upotrebi i malo nekvalifikovane radne snage."

"Znači, izgubili ste kameru. Šta se onda desilo?"

"Nismo je izgubili - tačno znamo gde je - ali nam jedino prikazuje mnogo riba. Zato smo poslali dole ronioca da raspetlja stvari - i da vidi šta može da nađe."

"Zašto ne DUV?"

Na svakoj okeanskoj bušotini bilo je nekoliko podvodnih robota - Daljinski Upravljanih Vozila. Stari dani kada su ljudski ronioci obavljali sav posao davno su postali prošlost.

Na drugom kraju linije zavladała je nelagodna tišina.

"Plašio sam se da ćeš me to pitati. Imali smo par nezgoda - dva DUV-a se remontuju - a ostala se ne mogu odvojiti od hitnih poslova na platformi Avalon."

"Nije ti srećan dan, ha? Znači, zato slogan 'Korporacije Bredli' glasi: 'Nijedan posao nije previše duboko.' Pričaj mi još."

"Poštedi me tog izandalog slogana. Pošto je dubina bila samo devedeset metara, poslali smo dole ronioca sa standardnom helijumsko-kiseoničkom opremom... Jesi li ikada čuo čoveka kako vrišti u helijumu? Nije baš lep zvuk..."

Kada smo ga izvukli i kada je ponovo bio u stanju da govori, rekao je da je čitavu konstrukciju pokrio jedan oktopod. Kleo se da u prečniku ima sto metara. Smešno, razume se - ali nema sumnje da je pravo čudovište."

"Koliko god da je veliki, malo pakovanje dinamita trebalo bi da ga ubedi da ode."

"Previše opasno. Znaš kakav je raspored tamo dole - na kraju krajeva, ti si pomagao da se instalira!"

"Ukoliko kamera i dalje radi, zar ne prikazuje neman?"

"Zaista smo videli deo pipka - ali nikako ne možemo da mu procenimo veličinu. Mislimo da je ponovo otišao unutra - plašimo se da ne počupa još kablova."

"Ne misliš da se možda zaljubio u cevovode?"

"Baš si duhovit. Ja pretpostavljam da je našao besplatan ručak. Znaš - prokleti efekat oaze kojim se odeljenje za javnost uvek razmetalo."

Bredli je zaista znao. Daleko od toga da oštećuju okolinu, bukvalno svi podvodni artefakti bili su neodoljivo privlačni za podmorski život, tako da su često postajali meta ribarskih brodova i raj za pecaroše. Ponekad se pitao kako su ribe uopšte uspevale da prežive pre nego što je ljudska vrsta velikodušno prekrila olupinama dna svetskih mora.

"Možda bi štap za podbadanje stoke obavio posao - ili žestoka doza infrazvuka."

"Baš nas briga kako će se stvar obaviti - sve dok nema oštećenja opreme. Kako izgleda, posredi je posao po tvojoj meri - i po Džimovoj, razume se. Da li je on spreman?"

"On je uvek spreman."

"Koliko brzo možeš da dođeš do Sen Džona? U Dalasu je Ševronov mlaznjak - može te pokupiti za jedan sat. Koliko je Džim težak?"

"Jednu i po tonu."

"Nema problema. Kada ćeš biti na aerodromu?"

"Daj mi tri sata. Ovo mi nije uobičajeni posao - moram prvo malo da istražujem."

"Uobičajeni uslovi?"

"Da - sto 'K' plus troškovi."

"A bez učinka nema ni plaćanja?"

Bredli se nasmeši; vekovima stara spasilačka formula verovatno nikada nije izgovorena u ovakvom slučaju, ali izgledalo je da je primenljiva. U svakom slučaju, posao je izgledao lak. Sto metara, nije nego! Čista besmislica...

"Razume se. Pozvaću te za jedan sat da potvrdim. U međuvremenu, pošalji mi faksom planove spojnice, da bih osvežio sećanje."

"Važi - i videću šta još mogu da pronađem dok čekam tvoj poziv."

Nije bilo potrebe da se vreme traći na pakovanje; Bredli je uvek imao dve spremne torbe - jednu za tropske krajeve, drugu za Arktik. Prva je korišćena veoma retko; izgledalo je da je većina njegovih poslova u neprijatnim krajevima sveta, a ni ovaj neće biti izuzetak. Severni Atlantik u ovo doba godine biće hladan i verovatno uzburkan;

premda to nije bilo mnogo bitno na dubini od sto metara.

Oni koji su Jasona smatrali tvrdim, praktičnim naftašem iznenadili bi se njegovim sledećim postupkom. Pritisnuo je dugme na konzoli na svom radnom stolu, zavalio se u stolicu koja je delom mogla da se spusti i sklopio oči. Za čitav spoljašnji svet spavao je.

Prošle su godine pre nego što je otkrio identitet opsedajuće muzike koja je zapljusnula palubu Glomar Eksplorera i potekla preko nje pre gotovo pola njegovog životnog veka. Čak i tada, znao je da mora da je bila nadahnuta morem; lagani ritam talasa bio je nepogrešiv. I kako je odgovarajuće bilo to što je kompozitor Rus - najpotcenjeniji od trojice titana koje je dala velika zemlja, retko pominjan istim dahom kad Čajkovski i Stravinski...

Kao što se dogodilo sa Sergejom Rahmanjinovom pre mnogo godina, Jason Bredli takođe je stajao opčinjen pred 'Ostrvom mrtvih' Arnolda Beklina, a sada ga je ponovo gledao okom svoga uma. Ponekad je poistovećivao sebe sa tajanstvenom, ogrnutom prilikom koja je stajala na lađi; ponekad je bio krmanoš (Haron?), a ponekad jezivi teret, nošen do poslednjeg počivališta pod čempresima.

Bio je to tajni obred koji je nekako sazreo u njemu tokom godina i za koji je on verovao da mu je više nego jednom spasao život. Jer dok je sedeo utonuo u muziku, njegov podsvesni um - koji se, izgleda, nije zanimao za takve beznačajnosti - bio je zaista veoma zauzet, analizujući posao koji je počivao pred njim i predviđajući probleme koji bi mogli da iskrсну. Bar je takva bila Bredlijeva više nego napola ozbiljna teorija, koju nikada nije želeo da opovrgne prebliskim istraživanjem.

Konačno se uspravio, isključio muzički modul i okrenuo stolicu prema jednoj od šest tastatura. 'NeXT' tip 4, koji mu je uskladištavao većinu datoteka i informacija, teško da je bio poslednja reč kompjuterske tehnike, ali Bredlijev posao razvio se uz njega i zato je on odoleo svim osavremenjavanjima, držeći se zdravog načela: "Ako radi, ne popravljaj ga."

"Tako sam i mislio", promrmljao je dok je prelazio pogledom enciklopedijsku stavku 'OKTOPOD'. "Maksimalna veličina kada se u potpunosti opruži može biti do deset metara. Težina od 50 do 100 kilograma."

Jason nikada nije video oktopoda koji se makar približio toj veličini i

poput većine ronilaca smatrao ih je dražesnim i bezopasnim stvorenjima. Da mogu biti agresivni, a još manje opasni, takvu mogućnost nikada nije uzimao za ozbiljno.

'Videti i stavku Sport, podvodni.'

Zatreptao je dvaput na tu poslednju referencu, trenutno je prihvatio i pročitao sa mešavinom zabave i iznenađenja. Iako se često okušavao u sportskom ronjenju, osećao je tipični profesionalni prezir prema amaterskim ljudima žabama. Previše mu ih se obraćalo u potrazi za poslom, blaženo nesvesni činjenice da je najveći deo njegovog posla obavljan u vodi predubokoj za nezaštićenog čoveka, često sa nultim osvetljenjem pa čak i sa nultom vidljivošću.

Ali morao je da se divi neustrašivim roniocima Padžit Saunda, koji su se rvali sa protivnicima znatno težim od sebe, koji su uz to imali četiri puta više ruku - i iznosili ih na površinu, ne povredivši ih pri tom. (To je, izgledalo je, bilo jedno od pravila igre; ukoliko povrediš oktopoda pre nego što ga vratiš u more, diskvalifikovan si.)

Kratka video sekvenca u enciklopediji bila je građa noćnih mora: Bredli se upita koliko Padžit Saunderi imaju spokojan san. Ali ta sekvenca pružila mu je ključnu informaciju.

Kako su ti ljudi sportisti - i sportiskinje: bilo je poprilično žena - uspevali da nateraju miroljubivog mekušca da iziđe iz jazbine u stupi u borbu prsa u pipke? Jedva da je mogao da poveruje da je odgovor toliko jednostavan.

Zastavši tek toliko da doda nekoliko neuobičajenih stavki svojoj standardnoj opremi, dograbio je prtljag i krenuo na aerodrom.

"Najlakših sto 'K' koje sam ikada zaradio", reče Jason Bredli sebi.

11. ADA

Dete dvoje blistavih roditelja ima dvostruki hendikep, a Krejgovi su još više otežali život svojoj kćerci time što su joj dali ime Ada. Ta dobro reklamirana posveta prvom svetskom kompjuterskom teoretičaru sabirala je njihove ambicije u vezi sa budućnošću deteta; biće, svim žarom su se nadali, srećnija od tragične kćerke lorda Bajrona, Ade, ledi Lavlejs.

Bilo je stoga veliko razočaranje kada Ada nije ispoljila nikakav poseban dar za matematiku. Do šeste godine, šalili su se prijatelji Krejgovih, trebalo je da u najmanju ruku otkrije prosto pravilo trojno. Ispostavilo se da je koristila kompjuter bez ikakvog pravog zanimanja za njegov način rada; bila je to samo još jedna od kućnih naprava, poput vidfona, daljinskih upravljača, sistema upravljanih glasom, zidnog TV, kolorfaksa...

Čak je izgledalo da ima problema sa jednostavnom logikom, jer su je I, NILI i NI kola u potpunosti zbunjivala. Smesta je omrznula Bulove operetarore i jednom je briznula u plač pred simbolom IF/THEN operatora.

"Daj joj vremena", ubeđivao je često Donald nestrpljivu Edit. "Ništa ne nedostaje njenoj inteligenciji. Imao sam najmanje deset godina pre nego što sam razumeo rekurzivne petlje. Možda će biti umetnica. Poslednji put imala je same petice iz likovnog, vavanja..."

"I jedinicu iz aritmetike. Još gore - izgleda da ju je baš briga! Eto šta me toliko brine."

Donald se nije slagao, ali znao je da će samo početi novu svađu ako to bude rekao. Voleo je Adu previše da bi video ma kakvo nesavršenstvo u njoj; sve dok je bila srećna i prolazila srazmerno dobro u školi, ništa mu drugo nije bilo bitno. Ponekad je želeo da je nisu opteretili tim evokativnim imenom, ali Edit je, izgleda, i dalje bila rešena da ima kćerku genija. To je sada bilo još najmanje od njihovih neslaganja. Zaista, da nije bilo Ade, razveli bi se još odavno.

"Šta ćemo da radimo u vezi sa kućetom?" upita on, željan da promeni temu. "Ima još samo tri nedelje do njenog rođendana - a obećali smo joj."

"Pa", reče Edit, omekšavši na trenutak, "još se nije odlučila. Nadam se samo da neće poželeti nešto ogromno - kao veliku dogu. Uostalom, to nije bilo obećanje. Rekli smo joj da će to zavisiti od njenog sledećeg testa u školi."

Ti si joj rekla, uzvratila Donald nemo. Koji god bio ishod, Ada će dobiti to kuće. Makar i poželela irskog vučjaka - koji bi, na kraju krajeva, i bio odgovarajući pas za toliko imanje.

Donald i dalje nije bio siguran da li je ta zamisao bila dobra, ali kupovinu su mogli lako dopustiti sebi, a on je davno odustao od rasprave sa Edit pošto se ona jednom odluči na nešto. Rođena je i vaspitana u Irskoj i bila je čvrsto rešena da i Ada pruži istu prednost.

Zamak Konroj bio je zapušten više od pola veka i neki delovi sada su bili u ruševinama. Ali ono što je preostalo bilo je više nego prostrano za jednu modernu porodicu, a štale su bile u naročito dobrom stanju, jer ih je održavala lokalna jahaća škola. Posle žestokog trljanja i opsežnog hemijskog ratovanja, pružile su izvrstan smeštaj za kompjutere i komunikacionu opremu. Lokalni žitelji smatrali su to bednom zamenom.

U celini, međutim, bili su dosta prijateljski raspoloženi: na kraju krajeva, Edit je bila Irkinja koja se snašla u životu, iako se udala za Engleza. I srčano su odobravali napore Krejgovih da slavnim vrtovima povrate bar deo njihove devetnaestovekovne slave.

Jedan od Donaldovih prvih poteza, pošto su prizemlje zapadnog krila učinili nastanjivim, bila je opravka camere obscure čija je kupola bila poznoviktorijanska primisao (neki su govorili 'izraslina') na grudobranima zamka. Postavio ju je lord Frensis Mekinoj, radoznali amaterski astronom i tvorac teleskopa, tokom poslednje decenije života; kada se paralizovao, a budući odveć ponosit da bi dopustio da ga guraju po imanju u kolicima, provodio je sate nadgledajući svoje carstvo iz te osmatračnice - i dajući naredbe vojsci baštovana uz pomoć zastavica.

Vek stara optika bila je i dalje u iznenađujuće dobrom stanju i davala je blistavu sliku spoljašnjeg sveta u vodoravnom vidnom polju. Adu je opčinio taj instrument i osećaj moći koji joj je pružao dok je pregledala terene zamka.

Bilo je to, izjavila je, mnogo bolje od televizije - ili dosadnih, starih filmova koje su joj roditelji stalno gledali.

A tamo gore, na grudobranima, nije mogla da čuje zvuk njihovih ljutih glasova.

12. MEKUŠAC NEUOBIČAJENIH RAZMERA

Prve loše vesti stigle su ubrzo pošto se Bredli dao na zadocneli ručak. 'Ševron Kanada' hranio je dobro svoje VIP-ove, a Jason je znao da čim stigne do Sen Džona neće imati mnogo vremena za bezbrižne redovne obroke.

"Izvinite što vas uznemiravam, gospodin Bredli", reče stjuard, "ali imate hitan poziv iz glavnog ureda."

"Zar ga ne mogu primiti ovde?"

"Bojim se da ne - imate i video poruku. Morate da pođete pozadi."

"Prokletstvo", reče Bredli i proguta još jedan brzi zalogaj izvanrednog teksaškog bifteka. Uz oklevanje je odgurnuo tanjir i otišao do komunikacione kabine u zadnjem delu aviona. Video je bio jednosmeran i zbog toga nije imao osećaj krivice što i dalje žvaće dok je Rolings podnosio izveštaj.

"Malo smo istraživali, Jasone, oko veličina oktopoda - narod na platformi nije bio baš srećan kada si se nasmejao na njihovu procenu."

"Šteta. Proverio sam u enciklopediji. Najveći oktopod ima manje od deset metara u prečniku."

"Onda bolje pogledaj ovo."

Iako je slika koja je blesnula na ekranu očigledno bila veoma stara fotografija, izgledala je izvanrednog kvaliteta. Prikazivala je grupu ljudi na plaži oko bezoblične mase otprilike veličine slona. Sledilo je nekoliko drugih fotografija u brzom nizu; sve su jednako jasno prikazivale - ali šta to, bilo je nemoguće reći.

"Kada bi trebalo da uložim pare na to", reče Bredli, "nagađao bih da je reč o gadno raspadnutom kitu. Video sam - i osetio zadah - nekolicine. Izgledali su upravo tako; ukoliko nisi pomorski biolog, nikada ga ne bi prepoznao. Tako je rođena morska zmija."

"Lep pokušaj, Jasone. To je u to vreme rekla većina stručnjaka - uzgred, bilo je to 1896. A mesto je bilo Florida - plaža Sent Ogastin, da budemo precizni."

"Biftek mi se hladi, a ovo baš ne doprinosi mom apetitu."

"Neću još dugo. Taj komadić imao je oko pet tona; srećom, jedno parče sačuvano je u Smitsonijanu, tako da su pedeset godina

kasnije naučnici mogli da ga ponovo pogledaju. Nema sumnje da to jeste bio oktopod; i mora da je imao raspon krakova od gotovo sedamdeset metara. Znači da procena našeg ronioca možda i nije bila baš toliko preterana."

Bredli je ćutao nekoliko trenutaka, vareći tu prilično neočekivanu - i nedobrodošlu - informaciju.

"Verovaću kada ga budem video", reče on, "iako nisam siguran da to želim."

"Uzgred", reče Rolings, "nikome nisi govorio o ovome?"

"Razume se da nisam", zareža Jason, iznerviran samom pomisli.

"Pa, mediji su se dokopali informacije; naslovi na faksvestima već ga zovu Oskar."

"Dobar publicitet: zašto se brineš?"

"Nadali smo se da ćeš se otarasiti nemani, a da ti niko ne viri preko ramena. Sada moramo da budemo pažljivi; ne smemo povrediti slatkog, malog Oskara. Ljudi iz 'Svetske Divljine' pomno posmatraju. Da i ne pominjemo 'Plavi Mir'."

"Ti ludaci!"

"Možda. Ali SD treba uzeti ozbiljno: seti se ko im je predsednik. Ne želimo da uznemirimo dvorac."

"Uradiću što mogu da budem nežan. U svakom slučaju neću koristiti nuklearno oružje - čak ni ograničenog dejstva."

Prvi zalogaj sada mlakog bifteka dozva neprijatno sećanje. Nekoliko puta, priseti se Bredli, jeo je oktopoda - i baš uživao u tome.

Nadao se da će moći da izbegne obrnuti scenario.

13. MOĆ PIRAMIDE

Kada je Ada, jecajući, poslata u svoju sobu, Edit i Donald Krejg piljili su jedno u drugo u obostranoj neverici.

"Ne shvatam", reče Edit najzad. "Nikada pre nije bila neposlušna; u stvari, uvek se veoma dobro slagala sa gospođicom Ajvs."

"A ovo je baš ona vrsta testova u kojima je obično veoma dobra - nema formula, samo višestruki izbori i lepe slike. Daj da pročitam to pismo još jednom..."

Edit mu ga pruži, nastavljajući da proučava ispitni list koji je prouzrokovao sve nevolje.

Dragi gospodine Krejg,

Veoma mi je žao što moram da vas izvestim da sam bila prisiljena da udaljim Adu zbog neposlušnosti.

Jutros je njenom razredu dat priloženi standardni test vizuelne percepcije. Bila je izuzetno dobra (95 posto) sa svim problemima izuzev broja 15. Na moje iznenađenje, bila je jedini učenik u razredu koji je dao pogrešan odgovor na to veoma jednostavno pitanje.

Kada sam joj to pokazala, glatko je porekla da nije u pravu. Čak i kada sam joj pokazala štampani odgovor, odbila je da prizna grešku i tvrdoglavo govorila da su svi ostali pogrešili! Na toj tački postalo je neophodno, zbog razredne discipline, da je pošaljem kući.

Zaista mi je žao, jer obično je tako dobra devojčica. Možda ćete vi razgovarati sa njom i nagnati da se urazumi.

Iskreno,

Elizabet Ajvs (razredni starešina)

"Izgleda gotovo", reče Donald, "kao da se namerno trudila da ne uspe."

Edit zavrte glavom.

"Ne verujem. Čak i sa tom greškom, prošla bi dobro."

Donald je piljio u mali niz blistavo obojenih geometrijskih figura koje su izazvale čitavu nevolju.

"Postoji samo jedna stvar", reče on. "Idi, porazgovaraj sa njom i smiri je. Daj mi deset minuta sa makazama i malo hamera - onda ćemo srediti stvar jednom za svagda, da ne bi bilo dalje rasprave."

"Bojim se da ćeš samo čačkati po simptomima, a ne po bolesti."

Želimo da znamo zašto je uporno tvrdila da je u pravu. To je - gotovo patološki. Možda ćemo morati da je pošaljemo psihijatru."

Ta misao već je pala Donaldu na pamet, ali ju je smesta odbacio. Tokom potonjih godina često će se sećati ironije tog trenutka.

Dok je Edit smirivala Adu, on brzo odmeri potrebne trouglove uz pomoć olovke i lenjira, iseče ih od hamera i spoji ivice, dobivši tako tri primerka najjednostavnijih geometrijskih tela - dva tetraedra i jednu piramidu, sve sa jednakim stranicama. To je delovalo kao detinjasta igra, ali bilo je najmanje što je mogao da učini za voljenu i uznemirenu kćerku.

"15 (a)", čitao je on. "Data su dva istovetna tetraedra. Svaki ima 4 jednakostranična trougla za stranice, što čini zbir od 8.

Ukoliko se bilo koje dve njihove površine sastave, koliko će stranica imati novo telo?"

Bio je to toliko jednostavan misaoni eksperiment da bi svako dete trebalo da je u stanju da ga obavi. Pošto su dve od osam strana progutane u novom telu dijamantskog oblika, odgovor je očigledno bio šest. Ada je bar to uradila dobro...

Držeći ga između palca i kažiprsta, Donald zavрте mali kartonski dijamant nekoliko puta, a zatim ga sa uzdahom ispusti na sto. On se smesta raspade na dva sastavna dela.

"15 (b) Dati su tetraedar i piramida, svaki sa ivicama iste dužine. Međutim, piramida ima kvadratnu osnovicu i četiri trougaone stranice. Prema tome, dve figure zajedno imaju 9 stranica.

Ukoliko se dve trougaone stranice spoje, koliko će stranica imati tako dobijena figura?"

Sedam, razume se, promrmlja Donald, pošto će dve od prvobitnih devet biti izgubljene u novom telu...

Lenjo je okretao mala kartonska tela dok se dva trougla nisu spojila. Zatim je zatreptao.

A onda mu se usta otvoriše.

Sedeo je ćutke jedan trenutak, proveravajući dokaz sopstvenim očima. Lagani osmeh proširi mu se preko lica i on tiho reče u kućni komunikator: "Edit - Ada - imam nešto da vam pokažem."

Onog časa kada je Ada ušla, crvenih očiju i još jecajući, on pruži ruke i zagrlji je.

"Ada", prošapta, nežno joj milujući kosu, "veoma se ponosim tobom."

Zapanjenost na Editinom licu ozarila ga je više nego što je trebalo. "Ne bih poverovao", reče on. "Odgovor je bio toliko očigledan da se ljudi koji su sastavljali test uopšte nisu potrudili da ga provere. Gledaj..."

On uze petostranu piramidu i prisloni četvorostrani tetraedar uz jednu njenu trougaonu stranicu.

Novo telo imalo je samo pet stranica - a ne 'očiglednih' sedam...

"Iako sam našao odgovor", nastavi Donald - a u glasu mu se razabirao prizvuk strahopoštovanja dok je gledao kćerku koja se sada smešila - "ne mogu to da vizualizujem mentalno.

Kako si znala da se druge strane tako spajaju?"

Ada je delovala zbunjeno.

"A šta bi drugo radile?" odgovori ona.

Nastala je duga tišina dok su Donald i Edit upijali taj odgovor i gotovo istovremeno stigli do istog zaključka.

Ada se možda nije najbolje snalazila u logici ili analizi - ali njen osećaj za prostor, njena geometrijska intuicija, bili su u potpunosti izuzetni. Sa samo devet godina, daleko je nadmašala svoje roditelje. A da se i ne pominju oni koji su sastavili test...

Napetost u odaji polako je nestajala. Edit poče da se smeje i ubrzo se sve troje zagriše sa gotovo detinjastom radošću.

"Jadna gospođica Ajvs", zakikota se Donald. "Čekaj dok joj samo kažemo da u razredu ima Ramanudžana geometrije!"

Bio je to jedan od poslednjih srećnih trenutaka u njihovom bračnom životu; često su se vraćali sećanjima na njega u gorkim godinama koje će uslediti.

14. POZIVANJE OSKARA

"Zbog čega se te stvari uvek zovu Džim?" upita reporter koji je presreo Bredlija na aerodromu Sent Džon. Bio je iznenađen što je stigao samo jedan, imajući u vidu uzbuđenje koje je, kako izgleda, izazivala njegova misija. No, i jedan je, razume se, često više nego dovoljno: ali, najzad, nije bilo demonstracija 'Plavog Mira' sa kojima se trebalo nositi.

"Dobile su naziv prema prvom ronioncu koji je nosio oklopljeno odelo kada su izvlačili zlato sa Luzitanije, tamo negde tridesetih godina. Naravno, od tada su ih neizmerno poboljšali..."

"Kako?"

"Pa, imaju sopstveni pogon, a ja bih mogao da živim u Džimu pedeset sati, na dva kilometra dubine - iako mi baš ne bi bilo mnogo zabavno. Čak i sa servo pokretanim udovima, četiri časa je maksimalno delotvorno radno vreme."

"Mene ne biste naterali u takvu stvar", uzvratila reporter, dok je hiljadu pet stotina kilograma titana i plastike, koje je pratilo Bredlija od Hjustona, pažljivo ubacivano u Ševronov helikopter. "Sam pogled na to izaziva mi klaustrofobiju. Naročito kad se prisetim..."

Bredli je znao šta dolazi, pa je to izbegao tako što je mahanuo u znak pozdrava i uputio se prema helikopteru. Isto pitanje postavilo mu je, u ovom ili onom obliku, najmanje deset voditelja TV intervjuja u nadi da će izvući neku reakciju. Svi su bili razočarani i prisiljeni da potom smišljaju maštovite naslove kao: "Gvozdeni čovek u odeći od titana".

"Zar se ne plašite duhova?" pitali su ga - čak i drugi ronionci. Oni su bili jedini kojima je odgovarao ozbiljno.

"Zašto bih?" uvek je uzvraćao. "Ted Kolijer mi je bio najbolji prijatelj; samo Bog zna koliko smo pića podelili." ("I devojaka", mogao je da doda.) "Ted bi bio oduševljen; u ono vreme ni na koji drugi način nisam mogao da priuštim sebi Džima - a dobio sam ga za četvrtinu cene njegove izrade. I to najsavremeniji model - nijednom još nije imao mehanički kvar. Tedu je naprosto sreća okrenula leđa: našao se beznadežno zarobljen u srušenoj konstrukciji, tako da nije bilo

vremena da ga izvuku. A, znate, Džim ga je držao živog tri sata duže nego što je to jemčila garancije. Jednog dana možda i meni zatrebaju ta tri sata."

Ali ne, nadao se, na ovom poslu - ukoliko njegov tajni sastojak bude delovao. Sada je bilo prekasno izvlačiti se; jedino mu je preostalo da se uzda da je enciklopedija, koja ga je, izgleda, neprijatno izneverila u vezi sa jednom bitnom pojedinošću, ipak tačna u drugim stvarima. Kao i uvek, Jasona je impresionirala čista veličina platforme Hibernija, iako je samo jedan njen delić bio vidljiv iznad nivoa mora. Betonsko ostrvo od milion tona delovalo je kao tvrđava, a njegovi izlomljeni obrisi otvarali su vatreno polje na sve strane. I zaista, bilo je sazdan da odbije neumoljivog, premda ne i ljudskog neprijatelja - ogromne bregove koji su se lagano spuštali iz arktičkog rasadnika. Inženjeri su tvrdili da zdanje može da izdrži maksimalni mogući udar. Nisu im baš svi verovali.

Nastala je neznatna stanka dok se helikopter primicao platformi za sletanje na višespratnoj zgradi na vrhu; na njoj se već nalazio helikopter RAF-a, koji je morao da se odgura u stranu pre nego što su mogli da se spuste. Bredli baci pogled na njegove oznake i nemo zaječa. Kako su saznali toliko brzo? upita se on.

Predsednik 'Svetske Divljine' čekao ga je čim je kročio na vetrom brisanu platformu, još dok su se veliki rotori lagano zaustavljali.

"Gospodine Bredli? Poznat mi je vaš ugled, razume se - i drago mi je što sam vas upoznao."

"Ovaj - hvala, vaša visosti."

"Taj oktopod - da li je stvarno toliko veliki kao što kažu?"

"To nameravam da otkrijem."

"Bolje vi nego ja. A kako nameravate da postupite sa njime?"

"Ah - to je tajna firme."

"Ništa nasilno, nadam se."

"Već sam obećao da neću koristiti nuklearno oružje... ser."

Princ se ovlašno nasmeha, a zatim uperi prst u donekle ulubljeni aparat za gašenje požara koji je Bredli pažljivo nosio u naručju.

"Mora da ste prvi ronilac koji nosi jednu od tih stvari pod vodu. Hoćete li ga koristiti kao hipodermičku iglu? Pretpostavimo da se pacijent pobuni?"

Nije baš loše nagađanje, pomisli Bredli; zaslužuje šesticu od

mogućih deset. Ali nisam građanin Britanije; ne može da me pošalje u Tauer zbog odbijanja da odgovaram na pitanja.

"Nešto nalik tome, vaša visosti. I neće izazvati nikakve trajne posledice."

Bar se nadam, dodade on nemo. Bilo je i drugih mogućnosti; Oskar će možda biti u potpunosti ravnodušan - ili će se iznervirati. Bredli se uzdao da će biti savršeno bezbedan unutar Džimovog metalnog oklopa, ali ne bi bilo prijatno da ga oktopod baca tamo amo poput graška u mahuni.

Princ je i dalje delovao zabrinuto, a Bredli je bio sasvim uveren da ta briga nije usmerena na ljudskog protagonistu predstojećeg susreta. Njegova kraljevska visost brzo je potvrdila tu uverenost.

"Molim vas, upamtite, gospodin Bredli, da je to stvorenje jedinstveno - ovo je prvi put da je viđen jedan takav živi primerak. Verovatno je reč o najvećoj životinji na svetu. Možda najvećoj koja je ikada postojala. Oh, neki dinosauri svakako su imali veću težinu - ali nisu pokrivali toliku teritoriju."

Bredli je stalno mislio na te reči dok je lagano tonuo prema morskom dnu i dok je oko njega bleđa sunčeva svetlost severnog Atlantika nestajala do potpunog crnila. Više su ga uzbuđivale nego plašile; ne bi se bavio tim poslom da se lako plašio. A osećao je da nije sam; dva dobroćudna duha putovala su sa njime u dubine.

Jedan je bio prvi čovek koji je ikada iskusio taj svet - heroj njegovog detinjstva, Vilijem Bib, koji je dodirnuo granicu bezdana svojom primitivnom batisferom, tamo još tridesetih godina. A drugi je bio Ted Kolijer, koji je umro u istom ovom prostoru što ga je Bredli sada zauzimao - tiho, bez buke, zbog toga što nije mogao da učini ništa drugo.

"Dno se primiče; vidljivost oko dvadeset metara - još ne vidim instalaciju."

Tamo gore, svi će ga posmatrati na sonaru, a čim dođe dole - kroz onesposobljenu kameru.

"Meta na trideset metara, smer dva dva nula."

"Vidim je; struja mora da je bila jača nego što sam mislio. Sada stižem do dna."

Nekoliko sekundi sve je bilo skriveno u oblaku mulja; kao što je uvek činio u takvim trenucima - on se priseti 'Podizanja malčice prašine'

sa misije Apola 11. Struja je brzo počistila izmaglicu koja je zaklanjala vidik i sada je bio u prilici da osmotri masivni inženjerski kompleks koji se uzdizao u dvostrukom snopu Džimovog spoljašnjeg osvetljenja.

Izgledalo je kao da je to neka hemijska fabrika prilične veličine ispuštena na morsko dno da bi postala sastajalište za mirijade riba. Bredli je video manje od četvrtine čitave instalacije, jer najveći njen deo ostajao je skriven u daljini i tami. Ali precizno je poznavao raspored, budući da je proveo dobar deo svog skupocenog, nervirajućeg i ponekad opasnog vremena u takvim konstrukcijama.

Masivni okvir od čeličnih cevi, debljih od čoveka, obrazovao je otvoreni kavez oko skupine ventila, cevi i uređaja pod pritiskom, opleten kablovima i raznovrsnim manjim cevima. Izgledalo je kao da je nabacan bez pravila ili logike, ali Bredli je znao da je svaka stavka pažljivo planirana kako bi se uhvatila ukoštac sa ogromnim silama usnulim daleko u dubini.

Džim nije imao noge - pod vodom, kao i u svemiru, češće su bile smetnja nego korist - a pokretima mu se upravljalo uz pomoć mlaznica niskog pritiska. Prošlo je više od godinu dana otkako je Bredli poslednji put obukao svoj pokretni oklop i stoga je u prvi mah reagovao pomalo neskladno, ali stare veštine brzo su se vraćale.

Pustio je Džima da blago pluta prema cilju, lebdeći na nekoliko centimetara iznad morskog dna kako ne bi uzburkao mulj. Bila je ovo situacija u kojoj je dobra vidljivost bila bitna i bilo mu je drago što mu je Džimova poluloptasta kupola pružala vidno polje u punom krugu.

Prisetivši se sudbine kamere - ležala je na nekoliko metara odatle upletena u kablazu tanku poput olovke - Bredli zastade neposredno pored strukture spojnice, razmišljajući o tome koji bi bio najbolji način da uđe u nju. Prvi cilj bio mu je da nađe prekid u fiber-optičkoj vezi; znao je njen tačan položaj, tako da to ne bi trebalo da bude nikakav problem.

Drugi mu je bio isterivanje Oskara; to možda neće biti tako lako.

"Idemo", javio je gornjoj strani. "Ulazim kroz trgovački prilaz - pristupni tunel B... Nema baš mnogo prostora za manevrisanje, ali neće biti problema..."

Zastrugao je jednom, veoma blago, po metalnom zidu kružnog hodnika, a kada je to uradio, postao je svestan ravnomernog,

niskofrekventnog 'tump, tump, tump...' koje je dopiralo negde iz lavirinta rezervoara i cevi oko njega. Očigledno je neki element opreme i dalje radio; mora da je u okolini bilo mnogo bučnije kada je sve radilo pod punim pogonom...

Ta pomisao prizva mu davno zaboravljeno sećanje. Prisetio se kako je, kao mali dečak, utišao zvučnike razglasa lokalnog vašara dobro naciljanim hicima iz očeve puške - a onda je nedeljama živeo u strahu da će ga otkriti. Možda je i Oskara iznervirao taj razgalamljeni upadač u njegovu oblast, pa je preduzeo slične odlučne mere da vaspostavi mir i tišinu.

Ali gde se deo Oskar?

"Zbunjen sam - sada sam unutra - i vidim čitav raspored. Mnoštvo mesta za skrivanje - ali nijedno dovoljno veliko da se sakrije išta krupnije od čoveka. Svakako ne veliko poput slona. Ah - evo onoga što ste tražili!"

"Šta si to našao?"

"Glavni sistem kablova - izgleda kao tanjir špageta koji je ispustio nepažljivi konobar. Zacelo je bila potrebna poprilična snaga da se raspori; moraćete da promenite čitav odeljak."

"Šta je to moglo da učini? Gladna ajkula?"

"Ili gladna murina. Ali nema tragova zuba - očekivao bih ih. I zube, kada je već reč o tome. Oktika je i dalje najsigurniji ulog. Ali ko god bio, sada nije kod kuće."

Ne žureći, Bredli stade da pažljivo pregleda instalaciju, ali nije mogao da uoči nikakve druge tragove oštećenja. Uz malo sreće, jedinica bi trebalo da postane funkcionalna za nekoliko dana - ukoliko tajni saboter ne udari ponovo. U međuvremenu, nije mogao da učini ništa više; počeo je pažljivo da upravlja mlaznicama, uputivši se nazad odakle je došao; uvodio je Džima u lavirint nosača i cevi i ponovo ga izvodio. Jednom je uznemirio neku malu, bezoličnu masu koja je zaista bila oktopod - možda metar u prečniku.

"Tebe mogu da precrtam sa liste osumnjičenih", promrmlja on za sebe.

Gotovo da je izišao iz spoljašnjeg okvira masivnih cevi i nosača kada je shvatio da se predeo izmenio.

Pre mnogo godina, bio je mali, stidljivi dečak na školskoj ekskurziji

do slavne botaničke bašte u južnoj Džordžiji. Nije se sećao gotovo ničega od čitave posete, ali postojala je jedna stvar koja je, iz nekog razloga, ipak ostavila trajni utisak na njega. Nikada nije čuo za banjan i zapanjio se kada je otkrio da postoji drvo koje može da ima ne jedno stablo, već na desetine njih - a svaki zasebni stub služio je kao oslonac zajedničkoj, prostranoj kupoli satkanoj od granja.

U ovom slučaju, razume se, bilo ih je tačno osam; znao je to, iako ih uopšte nije prebrojao. Samo je piljio u divovske oči, crne poput noći, nalik bezdanim lokvama mastila, koje su ga bezosećajno posmatrale.

Bredlija su često pitali: "Da li si se ikada uplašio?" a on je uvek davao isti odgovor: "Bože, da - mnogo puta. Ali svaki put tek kada bi sve bilo gotovo - zato sam i dalje ovde." Iako to niko ne bi nikada poverovao, sada se nije ni najmanje uplašio - jedino je osetio strahopoštovanje, kao što bi to iskusio pred nekom neočekivanom divotom. I tako, njegova prva reakcija bila je: "Dugujem izvinjenje onom roniocu." A druga: "Da vidimo da li ovo radi."

Cilindar aparata za gašenje požara već je bio u zahvatu Džimovog levog spoljašnjeg manipulatora i Bredli ga okrenu servoom naviše do položaja za nišanje. Istovremeno, pokrenuo je desni krak, tako da su mehanički prsti mogli da povuku obarač. Za čitavu operaciju bilo je potrebno samo nekoliko sekundi; ali Oskar je reagovao prvi.

Izgledalo je da oponaša Bredlijeve pokrete, nanišnivši mesnatom cevi na njega - kao da takođe drži na brzini prepravljen aparat za gašenje pošara. Hoće li to on poprskati nečim mene? upita se Bredli. Nikada ne bi poverovao da nešto toliko veliko može da se kreće tako brzo. Čak i unutar oklopa, Bredli oseti udar mlazne struje kada se Oskar prebacio na pogon za slučaj opasnosti; nije bilo vremena za koračanje po dnu poput osmonogog stola. Onda sve nestade u oblaku crnila, toliko gustog da su Džimovi reflektori velike snage bili potpuno beskorisni.

Na sporom putu prema površini, Bredli blago prošapta mrtvom prijatelju: "Pa, Tede, ponovo smo uspeli - ali ne mislim da smo mnogo zaslužni za to."

Sudeći po načinu na koji je Oskar otišao, nije verovao da će se vratiti. Shvatao je tačku gledanja životinje - čak je i saosećao sa njom.

Tu je sedeo i mirno se bavio svojim poslom da spreči pretvaranje severnog Atlantika u čvrstu masu bakalara. Iznenada, niotkud, pojavila se čudovišna prikaza, blistajući svetlima i mašući zlokobnim dodacima. Oskar je učinio ono što bi učinio svaki inteligentan oktopod. Shvatio je da se u moru nalazi neko stvorenje mnogo opasnije od njega samoga.

"Moje čestitke, gospodin Bredli", reče Nj. K. V. dok je Jason lagano izlazio iz oklopa. Bila je to uvek teška i nedostojanstvena operacija, ali ga je držala u dobroj kondiciji. Kada bi nabacio još koji centimetar, nikada ne bi uspeo da se provuče kroz kružni otvor zaptivača šlema. "Hvala, ser", odvrati on. "Sve to spada u rok službe."

Princ se zakikota.

"Mislio sam da mi, Britanci, imamo monopol na potcenjivanje. I pretpostavljam da niste spremni da otkrijete svoj tajni sastojak?"

Jason se nasmeši i zavrte glavom.

"Jednog dana možda mi ponovo ustreba."

"Šta god to bilo", primeti Rolings sa osmehom, "staje nas lepu paru. Dok smo Oskara pratili na sonaru - zapanjujuće kako daje slab odjek - očigledno je bilo da se hitro kretao prema dubokim vodama. Ali pretpostavimo da se vrati kada ponovo ogladni? Nigde drugde na severnom Atlantiku pecanje nije toliko plodno."

"Da se dogovorimo", odvrati Jason i pokaza na svoj ulubljeni cilindar. "Ukoliko to učini, poslaću vam svoj čarobni metak - pa možete da uputite sopstvenog čoveka da se pozabavi njime. Neće vas stajati ni pare."

"Ima tu negde neki štos", reče Rolings. "Nemoguće da je toliko lako." Jason se nasmeši, ali ne odgovori ništa. Iako je igrao tačno po pravilima, osetio je blagu - vrlo blagu - grižu savesti. Slogan 'Bez učinka nema ni plaćanja' značio je da ćeš pare dobiti po delotvorno obavljenom poslu bez dodatne obaveze da odgovaraš na postavljanja pitanja. Zaradio je svoje pare, a ako ga neko bude pitao kako je to učinio, uzvratice: "Zar ne znate? Oktopode je lako hipnotisati."

Postojao je samo jedan blagi razlog za nezadovoljstvo.

Zažalio je što mu se nije ukazala prilika da proveri jedan uzgredni nagoveštaj u staroj knjizi Žaka Kustoa koju mu je enciklopedija brižljivo navela. Bilo bi zanimljivo saznati da li octopus giganteus

oseća podjednaku odbojnost prema koncentrisanom bakar-sulfatu kao i njegov patuljasti, desetmetarski srodnik, octopus vulgari.

15. ZAMAK KONROJ

Mandelbrotov skup - nadalje označen kao M-skup - jedno je od najizuzetnijih otkrića u čitavoj istoriji matematike. To je smela tvrdnja, ali nadamo se da ćemo je opravdati.

Zapanjujuća lepota slika koje on tvori znači da im je privlačnost i emocionalna i opšta. One bez izuzetka izazivaju uzdahe divljenja kod onih koji se nikada ranije nisu susreli sa njima; videli smo ljude gotovo hipnotisane filmovima napravljenim pomoću kompjutera, koji istražuju njihovo - sasvim doslovno - beskonačno grananje.

Zbog toga, nimalo nije iznenađujuće to što je, samo jednu deceniju pošto je Benoa Mandelbrota otkrio ovaj niz 1980. godine, on počeo da vrši snažan uticaj na vizuelne umetnosti i veštine, kao što su dezeniranje tkanina, tepiha, tapeta, pa čak i nakita. Razume se, holivudske fabrike snova takođe su ubrzo počele da koriste ovo otkriće (kao i njegove srodnike) dvadeset i četiri časa dnevno...

Psihološki razlozi tog dejstva i dalje predstavljaju tajnu i možda će zauvek tako ostati; nije isključeno da u ljudskom umu postoji nekakvo ustrojstvo, ukoliko možemo da upotrebimo taj izraz, koje rezonantno deluje na šare M-skupa. Karl Jung bio bi iznenađen - i obradovan - kada bi doznao da će, trideset godina posle njegove smrti, kompjuterska revolucija, do čijih je početaka upravo poživio, dati novi zamah njegovoj teoriji o arhetipovima i njegovom verovanju u postojanje 'kolektivne podsvesti'. Mnogi likovi M-skupa veoma podsećaju na dela islamske umetnosti; možda je najbolji primer u ovom pogledu poznati 'Pejsli šal' - dezen u obliku zareza. Ali postoje i drugi oblici koji podsećaju na organske strukture - pipke, složene oči insekata, vojske morskih konja, trupove slonova - a onda se naglo pretvaraju u kristale i pahuljice iz sveta pre nego što je počeo bilo kakav život.

Pa ipak, svojstvo M-skupa koje možda najviše zapanjuje jeste njegova suštinska jednostavnost. Za razliku od svega drugog u modernoj matematici, svaki učenik može da razume kako se on proizvodi. Njegovo stvaranje ne zahteva ništa naprednije od sabiranja i množenja; čak ne nalaže ni oduzimanje ili deljenje, a još

manje neke složenije funkcije...

U načelu - iako ne u praksi! - ovaj niz mogao je biti otkriven čim su ljudi naučili da broje. Ali čak i da se nikada nisu zamarala i nikada pravili grešku, sva ljudska bića koja su ikada postojala ne bi bila dovoljna za obavljanje elementarne aritmetike neophodne da se obrazuje M-skup sasvim skromne veličine...

(Iz 'Psihodinamike M-skupa' Edit Krejg i Donalda Krejga, u Eseji u počast profesoru Benoa Mandelbrotu povodom njegovog 80. rođendana: MIT Press, 2004.)

"Plaćamo li za psa, ili za pedigre?" upita Donald Krejg sa tobožnjom ozlojeđenošću kada mu je uručen propratni račun sa impresivnom specifikacijom troškova. "Ta kuja čak ima i heraldički grb, za ime sveta!"

Bila je to ljubav na prvi pogled između leđi Fione Mekdonald od Glena Aberkrombija - čupavih pola kilograma kernskog terijera - i devetogodišnje devojčice. Na iznenađenje i razočaranje suseda, Ada se nije zanimala za ponije. "Ogavna, smrdljiva stvorenja", rekla je Patriku O'Brajenu, glavnom vrtlaru, "sa ugrizom na jednoj strani i ritanjem na drugoj."

Starca je šokirala tako neprirodna reakcija jedne mlade dame, pogotovo stoga što je ona bila napola Irkinja.

Takođe nije bio u potpunosti zadovoljan nekim projektima novih vlasnika u vezi sa imanjem na kome je njegova porodica radila već tokom pet pokolenja. Razume se, bilo je divno što je pravi novac ponovo doticao u zamak Konroj, posle decenija siromaštva - ali pretvaranje štala u kompjuterske odaje! Bilo bi to dovoljno da otera čoveka u piće, ako mu već nije bio predan.

Patrik je uspeo da osujeti nekoliko nastranih zamisli Krejgovih pomoću konstruktivne sabotaze, ali su oni - ili zapravo gospođa Edit - bili nepopustljivi u vezi sa preoblikovanjem jezera. Pošto je dno očišćeno i pošto je uklonjeno nekoliko stotina tona vodenog zumbula, gospođa je pokazala Patriku neobičnu mapu.

"Hoću da jezero izgleda ovako", rekla je tonom koji je Patrik u međuvremenu i predobro upoznao.

"Šta bi to trebalo da predstavlja?" odgovorio je sa očiglednim

gađenjem. "Neka vrsta bube?"

"Mogao bi ga tako nazvati", odgovori Donald, glasom koji je istovremeno saopštavao: 'Ne krivi mene, sve je to Editina ideja'.

"Mandelbuba. Reci Adi da ti objasni jednog dana."

Nekoliko meseci ranije O'Brajan bi se naljutio na tu primedbu kao na omalovažavajuću, ali sada je bio bolje upućen u stvari. Ada je bila neobično dete, ali istovremeno i neka vrsta genija: Patrik je osetio da ju je oboje blistavih roditelja gledalo kako sa divljenjem, tako i sa strahopoštovanjem. A Donald mu se dopadao znatno više nego Edit; za jednog Engleza, nije bio previše loš.

"Jezero nije problem. Ali presađivanje svih tih odraslih stabala čempresa - bio sam još dečak kada su posađena! To bi ih moglo ubiti. Moram da porazgovaram sa šumarskim odeljenjem u Dublinu."

"Koliko će vremena biti potrebno?" upita Edit, nimalo ne obraćajući pažnju na njegove primedbe.

"Hoćete li da bude brzo, jeftino ili dobro? Mogu vam obezbediti bilo koje dve stvari od toga."

Bila je to sada već stara šala između Patrika i Donalda, a odgovor je bio onaj koji su obojica očekivali.

"Prilično brzo - i jako dobro. Matematičar koji je ovo otkrio već je u osamdesetim godinama života - tako da bismo voleli da to vidi što je pre moguće."

"Ja se nimalo ne bih ponosio takvim otkrićem."

Donald se nasmeja.

"To je samo gruba aproksimacija. Čekaj dok ti Ada pokaže pravu stvar na kompjuteru; iznenadićeš se."

Baš sumnjam, pomisli Patrik.

Promućurni stari Irac nije često grešio. Ovo je bio jedan od retkih slučajeva.

16. KIPLINGOV APARTMAN

Jason Bredli i Roj Emerson imaju mnogo toga zajedničkog, pomisli Rupert Parkinson. Obojica su bila članovi ugrožene, ako ne i izumiruće, vrste - sopstvenim snagama sazdanog američkog preduzimača koji je stvorio novu industriju ili postao vođa stare. Divio im se, ali im nije zavideo: bio je sasvim zadovoljan, kao što je to često govorio, što je 'rođen u biznisu'.

Njegov odabir Kiplingovog apartmana za taj sastanak bio je sasvim hotimičan, iako on nije imao pojma koliko su, zapravo, njegovi gosti znali o tom piscu. U svakom slučaju, i na Emersona i na Bredlija soba je ostavila snažan utisak, sa istorijskim fotografijama po zidovima i samim stolom za kojim je veliki čovek nekada radio.

"Nikada nisam mnogo mario za T. S. Eliota", poče Parkinson, "sve dok nisam naišao na njegov Izbor Kiplingovih stihova. Sećam se kako sam rekao svome podučavaocu iz engleske književnosti da pesnik koji voli Kiplinga ne može biti potpuno loš. To mu nije zvučalo smešno."

"Bojim se", reče Bredli, "da nikada nisam mnogo čitao poeziju. Jedina stvar koju znam od Kiplinga jeste Ako."

"Šteta; on je baš čovek za vas - pesnik mora i inženjerske veštine. Stvarno morate pročitati Mekendruovu himnu; iako je njena tehnologija zastarela za stotinu godina, nikada niko nije nadmašio takvo odavanje počasti mašinama. A napisao je i pesmu o kablovima u dubokom moru, koja će vam se zaceo dopasti. Ide ovako:

Olupine se rastaču nad nama; prah im nadole kaplje iz velikih daljina...

Do mesta gde slepe i bele guje morske bdiju, do tame potpune, do tmastih dubina.

Nema ni zvuka, nit' odjeka zvuka u pustinji što bezdani je kriju, II' po ravninama mulja sivim i silnim gde kablovi se pod školjkama vijuju."

"Sviđa mi se", reče Jason. "Ali pogrešio je da 'nema ni odjeka zvuka.'

More je vrlo bučno mesto - ukoliko imate pravu opremu za slušanje."
"Pa, to teško da je mogao da zna tamo negde u devetnaestom veku. Bio bi potpuno opčinjen našim projektom - naročito zato što je napisao roman o Grend Benksu."

"Je li?" uskliknuše i Emerson i Bredli istovremeno.

"Ne naročito dobar - ni blizu Kima - ali šta jeste blizu ovom delu? Kapetan hrabrost priča o njufaundlendskim ribarima i njihovim teškim životima; Hemingvej je obavio mnogo bolji posao, pola veka kasnije i dvadeset stepeni južnije..."

"To sam čitao", reče Emerson ponosno. "Starac i more."

"Najbolji u razredu, Roj. Uvek sam smatrao za pravu tragediju to što Kipling nikada nije napisao epsku pesmu o Titaniku. Možda je i nameravao, ali ga je Hardi preduhitrio."

"Hardi?"

"Nije bitno. Molim te, izvini nas, Radjarde, dok se pozabavimo poslom..."

Tri ravne ploče displeja (kako bi samo one opčinile Kiplinga!) iskočiše istovremeno. Bacivši pogled na svoju, Rupert Parkinson počeo: "Imamo tvoj izveštaj od 30. aprila. Pretpostavljam da nemaš novih unosa?"

"Ništa bitno. Moje osoblje proverilo je još jednom sve brojke. Mislim da bismo ih mogli malo popraviti - ali više nam se dopada da budemo konzervativni. Nikada nisam čuo za neku veliku podvodnu operaciju koja nije krila neka iznenađenja."

"Čak i tvoj slavni susret sa Oskarom?"

"Najveće iznenađenje od svih. Prošlo je čak i bolje nego što sam očekivao."

"Kako stoji sa Eksplorrom?"

"Bez promena, Rupe. I dalje je u naftalinu u zalivu Suisun."

Parkinson se jedva primetno trže 'Rupe'. Ali bar je bilo bolje od 'Parki' - što je dozvoljavao samo prisnim prijateljima.

"Teško je poverovati", reče Emerson, "da je tako vredan - tako jedinstven - brod nekada korišćen."

"Preveliki je da bi bio ekonomičan za korišćenje za bilo koji komercijalni projekat. Samo ga je CIA mogla dopustiti sebi - pa ju je kongres lupio po prstima."

"Čini mi se da su jednom pokušali da je iznajme Rusima."

Bredli pogledla Parkinsona i nasmeši se.

"Znači, znaš za to."

"Razume se. Prilično smo istraživali pre nego što smo došli do tebe."

"Izgubljen sam", primeti Emerson. "Kako bi bilo da i mene uključite."

"Pa, tamo negde 1989. godine jedna od najnovijih ruskih podmornica..."

"Jedina klase 'M' koju su ikada izgradili."

"...potonula je u Severnom moru, a neki blistavi momak iz Pentagona dosetio se: 'Možda bismo mogli da povratimo nešto novca!' Ali ništa nije proizašlo iz svega toga. Odnosno, da li je tako bilo, Jasone?"

"Pa, to nije bila zamisao Pentagona; tamo nema nikoga sa toliko mašte. Ali mogu vam reći da sam proveo prijatnu nedelju u Ženevi sa direktorom jednog odseka CIA-e i tri admirala - jednim našim i dvojicom njihovih. To je bilo - ah, na proleće 1990. Upravo kada je reformacija otpočinjala, tako da su svi izgubili zanimanje. Igor i Aleksej odlučili su se da pređu na uvozno-izvozne poslove. I dalje dobijam božićne čestitke iz njihovog ureda u Lenjin... hoću da kažem, Sent Pitu. Kao što kažeš, nikada ništa nije proizašlo iz te zamisli.

"Znam te restorane po Ženevi. Ukoliko bi poželeo da dovedeš Eksplorera u plovno stanje, koliko bi ti vremena bilo po trebno?"

"Ako ja odaberem ljude - tri do četiri meseca. To je jedina vremenska procena u koju mogu biti siguran. Spuštanje do olupine, proveravanje njenog stanja, građenje dodatnih strukturnih oslonaca, spuštanje milijardi vaših staklenih balona do nje - iskreno, čak i te maksimalne brojke koje sam stavio u zagrade predstavljaju samo nagađanje. Ali možda ću moći da ih poboljšam posle početnog izviđanja."

"To mi deluje vrlo razumno; cenim tvoju iskrenost. U ovom trenutku, jedino želimo stvarno da znamo da li je projekat uopšte verovatan - u datom vremenskom okviru."

"Što se vremena tiče - da. U pogledu cene - ko zna? Koji vam je plafon, uostalom?"

Rupert Parkinson pretvarao se da se trgao na otvorenost ovog pitanja.

"Još zbrajamo - zar ne, Roje?"

Između njih prođe nekakav signal koji Bredli nije bio u stanju da protumači, ali Emerson ga je naveo na trag svojim odgovorom.

"I dalje sam spreman da pratim sve što odbor odluči, Ruperte. Ukoliko operacija uspe, sve ću to vratiti u planu B."

"A šta je, mogu li da pitam, taj plan B. I kada smo već kod toga - šta je plan A? Još mi niste rekli šta nameravate da učinite sa trupom broda, pošto ga jednom oteglite do Njujorka. A Vaza?"

Parkinson diže ruke u lažnom očajanju.

"Nanjušio je šta je plan C", zaječa on. "Da, razmišljali smo o tome da ga stavimo na izložbu pošto ga dovezemo do Menhetna - sa sto godina zakašnjenja. Ali znaš šta se dešava sa brodom od gvožđa posle nekoliko decenija pod vodom - već i zaštita drvene lađe dovoljno je gadna. Kiseljenje Titanika u pravim hemikalijama uzelo bi decenije - i verovatno bi koštalo više od podizanja."

"Znači, ostavićete ga u plićaku. Što znači da ćete ga prebaciti do Floride, baš kao što je rečeno na televiziji."

"Čuj, Jasone - i dalje ispitujemo sve opcije: Diznivorlde je jedna od njih. Nećemo čak biti razočarani ni ukoliko budemo morali da ga ostavimo na dnu - sve dok smo u stanju da izvučemo ono što je u pradedinom apartmanu. Sreća što je odbio da ostavi u brodske skladište te sanduke; u svom poslednjem markonigramu žalio se na to da u kabini nema dovoljno prostora za zabavu."

"I uveren si da će sve to krhko staklo i dalje biti nedirnuto?"

"Devedeset posto. Pre mnogo vekova Kinezi su otkrili da njihova roba može bezbedno da preputuje čitav put svile - ukoliko je zapakuju u čajne listiće. Niko nije našao ništa bolje sve dok se nije pojavila stiroporska pena; a, razume se, uvek možeš da prodaš čaj i stekneš finu zaradu i od toga."

"Sumnjam, bar što se tiče ove posebne isporuke."

"Bojim se da si u pravu. Šteta, bio je to lični poklon od ser Tomasa Liptona - najbolji čaj sa njegovih cejlonskih plantaža."

"Sasvim si siguran da je mogao da upije udarac?"

"Sa lakoćom: brod je zaorao u meko blato pod uglom, uz brzinu od oko trideset čvorova na sat. Prosečno usporenje dva ge - maksimum pet."

Rupert Parkinson spusti ploču displeja i zatvori to čudo elektronske inteligencije koje je sada sasvim normalno prihvatano, kao i telefon

pre jednog pokolenja.

"Pozvaćemo te ponovo pre kraja nedelje, Jasone. Sutra je sastanak odbora i nadam se da će to srediti stvari. Još jednom, mnogo hvala na izveštaju; ukoliko odlučimo da produžimo, možemo li računati na tebe?"

"U kom pogledu?"

"U O.i.C. operacijama, razume se."

Nastala je duga pauza; malo preduga, pomisli Parkinson.

"Polaskan sam, Rupe. Moram da razmislim - da vidim kako to da uklopim u svoju satnicu."

"Zaista, Jasone - ne bi trebalo da imaš nikakvu satnicu ukoliko ovo krene. To je najveći posao koji ti je ikada ponuđen." Zamalo je dodao: možda preveliki, ali se onda predomislio. Jason Bredli nije bio od vrste koju bi čovek voleo da naljuti, naročito ukoliko se spremao za posao s njime.

"Sasvim se slažem - i voleo bih da ga prihvatim. Ne samo zbog novca - a siguran sam da će ponuda biti u redu - već i zbog izazova. Dobijaš ili gubiš. Baš mi je drago što sam se video sa obojicom - moram da požurim."

"Zar nećeš da vidiš baš ništa u Londonu? Mogu da ti nabavim karte za novu predstavu Endrua Lojda Vebera i Stivena Kinga. Nema mnogo ljudi koji su to u prilici."

Bredli se nasmeja.

"Voleo bih da idem - ali uspeali su da srede čistač kablova na Orknijskom polju, pa sam obećao da ću biti u Aberdinu danas popodne."

"Vrlo dobro. Čućemo se..."

"Šta misliš, Roj?" upita Parkinson kada je odaja ponovo postala tiha.

"Žilavi čovečuljak, je li? Misliš da čeka najboljeg ponuđača?"

"Upravo sam se to pitao. Ukoliko to radi, neće imati sreće."

"Oh - tvoje advokatske orlušine obavili su domaći zadatak?"

"Gotovo; još ima malo neraspetljanih krajeva. Sećaš li se kada sam te vodio do Lojda?"

"Svakako."

Bio je to zaista upečatljiv događaj za posetioca sa strane; čak i u dvadeset prvom veku, 'nova' zgrada Lojda delovala je neosporno futuristički. Ali na Emersona je najveći utisak ostavila knjiga udesa -

registar nesreća. Niz masivnih tomova zabeležio je sve najdramatičnije trenutke pomorske istorije.

Vodič im je pokazao stranicu za 15. april 1912, a filigranski precizni rukopis ovekovečio je vesti koje su zapanjile svet.

Iako je čitanje tih reči zaustavljalo dah, one su na Roja Emersona ostavile manji utisak od jedne jezive sitnice koju je primetio, prelistavajući ranije tomove.

Izgledalo je da su svi unosi, u razdoblju od preko dve stotine godina, pisani istim rukopisom. Bio je to primer tradicije i kontinuiteta koje bi bilo veoma teško nadmašiti.

"Pa, tata je vekovima član Lojda, te zbog toga tu imamo... ovaj... izvestan uticaj."

"To mogu da poverujem."

"Hvala. Uglavnom, odbor se posavetovao sa međunarodnim vlastima za morsko dno. Postoje na desetine konkurentskih zahteva i advokati imaju pune ruke posla. Oni su jedini koji ne mogu da izgube - šta god da se desi."

Roja Emersona je Rupertova okolišnost dovodila do očajanja; izgledalo je da se ovaj nikada ne žuri da pređe na stvar. Bilo je teško poverovati da bi bio u stanju da dela brzo u slučaju opasnosti - pa ipak, spadao je u red najboljih jahtaša na svetu.

"Bilo bi lepo kada bismo mogli da postavimo ekskluzivni zahtev za vlasništvo - na kraju krajeva, bio je to britanski brod..."

"...Sagrađen američkim novcem..."

"Pojednost na koju ćemo zažmuriti. Trenutno ne pripada nikome i to će morati da se sredi na svetskom sudu. A to bi moglo potrajati godinama."

"Nemamo toliko na raspolaganju."

"Tačno. Ali smatramo da možemo izdejstvovati sudsku zabranu za sve ostale koji bi poželeli da ga izvade - dok bismo mi u međuvremenu tiho nastavili sa sopstvenim planovima."

"Tiho! Mora da se šališ. Znaš li koliko sam u poslednje vreme odbio zahteva za intervju?"

"Verovatno isto koliko i ja." Rupert baci pogled na sat. "Baš u pravi čas. Da li bi voleo da vidiš nešto zanimljivo?"

"Razume se." Emerson je znao da će ono što Parkinson nazove 'zanimljivim', šta god već bilo, verovatno predstavljati nešto što više

nikada neće moći da vidi u životu. Pravi krunski dragulji, možda; ili Bejker Strit broj 221B; ili one knjige u Britanskom Muzeju koje su, čudnovato, nazivane čudnovatim i nisu navođene u glavnom katalogu...

"Tu je, odmah preko puta - možemo stići pešice odavde za dva minuta. Kraljevska institucija. Faradejeva laboratorija - tamo gde je rođen veliki deo naše civilizacije. Preuređivali su eksponate, kada je neki tupan uspeo da ispusti retortu koju je ovaj koristio prilikom otkrića benzola. Direktor bi da zna možemo li da slepimo staklo i da je popravimo tako da niko nikada ne primeti šta se dogodilo."

Čovek ne dolazi svakog dana u priliku, reče Emerson u sebi, da poseti laboratoriju Majkla Faradeja. Prešli su usku ulicu Albmarl, sa lakoćom izbegavajući spori saobraćaj, i otpešačili nekoliko metara do klasične fasade kraljevske institucije.

"Dobar dan, gospodin Parkinsone. Ser Ambroz vas očekuje."

17. DUBOKO SMRZAVANJE

"Nadam se da nemate ništa protiv toga što smo sastanak upriličili na aerodromu, gospođo Krejg - Donalde - ali saobraćaj u Tokiju pogoršava se svakog dana. Isto tako - što nas manje ljudi vidi, to bolje. Siguran sam da shvatate."

Dr Kato Micumasa, mladi predsednik Nipon-Tarnera, bio je kao i obično besprekorno odeven u saviljsko odelo koje će ostati moderno sledećih dvadeset godina. Isto tako kao i obično, pratila su ga dva samurajska klona koja su ostajala u pozadini i koja neće izgovoriti ni reč tokom čitavog susreta. Donald se ponekad pitao da li je japanska robotika čak i više napredovala nego što se to inače verovalo.

"Imamo nekoliko minuta pre nego što stignu drugi gosti, pa bih zbog toga voleo da razmotrimo nekoliko pojedinosti koje se tiču samo nas..."

Najpre, obezbedili smo svetska prava za kablovsku i satelitsku televiziju za vašu bezdimnu verziju Nezaboravne noći za prvih šest meseci '12, sa opcijom proširenja na sledećih šest meseci."

"Sjajno. Nisam uopšte verovao da ćete to uspeti, Kato - ali trebalo je da znam."

"Hvala; nije bilo lako, što reče jež svojoj devojci."

Tokom godina svog zapadnog obrazovanja - londonska škola ekonomije, zatim Harvard i Anenberg - Kato je razvio smisao za humor koji je često delovao sasvim neprimereno u odnosu na njegov trenutni položaj. Kada bi Donald zatvorio oči, teško bi mogao da poveruje da sluša rođenog Japanca, budući da je Katoov srednjeatlantski naglasak bio toliko savršen. Ali svaki čas ispalio bi neki luckasti vic ili nečuvenu dosetku koji su bili jedinstveni za njega i ništa nisu dugovali ni istoku ni zapadu. Čak i kada su delovali neukusno - što baš i nije bilo retko - Donald je podozrevao da je Kato tačno znao šta radi. To je gonilo ljude da ga potcene; a to ih je moglo navesti da počine veoma skupe greške.

"A sada", reče Kato odsečno, "drago mi je što mogu da kažem da su se naše kompjuterske probe i testovi u rezervoarima pokazali zadovoljavajući. Ukoliko smem tako da kažem, ono što nameravamo

jedinstveno je i zaokupice maštu čitavog sveta. Niko, baš niko više ne može čak ni da pokuša da digne Titanik onako kako mi nameravamo!"

"Samo jedan njegov deo. Zašto baš krmu?"

"Nekoliko razloga - neki praktični, neki psihološki. Reč je o mnogo manjem od dva dela - ispod petnaest hiljada tona. I poslednji je potonuo, tako da su tu bili okupljeni svi preostali ljudi. Ubacićemo scene iz Nezaboravne noći. Razmišljali smo o ponovnom snimanju - o kolorisanju originala..."

"Ne!" rekoše oboje Krejgovih istovremeno.

Kato je delovao zapanjeno.

"Posle svega što ste mu vi učinili? Ah, nedokučivi zapad! Svejedno, pošto je reč o noćnoj sceni, podjednako je delotvorna i u crno-belaj tehnici."

"Postoji još jedan problem doterivanja koji nismo rešili", reče Edit naglo. "Plesni orkestar Titanika."

"Šta je s njime?"

"Pa, u filmu svira temu Bliže Tebi, moj Bože."

"Pa?"

"To je mit - i reč je o potpunoj besmislici. Posao orkestra bio je da ohrabri putnike i spreči paniku. Poslednja stvar koju bi svirali bila bi turobna himna. Neki od brodskih oficira ustrelio bi ih da su tako nešto pokušali."

Kato se nasmeja. "I sam sam se često slično osećao prema plesnim orkestrima. Ali šta su zaista svirali?"

"Potpuri popularnih melodija, a verovatno su završili valcerom Jesenja pesma."

"Shvatam. To je bliže istini - ali šta da radimo sa Titanikom koji tone uz muziku valcera, za ime sveta. Ars longa, vita brevis, kako su to maltene govorili u MGM-u. U ovom slučaju, umetnost pobeđuje, a život zauzima drugo mesto."

Kato baci pogled na sat, zatim na jednog od klona, koji krenu do vrata i nestade niz hodnik. Nepun minut kasnije, vratio se u pratnji jednog niskog, snažno građenog muškarca sa univerzalnim simbolima globalnog izvršioca - u jednoj ruci torba svaštara, a u drugoj elektronska aktovka.

Kato ga toplo pozdravi.

"Veroma mi je drago što smo se upoznali, gospodin Bredli. Neko je jednom rekao kako je tačnost kradljivac vremena: nikada u to nisam verovao i drago mi je da se i vi slažete. Jason Bredli - ovo su Edit i Donald Krejg."

Dok su se Bredli i Krejgovi rukovali sa blago zbunjenim izrazima ljudi kojima se čini da se poznaju, ali nisu sasvim sigurni, Kato požuri da razjasni stvari.

"Jason je okeanski inženjer broj jedan na svetu..."

"Pa naravno! Onaj džinovski oktopod..."

"Umiljat kao mače, gospođo Krejg. Ništa posebno."

"...dok Edit i Donald prepravljaju stare filmove da budu dobri poput novih - ili čak još bolji. Da vam objasnim zbog čega sam vas spojio, i to još tako na brzinu."

Bredli se nasmeši.

"Nije mnogo teško pogoditi, gospodin Micumasa. Ali zanimale bi me pojedinosti."

"U to sam uveren. Sve ovo, razume se, strogo je poverljivo."

"Razume se."

"Najpre nameravamo da dignemo kobilicu i da snimimo spektakularnu TV specijalku kada ona izroni na površinu. Potom ćemo je odvući do Japana i postaviti kao deo trajne izložbe u Tokiju na moru. Biće napravljena pozornica od 360 stepeni, publika će sedeti u čamcima za spasavanje koji će se ljuljuškati na vodi... divna zvezdana noć... gotovo na tački smrzavanja... podelićemo im kapute... a onda će videti i čuti poslednje minute dok brod tone pod vodu. Potom će moći da se spuste u velikom rezervoaru i posmatraju kobilicu kroz prozore za osmatranje na raznim dubinama. Iako je ona tek oko jedne trećine čitavog broda, toliko je velika da je ne možete videti čitavu odjednom - čak i u destilovanoj vodi kakvu ćemo koristiti, vidljivost će biti manja od stotinu metara. Olupina će naprosto nestajati u daljini - zbog čega onda podizati veći deo broda? Posmatrači će imati savršenu iluziju da se nalaze na dnu Atlantika."

"Zvuči logično", reče Bredli. "I, razume se, dizanje kobilice biće najlakše. Već je dobro izrazbijana - možete je dizati u delovima od po samo par stotina tona, pa ih kasnije sastaviti."

Nastade neugodna tišina. Onda Kato reče: "To ne bi delovalo baš

veličanstveno na televiziji, zar ne? Ne - imamo preduzimljivije planove. Taj deo je strogo poverljiv. Iako je kobilica raznesena u parčad, dići ćemo je u jednoj operaciji. Unutar ledenog brega. Ne smatrate li to poetskom pravdom? Jedan ledeni breg ju je potopio - drugi će je vratiti natrag na svetlost dana."

Ukoliko je Kato očekivao da će mu gost biti iznenađen, bio je razočaran. Do tog trenutka Bredli je čuo otprilike svaki plan za vađenje Titanika koje su domišljati umovi muškaraca i žena mogli da smisle.

"Nastavite", reče on. "Biće vam potrebno postrojenje za hlađenje, zar ne?"

Kato se slavobitno nasmeši.

"Ne - zahvaljujući poslednjem otkriću na polju tranzistorske fizike. Čuli ste za Peltijeov efekat?"

"Razume se. Hlađenje koje dobijate kada pustite električnu struju kroz neke materijale - ne znam tačno koje. Ali svaki zamrzivač u domaćinstvu zavisi od njega još od 2001, otkako su zakoni o očuvanju okoline zabranili fluorouglenike."

"Tako je. No, obični ili kuhinjski Peltijeov sistem nije naročito delotvoran, ali i ne mora to biti, sve dok neupadljivo proizvodi ledene kockice bez bušenja rupa u jednom starom ozonskom sloju. Međutim, naši fizičari otkrili su novu vrstu poluprovodnika - posredi je ogranak revolucije superprovodnika - koja diže delotvornost nekoliko puta. Što znači da je svaki zamrzivač na svetu zastareo, počev od prošle nedelje."

"Ubeđen sam", nasmeši se Bredli, "da se zbog toga japanskim proizvođačima srce para od žalosti."

"Jurnjava za patentnim dozvolama odigrava se upravo u ovom trenutku. A nismo prevideli ni propagandnu zvrčku - kada na površinu bude izronila najveća ledena kocka na svetu - noseći u sebi Titanik."

"Impresioniran sam. Ali kako stoji stvar sa napajanjem?"

"To je drugi ugao koji se nadamo da iskoristimo - mačevi kao plugovi, iako je metafora pomalo neprilična u ovom slučaju. Nameravamo da koristimo dve neupotrebljavane nuklearne podmornice - jednu rusku, jednu američku. One mogu da generišu sve megavate koji su nam potrebni - i to sa dubine od nekoliko

stotina metara, tako da mogu da rade i tokom najgorih atlantskih oluja."

"A planovi u pogledu vremena?"

"Šest meseci za instaliranje gvožđurije na dnu mora. Onda dve godine za Peltijeovo hlađenje. Prisetite se - dole je gotovo tačka smrzavanja. Samo treba da spustimo temperaturu za nekoliko stepeni i naš ledeni breg počće da se obrazuje."

"A kako ćete sprečiti da otplovi naviše pre nego što budete spremni?"

Kato se nasmeši.

"Nemojmo zalaziti u pojedinosti na ovom stepenu - ali uveravam vas da su naši inženjeri razmišljali i o toj sitnoj stavci. Uglavnom, to je mesto gde vi stupate na scenu - ukoliko hoćete."

Zna li on za Parkinsonove? - upita se Bredli. Vrlo verovatno; a čak i ako nije siguran, po svoj prilici je pretpostavio da su već napravili ponudu.

"Oprostite na trenutak", reče Kato izvinjavajućim glasom, okrete se u stranu i otvori aktovku. Kada se ponovo okrenuo svojim posetiocima, jedva pet sekundi kasnije, bio je preobražen u gusarskog zapovednika. Samo je jedva vidljiva nit koja je vodila do tastature u njegovoj ruci otkrivala da je pokrivka za oko koju je nosio bila, zapravo, plod visoke tehnologije.

"Plašim se da ovo dokazuje da nisam pravi Japanac - znate, loši maniri. Moj otac i dalje koristi laptop, pozna dinastija Ming. Ali monokl je toliko pogodniji i ima tako izvanrednu rezoluciju."

Bredli i Krejovi nisu mogli da se ne nasmeše jedno drugome. Ono što je Kato rekao bilo je savršena istina; mnogi prenosivi video uređaji sada su koristili kompaktne mikroekrane koji su težili ne mnogo više od običnih naočara i, zapravo, su često ugrađivani u njih. Iako je monokl bio samo na centimetar ispred oka, vešto postavljeni sistem sočiva činio je da slika veličine poštanske marke deluje onoliko velika koliko je to potrebno.

Bio je to sjajan izum za potrebe zabave - ali još korisniji za poslovni svet, advokate, političare i svakog ko je želeo da pristupi poverljivim informacijama u potpunoj privatnosti. Nije bilo načina za špijuniranje elektronskog monokla druge osobe - izuzev prisluškivanja iste linije podataka. Glavni nedostatak bio mu je to što je preterana upotreba

dovodila do novih tipova šizofrenije, na silnu radost istraživača pojave 'rascepljenog mozga'.

Kada je Kato završio litaniju o megavat-časovima, koeficijentima kalorija po toni i stepena po mesecu, Bredli je na trenutak sedeo i nemo procesirao podatke koji su mu ubačeni u mozak. Mnoge pojedinosti bile su previše tehničke da bi bile upijene prilikom prvog kontakta, ali to je bilo nebitno; mogao ih je proučiti kasnije. Nije sumnjao u to da će proračuni biti tačni - ali i dalje bi moglo biti nekih suštinskih tačaka preko kojih se prešlo previdom. Toliko puta je video da se to dešava...

Međutim, instinkt mu je rekao da je plan čvrst. Naučio je da ozbiljno prima prve utiske - naročito kada su bili negativni, makar i ne bio u stanju da odredi tačan uzrok svog predosećanja. Ovog puta nije bilo rđavih vibracija. Projekat je bio fantastičan - ali mogao je da upali.

Kato ga je posmatrao iz prikrajka, očigledno pokušavajući da mu proceni reakcije. Umem da budem prilično nečitljiv kada to hoću, pomisli Bredli... Osim toga, moram da mislim i na svoj ugled.

Onda mu Kato, sa prisenkom osmeha, pruži malo parče hartije, presavijeno nadvoje. Bredli je odugovlačio sa otvaranjem. Kada je video brojke, shvatio je da čak i u slučaju da projekat bude potpuna katastrofa, nema potrebe da brine za svoju dalju profesionalnu karijeru. Usled prirodnog toka stvari, nije mogla da potraje još mnogo godina - a ovoliko nije uštedeo tokom čitavog života.

"Polaskan sam", reče on tiho. "Više ste nego velikodušni. Ali i dalje treba da sredim neka druga posla pre nego što budem mogao da vam dam konačan odgovor.

Kato je delovao iznenađeno.

"Koliko dugo?" upita on prilično oštro.

Smatra da i dalje pregovaram sa još nekim, pomisli Bredli. Što je savršena istina...

"Dajte mi jednu nedelju. Ali mogu vam reći smesta - sasvim sam siguran da se niko ne može približiti vašoj ponudi."

"Znam", reče Kato i zatvori aktovku. "Imate li primedbi - Edit, Donalde?"

"Ne", reče Edit, "izgleda da ste na sve mislili." Donald ne reče ništa, već samo klimnu u znak slaganja. Čudan je to ortakluk, reče Bredli u sebi, i ne naročito srećan. Smesta mu se dopao Donald, koji je

delovao kao topla, blaga vrsta osobe. Ali Edit je bila tvrda i dominantna - gotovo agresivna; očigledno je ona bila šef.

"A kako je ono divno čudo od deteta koje vam je slučajno kćerka?" upita Kato Krejgove kada su se spremali da pođu. "Prenesite joj da je volim."

"Hoćemo", odvrati Donald. "Ada je dobro i uživala je u putovanju do Kjota. Bila je to mala promena u odnosu na istraživanja Mandelbrotovog skupa."

"A šta je zapravo", upita Bredli, "taj Mandelbrotov skup?"

"Mnogo lakše je pokazati ga nego opisati", odgovori Donald. "Zašto nas ne posetite? Voleli bismo da vas provedemo po našem studiju - zar ne, Edit? Naročito ukoliko budemo radili zajedno - kao što se nadam."

Samo je Kato primetio Bredlijevo trenutno oklevanje. Onda se ovaj nasmeši i odgovori: "Uživaću u tome - idem za Škotsku sledeće nedelje i mislim da bih to mogao da uklopim. Koliko vam je stara kćerka?"

"Ada ima gotovo devet godina. Ali ako je upitate za starost, verovatno će vam reći 8,876545 godina."

"Bredli se nasmeja. "Ona zaista zvuči kao čudo od deteta. Nisam siguran da sam u stanju da se suočim sa njom."

"I to je", reče Kato, "čovjek koji je preplašio oktopoda od pedeset tona. Nikada neću razumeti te Amerikance."

18. U IRSKOM VRTU

"Kada sam bio dečaćić", reče Patrik O'Brajan čežljivo, "voleo sam da dolazim ovde gore i gledam čarobne slike. Delovale su mnogo blistavije - i mnogo zanimljivije - od stvarnog sveta napolju. U to vreme nije bilo televizije - a putujući bioskop u šatri dolazio je u selo otprilike jednom mesečno."

"Ne verujte ni reč, Jasone", reče Donald Krejg. "Pat nema sto godina."

Iako bi mu Bredli dao otprilike sedamdeset pet, O'Brajan je možda bio dobro zašao u osamdesete. Znači, mora da je rođen tokom tridesetih godina prošlog veka - možda čak i dvadesetih. Svet njegove sopstvene mladosti već je delovao nezamislivo daleko; svako preterivanje bilo je majušno, naročito po irskim standardima.

Pat tužno zavrte glavom i nastavi da povlači kabl koji je okretao velika sočiva na pet metara iznad njihovih glava. Na mat belom stolu oko koga su stajali, travnjaci, cvetnjaci i pošljunčane staze zamka Konroj izvodili su elegantne piruete.

Sve je bilo neprirodno blistavo i oštro i Bredli je lako mogao da zamisli kako je za dečaka ova divna stara mašina sigurno preobražavala poznati spoljašnji svet u začaranu zemlju iz bajki.

"Prava je šteta, gospodin Bredli, što gospodin Donald ne prepozna je istinu kada je čuje. Mogao bih da mu pričam priče o starom gospodaru - ali čemu?"

"Pričaš ih Adi, u svakom slučaju."

"Naravno - i ona mi veruje, pametna devojčica."

"A i ja - ponekad. Kao onu o lordu Dansaniju."

"Tek pošto ste proverili kod oca Mekmalena."

"Dansani? Pisac?" upita Bredli.

"Da - čitali ste ga?"

"Ovaj - ne. Ali bio je veliki prijatelj dr Biba - prvog čoveka koji se spustio do dubine od pola milje. Tako sam čuo za ime."

"Pa, trebalo je da čitate njegove priče - naročito one o moru. Pat kaže da je često dolazio ovamo da igra šah sa lordom Konrojem."

"Dansani je bio velemaistor Irske", dodade Patrik. "Ali bio je i veoma

dobar čovek. I zato je stalno puštao starog lorda da pobeđuje - što je bilo pravo. Kako bi on voleo da igra protiv vašeg kompjutera! Naročito zato što je napisao priču o mašini za igranje šaha."

"Zaista?"

"Pa - ne baš mašini; možda o đavolčiću."

"Kako se zove? Moram da je nađem."

"'Gambit tri mornara' - ah, eno je tamo. Trebalo je da pogodim."

Starčev glas primetno je omekšao kada je mali čamac uplovio u vidno polje. Klizio je po lenjivim krugovima na središtu jezera srednje veličine, a njegov jedini putnik delovao je u potpunosti zadubljeno u knjigu.

Donald Krejg podiže svoj ručni kom i šapnu: "Ado - imamo posetioca - bićemo dole za koji tren." Udaljena prilika mlitavo mahnu rukom i nastavi da čita. Onda je brzo otišla u daljinu kako je Donald zumirao sočiva camere obscure.

Sada je Bredli video da je jezero približno oblika srca, povezano sa manjim, kružnim jezercetom tamo gde je trebalo da bude vrh srca. Ovaj se sa svoje strane otvarao u treće i mnogo manje jezerce, takođe kružno. Bio je to neobičan raspored i očigledno tu odnedavno; travnjaci su i dalje nosili ožiljke mašina za kopanje.

"Dobro došli na jezero Mandelbrot", reče Patrik, sa primetnim nedostatkom oduševljenja. "I pazite, gospodin Bredli - ne nagovarajte je da vam ga objasni."

"Ne verujem", reče Donald, "da će biti potrebno ikakvo nagovaranje. Ali, hajde da siđemo i da proverimo."

Dok joj je prilazio otac sa dva pratioca, Ada uključi motor majušnog čamca; pokretala ga je mala sunčana ploča i jedva da je bio u stanju da prati lagani ritam njihovih koraka. Nije se uputila pravo prema njima, već je upravila čamac duž središnje ose glavnog jezera, pa kroz uski kanal koji ga je povezivao sa manjim satelitom. Brzo ga je prešla i čamac uđe u treće i najmanje jezero. Iako je plovilo sada bilo na svega par metara od njih, Bredli nije mogao da čuje motor. Njegova inženjerska duša odobravala je takvu delotvornost.

"Ado", reče Donald Krejg, vičući preko sve manjeg prostranstva vode. "Ovo je posetilac o kome sam ti pričao - gospodin Bredli. On će nam pomoći da izvadimo Titanik."

Ada, koja se sada pripremala da uđe u luku, obznani da je svesna

njegovog prisustva samo kratkim klimanjem. Poslednje jezero - zapravo ne više od malog bazena koga bi pretrpalo tuce pataka - bilo je povezano sa sidrišnom kućicom dugačkim, uskim kanalom.

Ovaj je bio savršeno prav i Bredli shvati da se pruža tačno duž središnje ose tri spojena jezera. Sve je to očigledno bilo planirano, iako nije mogao da zamisli radi čega. Prema zagonetnom osmehu na Patrikovom licu on pogodi da stari vrtlar uživa u njegovoj zbunjenosti.

Kanal je sa obe strane bio oivičen divnim čempresima, višim od dvadeset metara. Bilo je to, pomisli Bredli, poput minijature verzije Tadž Mahala. To remek delo video je samo jednom, nakratko, pre mnogo godina, ali nikada nije zaboravio predivni prizor.

"Vidiš, Patriče, sva su stabla sasvim dobro - i pored onoga što si tvrdio."

Vrtlar napući usne i kritički se zagleda u niz stabala.

Pokazao je na nekoliko koja se, u Bredlijevim očima, nisu ni po čemu razlikovala od ostalih.

"Možda će biti potrebno da se ova ponovo zasade", reče on. "Ne recite da vas nisam upozorio - i gospođu."

Sada su stigli do sidrišne kućice na kraju kanala oivičenog drvećem i stali da čekaju da Ada dovrši lagani prilazak. Kada je bila na samo metar rastojanja, iznenada se čulo histerično kevtanje i nešto što je veoma podsećalo na malu krpu za brisanje poda iskoči iz čamca i baci se na Bredlijeva stopala."

"Ukoliko se ne mičete", reče Donald, "možda će zaključiti da ste bezopasni i ostaviti vas u životu."

Dok mu je majušni kernski terijer sumnjičavo njuškao stopala, Bredli je pažljivo posmatrao njegovu gospodaricu. Primetio je, sa odobravanjem, pažljivi način na koji je Ada privezala čamac, iako je to bilo potpuno nepotrebno; bila je, to je već mogao da kaže, izuzetno dobro organizovana mlada dama - prava suprotnost svom histeričnom ljubimčetu, koje se u trenutku prestrojilo u isplaženo umiljavanje.

Ada podiže Ledi jednom rukom i zagrlila kuče dok je posmatrala Bredlija pogledom otvorene radoznalosti.

"Hoćete li nam zaista pomoći da podignemo Titanik?" upita ona.

Bredli se, u neprilici, prebaci sa noge na nogu, izbegavajući taj

zbunjujući pogled.

"Nadam se", rekao je, izvrdavajući otvoren odgovor. "Ali ima mnogo stvari o kojima najpre treba da porazgovaramo." A ovo, dodade on nemo, nije ni vreme ni mesto. Moraće da pričeka dok se ne pridruže gospođi Krejg, a tom susretu nije se baš u potpunosti radovao.

"Šta si to čitala u čamcu, Ado?" upita on lako, pokušavajući da promeni temu.

"Zašto hoćeš da znaš?" odvrati ona pitanjem. Bilo je to savršeno ugladeno pitanje, bez ikakvog nagoveštaja nepristojnosti. Bredli se još petljao sa pronalaženjem odgovarajućeg odgovora kada se Donald Krejg žurno umeša: "Bojim se da moja kćerka nije imala mnogo vremena da stekne prikladne društvene manire. Ona smatra da u životu postoje važnije stvari. Kao što su fraktali i neeuclidovska geometrija."

Bredli pokaza na kuće.

"Ovo mi ne deluje mnogo geometrijski."

Na njegovo iznenađenje, Ada mu podari šarmantni osmeh.

"Trebalo bi da vidite Ledi kada se osuši posle kupanja, pa joj dlake štrče u svim pravcima. Onda sačinjava predivan 3-D fraktal."

Vic je potpuno promašio Bredlija, ali se on pridruži opštem smehu. Ada je imala iskupljujuću osobinu smisla za humor; mogao bi da je zavoli - sve dok bude pamtio da prema njoj postupa kao prema nekom dvaput starijem nego što izgleda.

Uz silnu smelost, on se usudi na još jedno pitanje.

"Taj broj, '1,999', napisan na sidrištu", reče on. "Pretpostavljam da se odnosi na slavni program tvoje majke za kraj stoleća."

Donald Krejg se zakikota.

"Lep pokušaj, Jasone; to većina pretpostavlja. Iznesi mu to polako, Ado."

Strašna gospođica Krejg odloži kuće na travu, a ovo otrčka da istražuje podnožje najbližih čempresovih stabala. Bredli je imao neugodan osećaj da Ada pokušava da mu odmeri koeficijent inteligencije pre odgovora."

"Ukoliko pažljivo pogledate, gospodin Bredli, videćete da je pred brojem znak minusa, a iznad poslednje devetke tačka."

"Pa?"

"Znači da je to, u stvari, minus jedan zarez devet devet devet devet -

u beskraj."

"Amin", ubaci Pat.

"Zar ne bi bilo jednostavnije napisati minus dva?"

"Upravo ono što sam ja rekao", zakikota se Donald Krejg.

"Ali nikada ne recite to pravom matematičaru."

"Mislio sam da ste vi jedan od njih - i to prilično dobar."

"Bože, ne - u poređenju sa Edit ja sam samo preturač bajtova sa čupavim zglavcima."

"I sa ovom mladom damom, pretpostavljam. Znae, počinjem da se osećam van svog elementa. A u mom zanimanju to nije dobra zamisao."

Adin smeh pomogao je da se ukloni neobični osećaj nelagodnosti koji je Bredlija obuzeo poslednjih nekoliko minuta. Postojalo je nešto turobno u vezi sa čitavim ovim mestom - nešto zlokobno, što se uzdizalo odmah iza obzorja svesti. Nije vredelo pokušavati sa usredsređivanjem na to svesnim činom volje - varljivi tračak spomena bežao je čim bi pokušao da ga dokuči.

Moraće da čeka; izići će sam kada bude spreman.

"Pitali ste me koju knjigu sam čitala, gospodin Bredli..."

"Molim te, zovi me Jason..."

"...pa, evo je."

"Trebalo je da pogodim. I on je bio matematičar, zar ne? Ali stidim se da priznam da nikada nisam čitao Alisu. Naš najbliži ekvivalent jeste Čarobnjak iz Oza."

"Čitala sam i to, ali Dodžson - Kerol - je mnogo bolji. Kako bi se njemu ovo dopalo!"

Ada mahnu prema jezerima neobičnog oblika i sidrišnoj kućici sa zagonetnim natpisom.

"Vidite, gospodin Bred... gospodine Jasone - to je daleki zapad. Minus dva je beskonačnost M-skupa - iza nje nema apsolutno ničeg. Ono duž čega sada koračamo jeste Šiljak - a ovo jezerce je poslednji od podskupova na negativnoj strani. Jednog dana posadićemo ivicu od cveća - zar ne, Pate? - koja će vam dočarati predstavu fantastičnih pojedinosti oko glavnih krila. A tamo, preko, na istoku - šiljak na kome se spajaju dva veća jezera - to je dolina morskih konjica, na minus zarez sedam četiri pet. Koordinatni početak - nula, nula - razume se - jeste u središtu velikog jezera. Skup se ne

prostire toliko daleko na istok; šiljak na Prelazu slonova - tamo preko, odmah ispred zamka - nalazi se u okolini plus nula zarez dva sedam tri."

"Prihvatiću to kako si rekla", odgovori Bredli, u potpunosti izgubljen. "Znaš savršeno dobro da nemam ni najblažu ideju o čemu govoriš."

To nije bilo u potpunosti istina: bilo je dovoljno očigledno da su Krejgovi iskoristili svoje bogatstvo da bi oblikovali ovaj predeo u obliku neke bizarne matematičke funkcije. To je delovalo kao prilično bezopasna opsesija; bilo je mnogo gorih načina za trošenje novca, a mora da je meštanima obezbedilo poprilično posla.

"Mislim da je dovoljno, Ado", reče Donald Krejg sa mnogo više čvrstine nego što je do tada pokazivao. "Hajde da najpre pružimo gospodinu Jasonu priliku da ruča - pre nego što ga naglavce bacimo u M-skup."

Napuštali su aveniju oivičenu stablima, tamo gde se uski kanal otvarao u najmanje jezero, kada Bredlijev mozak otvori svoje zaptivene zdence. Razume se - mirno vodeno prostranstvo, čamac, čempresi - sve su to bili ključni elementi Beklinove slike!

Neverovatno da nije ranije shvatio...

Opčinjuća muzika Rahmanjinova stade da navire iz dubina njegovog uma - umirujuća, poznata, ohrabrujuća. Sada kada je prepoznao uzrok slabašnog nemira, senka mu se odigla sa duha.

Čak i kasnije, nijednom nije ozbiljno poverovao da je posredi bilo predosećanje.

19. DIŽITE TITANIK

Lagano, uz oklevanje, hiljade tona metala počeše da se komešaju, poput nekog podmorskog čudovišta probuđenog iz sna.

Eksplzivni naboji koji su pokušavali da ga iščupaju sa morskog dna odigli su ogromne oblake mulja, koji su skrivali olupinu u uskovitlanoj izmaglici.

Decenijama stari zahvat blata poče da popušta; ogromne lopatice odigoše se sa okeanskog dna. Titanik otpoče uspon prema svetu koji je napustio pre jednog dugog ljudskog veka.

Na površini, more je već ključalo od komešanja daleko u dubini. Iz vrtloga pene izroni vitka katarka - i dalje noseći vranino gnezdo iz koga je Frederik Flit davno telefonom javio kobne reči: "Ledeni breg pravo napred!"

A onda prova poput noža zaseče naviše - uništena nadgradnja - čitavo prostranstvo paluba - divovska sidra za čije je pokretanje bila potrebna zaprega od dvadeset konja - tri tornja dimnjaka i patrljak četvrtog - silna litica čelika, izbušena okruglim prozorima - i, najzad:

TITANIK LIVERPUL

Ekran monitora se isprazni. U studiju nastade trenutna tišina, izazvana mešavinom zapanjenosti, poštovanja i čistog divljenja pred specijalnim efektima filma.

Rupert Parkinson, kome reči nikada nisu nedostajale, tužno primeti: "Plašim se da neće biti baš tako dramatično. Razume se, kada je film napravljen, nisu znali da je brod u dva dela. Niti da su svi dimnjaci nestali - iako je to trebalo da bude očigledno."

"Da li je istina", reče domaćin Kanala deset, Markus Kilford - 'Ljigavac' ili 'Ubica radosti' za svoje neprijatelje, kojih je bila čitava legija - "da je model korišćen u filmu koštao više od originalnog broda?"

"Čuo sam tu priču - moglo bi biti istina, s obzirom na inflaciju."

"A vic..."

"Da bi bilo jeftinije spustiti nivo Atlantika? Verujte mi, prepričavanje

toga me zamara!"

"Onda ga neću pominjati, razume se", reče Kilford, vrteći zloglasni monokl koji mu je bio zaštitni znak. Mnogi su verovali da ta razmetljiva antika služi samo za hipnotisanje gostiju i da nema baš nikakvih optičkih svojstava. Odeljenje za fiziku Kraljevskog koledža u Londonu čak je izvelo kompjutersku analizu odraženih slika kada bi ovaj uhvatio svetlosti studija i tvrdilo da je to ustanovilo sa sigurnošću od 95 odsto. Stvar bi bila konačno rešena tek kada bi neko zaista uspeo da ukrade taj predmet, ali svi dotadašnji pokušaji završili su neuspehom. Činilo se da je ovaj neodvojivo prikačen za Markusa, a on je upozorio nesuđene kidnapere da je opremljen minijaturnim uređajem za samouništenje. Ukoliko bi se ovaj aktivirao, on ne bi bio odgovoran za posledice. Razume se, baš niko mu nije verovao.

"U filmu", produži Markus, "nešto se nejasno govori o upumpavanju pene u trup da bi se olupina digla. Da li bi to upalilo?"

"Zависи od toga kako bi bilo urađeno. Pritisak je toliko ogroman - četiri stotine puta veći od atmosferskog! - da bi sve obične pene smesta kolabirale. Ali u suštini isti ishod dobijamo našim mikrosferama - svaka sadrži svoj mali mehur vazduha."

"Jesu li dovoljno jake da izdrže taj ogromni pritisak?"

"Da - probajte samo da razbijete koju!"

Parkinson rasu pregršt staklenih klikera preko stočića za kafu u studiju. Kilford podiže jedan i zazvižda sa neglumljenom zapanjenošću.

"Jedva da ima ikakvu težinu!"

"Poslednja reč tehnike", odgovori Parkinson ponosno. "A testirane su sve do dna Marijanskog kanala - tri puta dublje od Titanika."

Kilford se okrete drugim gostima.

"Mogli ste da iskoristite ovo na Meri Rouz, tamo 1982. - zar ne, doktore Tornli?"

Pomorski arheolog zavrte glavom.

"U stvari, ne - bio je to u potpunosti drugačiji problem. Meri Rouz nalazila se u plićaku i naši ronionci bili su u stanju da postavе mrežu ispod nje. Onda ju je podigla najveća plovna dizalica na svetu."

"Bilo je to prilično rizično, zar ne?"

"Da - mnogi ljudi zamalo što nisu doživeli srčani udar kada su

metalne veze popustile."

"To mogu da poverujem. Taj trup stoji na Sautemptonском doku već četvrt veka - i još nije spreman za javnu izložbu. Hoćete li na Titaniku obaviti brži posao - pod pretpostavkom da ga zaista izvučete?"

"Svakako; posredi je razlika između drveta i čelika. More je imalo vekove vremena da se upije u drvenariju Meri Rouz - nikakvo čudo da su potrebne decenije da se iz nje izvuče. Sve drvo na Titaniku je nestalo - o tome ne treba da se brinemo. Naš problem je rđa; a na toj dubini ima je veoma malo, zahvaljujući hladnoći i nedostatku kiseonika. Najveći deo olupine je u jednom od dva stanja: izvanredno - ili užasno."

"Koliko će vam tih malih... mikrosfera... biti potrebno?"

"Oko pedeset milijardi."

"Pedeset milijardi! A kako ćete ih spustiti tamo dole?"

"Vrlo jednostavno. Bacićemo ih."

"Sa po malim tegom prikačenim za svaku - još pedeset milijardi?"

Parkinson se nasmeši, mada prilično oporo.

"Ne baš. Naš gospodin Emerson izumeo je tehnike toliko jednostavne da niko ne veruje da će upaliti. Imaćemo cevi koje će voditi od površine do olupine. Voda će biti ispumpana - i naprosto ćemo sipati mikrosfere u nju sa vrha, a skupljati ih na dnu. Biće im potrebno svega par minuta da obave to putovanje."

"Ali sigurno neće..."

"Oh, moraćemo da koristimo posebne vazdušne komore na oba kraja, ali u suštini posredi će biti neprekidni proces. Kada stignu, mikrosfere će se pakovati u blokove, svaki po jedan kubni metar zapremine. To će dati plovnost od jedne tone po jedinici - pogodna veličina za rukovanje uz pomoć robota."

Markus Kilford okrete se već dugo ćutljivom arheologu.

"Dr Tornli", upita on, "mislite li da će delovati?"

"Pretpostavljam", reče ovaj uz oklevanje, "ali nisam stručnjak za te stvari. Neće li ta cev morati da bude veoma jaka da bi izdržala ogromni pritisak na dnu?"

"Nema problema; koristićemo isti materijal. Kako to kaže slogan moje kompanije: SA STAKLOM MOŽETE DA UČINITE SVE ŠTA GOD..."

"Nemojte više reklama, molim vas!"

Kilford se okrete prema kameri i svečano objavi, iako sa titrajem u oku: "Mogu li da iskoristim ovu priliku za poricanje zlobnih glasina da je gospodin Parkinson primećen u garderobi BBC-a kako mi pruža kutiju za cipele punu već upotrebljivanih novčanica."

Svi se nasmejaše, iako je iza debelog stakla kontrolne sobe producent prošaptao svom pomoćniku: "Ukoliko još samo jednom upotrebi taj vic, posumnjaću da je istina."

"Mogu li da postavim jedno pitanje?" reče dr Tornli neočekivano. "Kako stoji stvar sa vašim... da tako kažem... takmacima? Mislite li da će vas oni preduhitriti?"

"Pa, nazovimo ih prijateljskim takmacima."

"Zaista?" reče Kilford skeptično. "Ko god iznese svoj deo na površinu prvi, pokupiće sav publicitet."

"Mi na stvar gledamo dugoročno. Kada naši unuci dođu na Floridu da bi ronili po Titaniku, njih neće biti briga da li smo ga podigli 2012. ili 2020. - iako se, razume se, nadamo da stignemo za stogodišnjicu."

On se okrete arheologu.

"Gotovo da poželim da odaberemo Portsmaut i da uredimo istovremeno otvaranje. Bilo bi lepo imati Nelsonovu Viktoriju, Meri Rouz Henrija VIII i Titanik jedno uz drugo. Četiri stotine godina britanske brodogradnje. Kakva zamisao."

"I ja bih otišao tamo", reče Kilford. "Ali sada bih voleo da postavim nekoliko ozbiljnijih pitanja. Najpre, i dalje se mnogo priča o - ovaj, svetogrđe izgleda prejaka reč, ali šta biste rekli ljudima koji Titanik smatraju grobnicom i kažu da bi ga trebalo ostaviti na miru?"

"Poštujem njihovo gledište, ali sada je malčice kasno. Do njega se ronilo već stotinama puta - kao i do bezbrojnih drugih brodova koji su potonuli uz velike gubitke života. Ljudi se, izgleda, protive samo u slučaju Titanika! Koliko je putnika izginulo na Meri Rouz, dr Tornli? A da li se iko pobunio zbog vaših radova?"

"Oko šest stotina - gotovo polovina stradalih na Titaniku - i to na brodu koji je bio znatno manji! Ne - nikada nismo imali ozbiljnih pritužbi; zapravo, čitava zemlja je odobravalala tu operaciju. Na kraju krajeva, uglavnom je finansirana od strane privatnih fondova."

"A druga tačka koju mnogi ne shvataju", dodade Parkinson, "jeste da je, zapravo, vrlo malo ljudi izginulo na samom Titaniku; većina je

skočila u more i tamo se podavila ili posmrzavala."

"Nema izgleda da se nađu tela?"

"Baš nikakvih. Tamo dole ima mnogo veoma gladnih stvorenja."

"Pa, drago mi je što smo se otresli te turobne teme. Ali postoji nešto možda još važnije..."

Kilford podiže jednu od malih staklenih sfera i zavrte je između palca i kažiprsta.

"Sipaćete milijarde ovakvih kuglica u more. Neizbežno će ih mnogo biti pogubljeno. Šta je sa ekološkim dejstvom?"

"Vidim da ste čitali literaturu 'Plavog Mira'. Pa, neće biti nikakvog dejstva."

"Čak ni kada budu nanete na obalu - i plaže nam prekrije razbijeno staklo."

"Voleo bih da ustrelim prepisivača koji je skovao tu frazu - ili da ga zaposlim kod sebe. Najpre, biće potrebni vekovi - možda milenijumi - da se ove sfere raspadnu. I, molim vas, upamtite od čega su napravljene - od silikata! Znači, kada se najzad budu raspale, shvatate li u šta će se pretvoriti? U onog dobro poznatog zagađivača plaža - pesak!"

"Dobra poenta. Ali šta je sa drugim primedbama? Pretpostavimo da ih pojede riba ili neka morska životinja?"

Parkinson podiže jednu mikrosferu i zavrte je između prstiju isto onako kako je to učinio Kilford.

"Staklo je potpuno neotrovno - hemijski inertno. Svako stvorenje dovoljno veliko da proguta jednu od ovih kuglica neće biti ni najmanje povređeno."

I on ubaci sferu u usta.

Iza komandne table producent se okrete Roju Emersonu.

"To je bilo sjajno - ali i dalje mi je žao što niste i vi učestvovali."

"Parki se dobro snašao i bez mene. Mislite li da bih uspeo da ubacim imalo više reči od jadnog dr Tornlija?"

"Verovatno ne. I bio je to dobar štos, da proguta mikrosferu - ne verujem da bih ja uspeo. Kladam se da će ih od sada svi zvati Parkijeve pilule."

Emerson se nasmeja. "Ne bih bio iznenađen. A od njega će tražiti da ponovi taj čin svaki put kada se bude pojavio na televiziji."

On pomisli kako je nepotrebno da doda da je, pored mnogobrojnih

drugih talenata, Perkinson bio prilično dobar amater mađioničar. Čak i sa stop kadrom, niko neće biti u stanju da opazi šta se stvarno dogodilo sa pilulom.

A postojao je još jedan razlog zbog koga mu se više dopadalo da ne učestvuje u panel diskusiji. Bio je stranac, a ovo su bila porodična posla.

Iako su ih razdvajali vekovi, Meri Rouz i Titanik imali su mnogo toga zajedničkog. Obe lađe predstavljale su spektakularni trijumf britanskog brodograditeljskog genija - koje su potopili jednako spektakularni primeri britanske nesposobnosti.

20. KA UNUTRAŠNOSTI M-SKUPA

Bilo je teško poverovati, reče Jason Bredli sebi, da su ljudi stvarno ovako živeli pre samo nekoliko pokolenja. Iako je zamak Konroj bio vrlo skroman predstavnik svoje vrste, njegove razmere i dalje su bile veoma upečatljive onome ko je čitav život proveo po pretrpanim uredima, motelskim sobama, brodskim kabinama - da se i ne pominju minipodmornice za dubinsko ronjenje, toliko natrpane da je lična higijena saputnika postajala stvar od ključne važnosti.

Soba za ručavanje, sa ornametirano rezbarenom tavanicom i ogromnim zidnim ogledalima, mogla je komotno da primi bar pedeset ljudi. Donald Krejg oseti da je neophodno da objasni mali sto sa četiri mesta koji je delovao usamljeno i izgubljeno u njenom središtu.

"Nismo imali vremena da kupimo odgovarajući nameštaj - stvari iz zamka bile su u užasnom stanju - najveći deo trebalo je spaliti. A bili smo i previše zauzeti da se mnogo zabavljamo. Ali jednoga dana, kada se konačno uspostavimo kao lokalno plemstvo..."

Izgledalo je da Edit ne odobrava muželjevo brbljanje i Bredli je ponovo imao utisak da je ona vođa tog poduhvata, sa Donaldom kao oklevajućim - ili u najboljem slučaju pasivnim - saučesnikom. Mogao je da pogodi scenario: ljudi sa dovoljno novca za traćenje na skupocene igračke često su otkrivali da bi bili srećniji bez njih. A zamak Konroj - sa jutrima koja su ga okruživala i osobljem za održavanje - mora da je bio zaista skupocena igračka.

Kada je posluga (posluga! - to je bila druga novotarija) raščistila ostatke izvrsne kineske večere dopremljene helikopterom specijalno iz Dablina, Bredli i njegovi domaćini povukoše se do skupine udobnih naslonjača u susednoj prostoriji.

"Nećemo vas pustiti da odete", reče Donald Krejg, "a da vam ne pružimo dečji vodič po M-skupu. Edit je u stanju da opazi Mandeldevicu sa stotinu metara."

Bredli nije bio siguran da li odgovara tom opisu. Najzad je prepoznao čudni oblik jezera, iako je zaboravio njegov tehnički naziv dok ga nisu podsetili. Tokom poslednje decenije dvadesetog veka postalo je nemoguće izbeći vidove ispoljavanja mandelbrotovog skupa -

pojavi se sve vreme po video displejima, tapetima, tkanini, na bukvalno svim tipovima dizajna. Bredli se priseti da je neko skovao reč 'mandelmanija' da opiše akutnije simptome; on počne da sumnja da je ta reč možda primenljiva na ovo čudno domaćinstvo. Ali bio je sasvim spreman da sedi sa uglađenim izrazom zanimanja kroz sve lekcije ili demonstracije kakve god su mu domaćini pripremali.

Shvatio je da su i oni uglađeni na svoj način. Bili su željni da saznaju njegovu odluku, a on je bio jednako željan da je pruži.

Nadao se samo da će poziv koji je očekivao doći pre nego što napusti zamak...

Bredli nikada nije sreo tradicionalnu ambicioznu majku, ali ih je viđao po filmovima kao što je... kako se zvaše onaj stari? Ah, Slava. Ovde je postojala ista takva strasna odlučnost roditelja da im dete postane zvezda, makar i ne imalo primetnog talenta. No, u ovom slučaju, nije sumnjao u to da je vera bila u potpunosti opravdana.

"Pre nego što Ada počne", reče Edit, "volela bih da naglasim nekoliko stvari. M-skup je najsloženiji entitet u čitavoj matematici - pa ipak ne uključuje ništa naprednije od sabiranja i množenja - čak ni oduzimanje ili deljenje! Zbog toga mnogi ljudi sa dobrim poznavanjem matematike imaju teškoća da ga pojme. Naprosto ne mogu da poveruju da nešto sa previše pojedinosti da bi se moglo istražiti pre kraja Vaseljene može da bude stvoreno bez korišćenja logaritama, trigonometrijskih ili viših transcendentnih funkcija. Ne deluje razumno da se sve to čini jednostavnim sabiranjem brojeva."

"Ne deluje razumno ni meni. Ako je stvarno toliko jednostavno, zašto stvar neko nije otkrio vekovima ranije?"

"Veoma dobro pitanje! Zbog toga što je uključeno toliko mnogo sabiranja i oduzimanja, sa toliko ogromnim brojevima, da smo morali da čekamo na kompjutere velikih brzina. Da ste podelili računaljke Adamu i Evi i svim njihovim potomcima sve do danas, ne bi bili u stanju da nađu neke od slika kakve vam Ada može pokazati pritiskanjem nekoliko dirki. Počni, dušo..."

Holoprojektor je bio lukavo skriven; Bredli nije mogao čak ni da pretpostavi gde se nalazi. Bilo bi lako učiniti da ovaj zamak postane opsednut duhovima, pomisli on, i prestraviti svakog nezvanog gosta. To bi nadmašilo provalni alarm.

U vazduhu se pojaviše dve ukrštene linije običnog x/y koordinatnog sistema, sa nizom celih brojeva 0, 1, 2, 3, 4... koji su marširali u sva četiri pravca.

Ada uputi Bredliju onaj zbunjujuće otvoreni pogled, kao da ponovo pokušava da mu proceni IQ, kako bi valjano kalibrisala svoje zlaganje.

"Svaka tačka u ovoj ravni", reče ona, "može se označiti sa dva broja - njenom x i y koordinatom. OK?"

"OK", odgovori Bredli svečano.

"M-skup počiva u veoma maloj oblasti u blizini koordinatnog početka - ne pruža se iza plus ili minus dva ni u jednom smeru, tako da možemo da zanemarimo sve veće brojeve."

Celi brojevi razbežaše se duž četiri ose i ostaviše samo brojeve 1 i 2 da označavaju rastojanje od središnje nule.

"A sada pretpostavimo da odaberemo bilo koju tačku unutar ove mreže i da je spojimo sa središtem. Odmerimo to rastojanje - i označimo ga sa 'r'."

Ovo, pomisli Bredli, ne predstavlja veliko naprezanje mojih mentalnih sposobnosti. Kada ćemo preći na onaj nezgodan deo? "Očigledno, u ovom slučaju 'r' može imati bilo koju vrednost od nule do nešto malo manje od tri - oko 2.8, da budemo precizni. OK?"

"OK."

"Dobro. A sada, vežba 1. Uzmi vrednost 'r' bilo koje tačke i kvadriraj je. Nastavi da je kvadriraš. Šta se dešava?"

"Nemoj da ti kvarim zabavu, Ado."

"Pa, ukoliko je 'r' tačno jedan, ono ostaje na toj vrednosti - koliko god puta da ga kvadriraš. Jedan puta jedan puta jedan puta jedan - uvek je jedan."

"OK", reče Bredli, pobedivši Adu za dlaku.

"Ali ukoliko je makar za delić iznad 1, pa nastaviš da tu vrednost kvadriraš, pre ili kasnije ona će odleteti do beskonačnosti. Čak i ukoliko desno od decimalne tačke ima milion nula. Samo će biti potrebno nešto više vremena.

Ali ako je broj manji od jedan - recimo 0.999999999... sa milion devetki - dobićeš suprotno. Možda će vekovima ostati blizu 1, ali ako nastaviš da ga kvadriraš, iznenada će kolabirati i skupiti se do nule - OK?"

Ovoga puta Ada je bila prva i Bredli je samo klimnuo. Do tog trenutka nije video svrhu te elementarne aritmetike, ali sve je to očigledno nekuda vodilo.

"Ledi - prestani da gnjaviš gospodin Bredlija! I tako, vidiš, prostim kvadriranjem brojeva - i nastavljanjem kvadriranja, ponovo i ponovo - deliš ih u dva odvojena skupa..."

Krug se pojavi na dve ukrštene ose, sa središtem u koordinatnom početku i sa poluprečnikom jednakim jedinici.

"Unutar tog kruga su svi brojevi koji nestaju kada nastaviš da ih kvadriraš. Napolju su svi oni koji skoče do beskraja. Mogao bi reći da je krug poluprečnika 1 ograda - okvir - granica - koja razdvaja dva skupa brojeva. Dopada mi se da je nazivam K-skup."

"K kao kvadriranje?"

"Narav... da. A sada, ovo je bitna stvar. Brojevi sa svake strane su u potpunosti razdvojeni; pa ipak, iako ništa ne može da prođe kroz nju, granica nema nikavu debljinu. To je naprosto linija - mogao bi da je uvećavaš koliko god hoćeš i ona bi uvek ostajala linija, iako bi uskoro delovala kao prava zbog toga što ne bi bio u stanju da joj vidiš zakrivljenost."

"To možda ne deluje naročito uzbudljivo", ubaci se Donald, "ali je asolutno suštinsko - ubrzo ćeš videti zašto - izvini, Ado."

"A sada, da bismo dobili M-skup, napravićemo jednu malu, malecku izmenu. Nećemo naprosto kvadrirati brojeve. Kvadriraćemo i dodavati, kvadrirati i dodavati. Pomislio bi da to i nije neka razlika - ali otvara čitavu novu Vaseljenu..."

Recimo da ponovo krenemo od 1. Kvadriraćemo ga i dobiti 1. Onda to saberemo da dobijemo 2.

2 na kvadrat je 4. Dodaj opet početno 1 - odgovor je 5.

5 na kvadrat je 25 - dodaš 1 - dobiješ 26.

26 na kvadrat je 676 - vidiš šta se dešava! Brojevi skaču fantastičnom brzinom. Još nekoliko puta po petlji i preveliki su da bi stali u bilo koji kompjuter. A opet, počeli smo sa 1. To je dakle prva velika razlika između M-skupa i K-skupa, čija je granica na 1.

Ali ukoliko počnemo sa mnogo manjim brojem od 1 - recimo sa 0.1 - verovatno pogađaš šta se dešava."

"Nestaje u ništavilo posle prvih nekoliko ciklusa kvadriranja i sabiranja."

Ada mu uputi jedan od svojih retkih, ali zaslepljujućih osmeha.

"Obično. Ponekad se vrti oko male, zaokružene vrednosti - u svakom slučaju, zarobljen je unutar skupa. Tako da ponovo imamo mapu koja razdvaja sve brojeve u ravni u dve klase. Samo ovoga puta granica nije tako elementarna kao krug."

"To možeš slobodno da ponoviš", promrmlja Donald. Edit ga je namrgođeno pogledala, ali on je gurao dalje. "Pitao sam poprilično ljudi šta misle kakav bi lik trebalo da se dobije; većina je predlagala neku vrstu ovala. Niko se nije ni primakao istini: niko nikada nije ni mogao. U redu, Ledi! Neću više prekidati Adu!"

"Evo prve približnosti", nastavi Ada, podigavši razmetljivo kuće jednom rukom dok je drugom kuckala po tastaturi. "Već si je video danas."

Poznati obrisi jezera Mandelbrot pojaviše se docrtani na mrežu jediničnih kvadrata, ali sa daleko više pojedinosti nego što je Bredli video u vrtu. Sa desne strane bila je najveća slika, u grubom obliku srca, zatim manja slika koja ju je dodirivala, mnogo manja koja je dodirivala ovu - i uski šiljak koji je išao krajnje levo i završavao se sa -2 na x-osi.

Ali sada je Bredli video da su glavne slike načičkane - bila je to metafora koja mu je smesta pala na pamet - nebrojenim manjim, bočnim krugovima, od kojih su se sa mnogih pružale kratke, izlomljene linije. Bio je to mnogo složeniji oblik od lika koji su obrazovala jezera u vrtu - neobičan i zagonetan, ali svakako ne divan. Međutim, Edit i Ada gledale su ga sa nekom vrstom zanesenog strahopoštovanja, koje Donald, izgleda, nije u potpunosti delio.

"Ovo je potpuni skup bez povećanja", reče Ada, glasom koji je sada bio malo manje samouveren - zapravo, gotovo prigušen.

"Ali čak i u ovim razmerama možeš da vidiš koliko je drugačiji od proste kružnice nulte debljine koja ograničava K-skup. Nju bi mogao da uvećavaš do večnosti i uvek bi ostala linija - ništa više. Ali granica M-skupa je čupava - sadrži bezbroj pojedinosti: možeš da uđeš u nju gde god želiš i da je uvećavaš koliko god hoćeš - i uvek ćeš otkrivati nešto novo i opčinjujuće - gledaj!"

Slika se proširi; zaranjali su u procep između glavne kardioide i kružnice koja ju je dodirivala. Bilo je to, reče Bredli sebi, prilično nalik

posmatranju otvaranja rajsferšlusa - osim što su zupci ovoga rajsferšlusa imali najneobičnije oblike.

Najpre su podsećali na slonovske bebe sa kojih su se pružala sićušna stabalca. Onda se stabalca pretvoriše u pipke.

Potom se na pipcima pojaviše oči. Zatim, dok se slika sve više širila, oči se otvoriše u crne virove bezdane dubine...

"Uvećanje je sada milionima puta", prošapta Edit. "Slika sa kojom smo počeli već je veća od Evrope."

Promakli su pokraj virova, obišli tajanstvena ostrva koja su čuvali koralni grebeni. Flotile morskih konjica promicale su u dostojanstvenoj povorci. Tačno u središtu ekrana pojavila se sićušna crna mrlja, počela da se širi, da deluje opčinjujuće poznato - i nekoliko sekundi kasnije otkrila se kao tačna replika prvobitnog skupa.

Ovo je, pomisli Bredli, mesto od koga smo krenuli. Ili možda nije? Nije mogao da bude sasvim siguran; izgledalo je da ima malih razlika, ali porodična sličnost bila je nepogrešiva.

"Sada je", nastavi Ada, "naša prvobitna slika široka kao orbita Marsa - znači da je ovaj mini skup u stvarnosti daleko manji od atoma. Ali oko njega ima isto toliko pojedinosti. I tako to ide do večnosti."

Uvećavanje se zaustavi; na trenutak je izgledalo da primerak čipke, pun prefinjenih petlji i krajeva koji su visili okolo, počiva sleđen u prostoru. A onda, kao da je kofa sa bojom prosuta preko njega, jednobojna slika rasprsnu se u boje toliko neočekivane i toliko zaslepljujuće lepe, da Bredli jeknu od zapanjenosti.

Zumiranje ponovo krenu, ali u obrnutom smeru i u mikrovaseljeni sada preobraženoj u boje. Niko nije rekao ni reč dok se nisu vratili do prvobitnog celokupnog M-skupa, sada zlokobno crnog, uokvirenog uskom granicom zlatne vatre, sa reckavim mlazevima plave i ljubičaste.

"A odakle", upita Bredli kada mu se povratio dah, "stigoše sve te boje? Nismo ih videli prilikom ulaska."

Ada se nasmeja.

"Ne - one, zapravo, nisu deo skupa - ali zar nisu bajne? Mogu da naložim kompjuteru da napravi da budu kakve god hoću."

"Iako su stvarne boje potpuno proizvoljne", objasni Edit, "pune su značenja. Znate za način na koji tvorci mapa stavljaju nijanse plave i

zelene između konturnih linija da bi naglasili razlike u nivou?"

"Razume se: radimo upravo istu stvar i u okeanografiji. Što tamnija plava, to je dublja voda."

"Tako je. U ovom slučaju, boje nam govore koliko puta je kompjuter morao da prođe petlju pre nego što je odlučio da li broj definitivno odgovara M-skupu - ili ne. U graničnim sličajevima morao je da obavlja kvadriranje i sabiranje hiljadama puta."

"I često sa brojevima od stotinu cifara", dodade Donald.

"Sada shvataš zbog čega skup nije otkriven ranije."

"Žestoko dobar razlog."

"A sada gledaj ovo."

Slika ožive kada talasi boje potekoše prema napolje. Izgledalo je da se granice skupa stalno šire - a ipak ostaju na istom mestu. Onda Bredli shvati da se zapravo ništa ne kreće; samo su boje kružile po spektru da bi proizvele taj potpuno uverljiv privid kretanja.

Počinjem da shvatam, pomisli Bredli, kako neko može da se izgubi u toj stvari - čak i da je pretvori u način života.

"Gotovo sam siguran", reče on, "da sam video ime ovog programa u svojoj kompjuterskoj biblioteci - uz još nekoliko hiljada drugih. Srećom, nikada ga nisam pokrenuo. Vidim kako lako može da izazove naviku."

On primeti da je Donald Krejg bacio oštar pogled prema Edit i shvatio da je napravio netaktičku primedbu. Međutim, ona je i dalje delovala zadubljena u protok boja, iako mora da je videla tu sliku nebrojeno puta.

"Ado", reče ona sneno, "navedi gospodin Jasonu naš omiljeni Ajnštajnov citat."

To je veliki zahtev za jedno devetogodišnje dete, pomisli Bredli - čak i za ovakvo; ali devojčica nije oklevala i nije bilo ni traga mehaničkom ponavljanju u njenom glasu. Razumela je reči i govorila ih iz srca:

"Najlepša stvar koju možemo iskusiti jeste tajanstvenost. Ona je izvor sve prave umetnosti i nauke. Onaj kome je to osećanje strano, koji više ne ume da zastane da se oduševi i da iskusi divljenje, kao da je mrtav."

Sa time ću se složiti, pomisli Bredli. On se seti mirnih noći na Tihom okeanu, sa nebom punim zvezda i svetlucavim tragom bioluminescencije iza broda; spomenuo se prvog pogleda bačenog

na uzavrele životne oblike - tuđinske poput onih sa druge planete - okupljene oko uzavrelog roga galapagoske okeanske spojnice, tamo gde su se kontinenti polako razdvajali; i nadao se da će u ne tako dalekoj budućnosti ponovo osetiti divljenje i zapanjenost, kada se ogromna oštrica prove Titanika ukaže, masivna, iz morskog bezdana.

Ples boja se prekide: M-skup nestade. Iako tu ničega nije stvarno bilo, nekako je osećao da je virtualni ekran holografskog projektora isključen.

"I tako, sada", reče Donald, "znaš više o Mandelbrotovom skupu nego što želiš." On na trenutak baci pogled na Edit, a Bredli ponovo oseti onaj titraj naklonosti prema njemu.

To uopšte nije bilo osećanje koje je očekivao kada je dolazio u zamak Konroj: zavist bi bila bolja reč. Bio je to čovek ogromnog bogatstva, sa divnim domom, nadarenom i privlačnom porodicom - sve su to bili sastojci koji je trebalo da jemče sreću. Pa ipak, nešto je očigledno krenulo kako ne treba; pitam se, pomisli Bredli, koliko ima otkako su poslednji put pošli zajedno u krevet. Nije isključeno da je stvar naprosto u tome - iako je to, razume se, retko kada bilo prosto...

Ponovo je bacio pogled na sat; mora da misle kako namerno izbegava temu - i bili su savršeno u pravu. Požuri, gospodine generalni direktore, preklinjao je nemo.

Kao da je to bio znak, on oseti poznato golicanje u zglavku.

"Izvinite", reče Bredli domaćinima. "Imam veoma važan poziv. Biće mi potreban samo minut."

"Naravno - ostavićemo vas samog."

Koliko je samo miliona puta taj obred sada sproveden svakog dana! Stroga etikecija nalagala je da svi prisutni ponude da iziđu iz sobe kada dođe lični poziv; pristojnost je nalagala da samo onaj ko je primio poruku iziđe, sa izvinjenjem svima. Postojale su nebrojene varijacije u zavisnosti od okolnosti i narodnosti. U Japanu, kako se Kato sa ponosom žalio, formalnosti su često trajale toliko dugo da je pozivač gnevno prekidao vezu.

"Izvinite zbog prekida", reče Bredli kada se vratio kroz balkonska vrata. "Bilo je to u vezi sa našim poslom - nisam vam mogao saopštiti svoju odluku dok mi ovo nisu javili."

"Nadam se da je vest povoljna", reče Donald Krejg. "Potreban si nam."

"I ja bih voleo da radim sa vama - ali..."

"Parki je dao bolju ponudu", reče Edit sa jedva skrivenim prezirom. Bredli je staloženo pogleda i odgovori bez gorčine.

"Ne, gospođo Krejg. Ponuda Parkinsonove grupe bila je izdašna - ali domašila je samo polovinu vaše. A ponuda koju sam upravo primio mnogo je manja od desetine onoga što vi nudite. Svejedno - ipak je razmatram vrlo ozbiljno."

Nastade zvonka tišina, koju prekide tek netipični Adin kikut.

"Mora da ste ludi", reče Edit. Donald se samo nasmeši.

"Možda ste u pravu. Ali stigao sam do stepena kada mi novac nije neophodan, iako ga je uvek dobro imati pri ruci." On zastade i blago se zakikota.

"Ne treba preterivati. Ne znam da li ste čuli za izreku jedne od najslavnijih žrtava Titanika, Dž. Dž. Astora: 'Čovek koji ima milion dolara isto je onako dobro obezbeđen kao i onaj koji je bogat.' Pa, ja sam sakupio par miliona tokom svoje karijere, a deo toga i dalje je u banci. Stvarno mi više nije potrebno; a kada bi i bilo, uvek bih mogao da siđem i zagolicam još nekog oktopoda.

Nisam ovo planirao - bio je to grom iz vedra neba - pre dva dana već sam se odučio da prihvatim vašu ponudu."

Edit je sada delovala više zbunjeno nego neprijateljski.

"Možete li nam reći ko je bio... gori ponuđač... od Nipon-Tarnera?"

Bredli zavrte glavom.

"Dajte mi par dana; i dalje ima nekih problema, a ja ne želim da padnem između tri stolice."

"Mislim da shvatam", reče Donald. "Postoji samo jedan razlog da čovek radi za sitnež. Svaki čovek duguje nešto svojoj profesiji."

"To zvuči kao citat."

"I jeste: dr Džonson."

"Dopada mi se; možda ću ga mnogo koristiti u sledećih nekoliko nedelja. U međuvremenu, pre nego što donesem konačnu odluku, potrebno mi je malo vremena da razmislim o mnogim stvarima.

Ponovo vam mnogo hvala na gostoprimstvu - da i ne pominjemo vašu ponudu. Možda ću je prihvatiti - ali ako ne, nadam se da možemo da ostanemo prijatelji."

Dok se dizao od zamka, potisak helikoptera nabirao je vode jezera Mandelbrot i razbijao odraze čempresa. Razmišljao je o najvećem lomu u svojoj karijeri; pre nego što donese odluku, biće potrebno da se u potpunosti opusti.

A tačno je znao kako će to učiniti.

21. KUĆA NA DOBROM GLASU

Čak ni dolazak hipersoničnog prevoza nije mnogo doprineo promeni položaja Novog Zelanda; za većinu ljudi to je naprosto bila poslednja stanica pre Južnog pola. Velika većina Novozelandačana bila je sasvim zadovoljna time.

Evelin Merik bila je jedan od izuzetaka i odlučila se u zrelo (u njenom slučaju, veoma zrelo) doba od sedamnaest godina da potraži sreću negde drugde. Posle tri venčanja koja su je ostavila emocionalno uzdrmanom, ali finansijski obezbeđenom, otkrila je svoju ulogu u životu i bila je onoliko srećna koliko se to razumno moglo očekivati.

Vila, kako je bila znana raznorodnoj klijenteli što ju je pohađala, nalazila se na divnom imanju u jednom od još nepokvarenih delova Kenta, zgodno blizu aerodroma Getvik. Njen prethodni vlasnik bio je slavni medijski magnat koji se opkladio na pogrešan sistem kada je televizija visoke definicije pomela sve pred sobom krajem dvadesetog veka. Kasniji pokušaji da povрати bogatstvo pošli su naopako i sada je bio gost vlade Njenog Veličanstva na sledećih pet godina (računajući i pomilovanje zbog dobrog vladanja).

Budući da je spadao u ljude visokih moralnih merila, bio je ogorčen zbog načina na koji je madam Eva sada koristila njegovo vlasništvo, i čak je pokušao da je iseli. Međutim, Evini advokati bili su dobri koliko i njegovi; možda i bolji, budući da je ona i dalje bila na slobodi i bila rešena da to tako i ostane.

Vila je vođena sa temeljitom pažnjom - devojački pasoši, poreske prijave, uplate za zdravstveno i penzijsko osiguranje, medicinski kartoni i tako dalje u svakom trenutku bili su dostupni svakom vladinom inspektoru, a njih je, primećivala je ponekad oporo madam Eva, izgleda uvek bilo u višku na zalihama. Ukoliko je ijedan došao nadajući se da će se lično proslaviti, bio je žalosno razočaran.

U celini, bila je to uspešna karijera, puna emocionalnih i intelektualnih podsticaja. U svakom slučaju, Evelin nije imala etičkih problema, jer je još davno zaključila da je prihvatljivo sve u čemu uživaju odrasli koji su stasali za glasanje, sve dok nije opasno, nehigijensko i ne goji. Glavni razlog njenih pritužbi bila je činjenica da je upuštanje sa mušterijama prouzrokovalo visok stepen

protočnosti osoblja, čija su posledica bili veliki troškovi za venčane poklone. Takođe je primetila da su venčanja proistekla iz Vile bila, izgleda, dugotrajnija od onih konvencionalnijeg porekla, a nameravala je da objavi statistički pregled o tome čim bude sasvim sigurna u svoje podatke; trenutno je koeficijent korelacije i dalje bio ispod nivoa značajnog.

Kao što se može očekivati u njenoj profesiji, Evelin Merik bila je žena mnogih tajni, uglavnom tuđih: ali imala je i jednu sopstvenu, koju je čuvala sa naročitom pažnjom. Iako ništa nije moglo biti više dužno poštovanja, kada bi se pročula, mogla bi biti rđava po posao. Poslednje dve godine koristila je svoje opsežno - možda jedinstveno - poznavanje parafilije da bi dovršila doktorsku tezu iz psihologije na Oklendskom univerzitetu.

Nikada nije susrela profesora Hintona, osim preko video mreže - pa čak je i to bilo veoma retko, pošto su oboje više voleli digitalnu bezličnost izmene kompjuterskih datoteka. Jednog dana - možda deceniju pošto se bude povukla - teza će joj biti štampana, iako ne pod njenim imenom, i sa istorijatima slučaja prikrivenim do neprepoznatljivosti. Čak ni profesor Hinton nije znao identitet obuhvaćenih pojedinaca, iako ih je pronicljivo odgonetnuo u nekoliko slučajeva.

"Subjekt O. G", otkuca Eva. "Starost 50. Uspešan inženjer."

Pažljivo je posmatrala ekran. Inicijali su, razume se, izmenjeni u skladu sa njenom jednostavnom šifrom, a starost zaokružena na najbližu punu deceniju. Ali poslednji podatak bio je apsolutno tačan: zanimanje je odražavalo čovekovu ličnost i nije ga trebalo prikrivati ukoliko to nije bilo apsolutno neophodno da bi se izbeglo prepoznavanje. Čak i tada, to je trebalo uraditi sa osećajem, tako da pomak ne bude prekomeran. U slučaju muzičara na svetskom glasu, Eva je izmenila 'klavirista' u 'violinista', a podjednako slavnog vajara preobrazila je u slikara. Čak je jednom pretvorila političara u državnika.

"...Kao dečaka, O. G.-a su proganjale i ponekad zarobljavale učenice obližnje devojačke škole, koje su ga koristile kao (prilično dobrovoljnog) subjekta pouka iz medicinske nege i muške anatomije. Često su ga uvezivale u zavoje od glave do pete, pa iako on sada tvrdi da u to nisu bili uključeni nikakvi erotski elementi, u to je prilično

teško poverovati. Kada bi bio pritisnut, samo bi slegao ramenima i uzvrćao: 'Naprosto se ne sećam.'

Kasnije, kao mladić, gospodin O. G. bio je očevidac posledica velike nesreće sa mnogo nastradalih. Iako sam nije bio povređen, izgleda da je to iskustvo uticalo na njegove seksualne fantazije. On uživa u raznim oblicima povezivanja zavojima (videti listu A) i stekao je blagi slučaj kompleksa Svetog Sebastijana, najslavnije iskazanog kod Jukia Mišime. Međutim, za razliku od Mišime, gospodin O. G. u potpunosti je heteroseksualan i na standardnom Mepltorpovom testu dobija samo 2,5 +/- 0,1.

Ono što čini matricu ponašanja gospodina O. G. toliko zanimljivom i možda neobičnom jeste to da je on aktivna i, zapravo, donekle agresivna ličnost, kako već priliči direktoru organizacije u zahtevnom i takmačkom poslu. Teško ga je zamisliti da igra pasivnu ulogu u bilo kojoj sferi života, pa ipak njemu se dopada da ga moje osoblje uvije u zavoje poput egipatske mumije, sve dok nije u potpunosti bespomoćan. Samo na taj način, posle znatne stimulacije, u stanju je da doživi zadovoljavajući orgazam.

Kada sam nagovestila da to možda radi iz žudnje za samouništenjem, nasmejao se, ali nije pokušao da poriče. Posao mu je često povezan sa fizičkom opasnošću, što je možda razlog koji ga je najpre i privukao njemu. Međutim, dao je alternativno objašnjenje koje, sigurna sam, sadrži podosta istine.

'Kada imaš odgovornosti vezane za milione dolara i živote mnogih ljudi, ne možeš zamisliti koliko je divno biti potpuno bespomoćan na neko vreme - da ne budeš u stanju da kontrolišiš ono što se dešava oko tebe. Razume se, ja znam da je sve samo gluma, ali uspevam da se pretvaram da nije. Ponekad se pitam da li bih uživao u situaciji da je stvarna.'

'Ne bi', rekla sam mu i on se složio."

Eva prelista unos, u potrazi za naznakama koje bi mogle otkriti identitet gospodina O. G. Vila se specijalizovala za slavne ličnosti i zbog toga je bilo pametnije postupati prekomerno oprezno nego obrnuto.

Isto je važno i za same slavne ličnosti. Jedino pravilo Vile bilo je 'bez krvi po tepisima' i ona se seti, sa grimasom gađenja, šefa države iz trećeg sveta čija je mahnitost povredila jednu devojkicu. Eva je

prihvatila njegova izvinjenja, kao i ček, sa hladnom uzdržanošću, a zatim žustro pozvala ministarstvo inostranih poslova. Genral bi bio veoma iznenađen - i uplašen - da je znao zbog čega je tačno britanski ambasador sada nalazio toliko razloga za odlaganje njegove sledeće posete Ujedinjenom Kraljevstvu.

Eva se ponekad pitala šta bi draga sestra Margarita mislila o trenutnom zanimanju svoje najbolje učenice; poslednji put je zaplakala kada joj je stigla vest o smrti stare prijateljice preko vrhovne majke. Prisetila se tog časa, uz čežnjivi osmeh, pitanja koje je jednom bila u iskušenju da postavi tutorici: zbog čega bi zavet večne čestitosti trebalo smatrati imalo plemenitijim - i svetijim - od zaveta večnog neobavljanja velike nužde?

Bilo je to savršeno ozbiljno pitanje, ni najmanje sa namerom da se zgrozi stara časna sestra ili da joj se pokolebaju čvrsti temelji vere. Ali, u celini uzev, možda je bilo bolje ne postavljati ga.

Sestra Margarita već je tada znala da mala Evelin Merik nije bila za crkvu: ali ova je i dalje slala velikodušne poklone crkvi Svete Judite svakog Božića.

22. BIROKRATA

ČLAN 156

Uspostavljanje uprave

1. Ovim se uspostavlja međunarodna uprava za morsko dno, koja će funkcionisati u skladu sa dole navedenim dokumentom.
2. Sve države-članice jesu ipso facto članovi Uprave.

...

4. Sedište Uprave biće na Jamajci.

ČLAN 158

Organi uprave

2. Ovim se uspostavlja Preduzeće, organ preko koga će Uprava sprovoditi funkcije pomenute u članu 170, paragraf 1.
(Povelja Ujedinjenih nacija o zakonu o pomorstvu, potpisana u zalivu Montego na Jamajci, 10. decembra 1982.)

"Oprostite zbog honorara", reče generalni direktor Vilbor Janc izvinjavajućim glasom. "Ali on je određen propisima UN."

"Sasvim razumem. Kao što znate, nisam ovde zbog novca."

"A postoje znatne dopunske pogodnosti. Najpre, imaćete rang ambasadora..."

"Hoću li morati da se odevam u skladu s time? Nadam se da ne - čak i nemam frak, da i ne pominjem ostatak tih vražjih besmislica."

Janc se nasmeja.

"Bez brige - mi ćemo se pobrinuti za takve pojedinosti. A, razume se, svuda ćete biti VIP - to ume da bude prilično prijatno."

Ima već dugo vremena, pomisli Bredli, otkako uživam povlastice koje idu uz VIP, ali bilo bi prilično netaktilno to reći. I pored sveg iskustva, bio je nov u ovoj sredini; možda nije trebalo da ispali ni onu mudroliju o ambasadorima...

Generalni direktor prelazio je pogledom listing na stonom displeju, s vremena na vreme zadajući komandu 'pauza' da bi neku stavku pogledao detaljnije. Bredli bi bio spreman da vrati znatni deo honorara novim poslodavcima za povlasticu da pročita tu datoteku.

Pitam se da li znaju, pomisli on, o onome kada smo Ted i ja 'zasolili' onu olupinu kod Delosa lažnim amforama? Ali nemam grižu savesti zbog toga: to je uzrokovalo mnogo nevolja ljudima koji su ih debelo zaslužili.

"Mislim da bi trebalo da vam kažem", reče generalni direktor, "da smo zaista imali jedan mali problem - iako ne treba da brinete zbog toga. Neke od naših... ovaj... agresivnije nezavisnih država možda neće biti preterano srećne zbog vaših veza sa CIA-om."

"Bilo je to pre više od trideset godina! I nisam čak ni znao da je posao za CIA-u sve do podugo posle potpisivanja - kao običan mornar, za ime sveta... Mislio sam da stupam u Hjuz Suma Korporaciju - a i jesam."

"Nemojte da vam to remeti san; pominjem to samo u slučaju da neko potegne stvar. Nije mnogo verovatno, jer u svim ostalim pogledima kvalifikacije su vam izvanredne. To je priznao čak i Balard."

"Oh, je li?"

"Pa, rekao je da ste najbolji od čitave te nesposobne bande."

"To zvuči poput Boba."

Generalni direktor nastavi da razgleda listing, a zatim ostade da sedi jedan trenutak sa zamišljenim izrazom lica.

"Ovo nema nikakve veze sa vašom prijavom i molim vas da izvinite ukoliko deluje da se mešam tamo gde ne bi trebalo. Govorim sa vama kao muškarac sa muškarcem..."

Do đavola, pomisli Jason, znaju za Vilu! Pitam se kako li su se probili kroz Evino obezbeđenje? Ali posredi je bilo mnogo veće iznenađenje od toga...

"Izgleda da ste izgubili kontakt sa sinom i njegovom majkom pre više od dvadeset godina. Ukoliko želite, možemo vas povezati."

Na trenutak Bredli oseti stezanje u grudima; bilo je to gotovo kao da mu se nešto dogodilo sa zalihama vazduha. I previše dobro je poznavao to stanje i zato počeo da oseća lepljivi početak onesposobljujuće panike koja je najgori neprijatelj svakog ronioca.

Kao što je to uvek uspevao ranije, on povratu kontrolu laganim, dubokim udisajima. Generalni direktor Janc, shvativši da je otvorio neku staru ranu, čekao je pun saučešća.

"Hvala", reče Bredli najzad. "Više bih voleo da to ne učinite. Jesu li - dobro?"

"Da."

Bilo je sve što je trebalo da zna. Bilo je nemoguće vratiti sat unatrag: jedva da se sećao kakav je čovek - momak! - bio u dvadeset petoj, kada je najzad otišao na studije. I kada se, prvi i poslednji put u životu, zaljubio.

Nikada nije saznao o čijoj se greški radilo i možda sada nije bilo ni bitno. Mogli su ga lako naći da su to hteli. (Da li je Jason Junior ikada pomislio na njega i prisetio se vremena kada su se igrali zajedno? Bredlija zapekoše oči i on okrete um od tih sećanja.)

Ponekad se pitao da li bi uopšte prepoznao Džuli kada bi se sreli na ulici; pošto je uništio sve njene fotografije (zašto je zadržao onu jednu sa Jasonom Juniorom?) više nije mogao jasno da joj se seti lica. Međutim, nije bilo sumnje da je to iskustvo ostavilo neuklonjive ožiljke na njegovoj psihi, ali je naučio da živi sa njima - uz pomoć, suvo je priznao, madam Eve. Obred koji je uspostavio u Vili donosio mu je mentalno i fizičko olakšanje i dopuštao mu da delotvorno funkcioniše. Bio je zahvalan na tome.

A sada je imao novi interes - novi izazov - kao oblasni direktor (za Atlantik) Međunarodne uprave za morsko dno. Mogao je da zamisli kako bi Ted pukao od smeha na taj preobražaj. Pa, bilo je podosta istine u onoj staroj izreki da su varalice najbolji čuvari igre.

"Zamolio sam dr Cvikera da dođe da se pozdravite, jer ćete tesno sarađivati. Jeste li ga već upoznali?"

"Ne - ali, razume se, često sam ga viđao. Poslednji put tek juče, na Kanalu naučnih vesti. Analizirao je Parkinsonov plan - i nije imao Bog zna kakvo mišljenje o njemu."

"Među nama, on nema Bog zna kakvo mišljenje ni o čemu što nije sam izumeo. I obično je u pravu, što ga ne čini nimalo omiljenijim među kolegama."

Većina ljudi smatrala je pomalo smešnim to što je vodeći okeanograf sveta rođen u alpskoj dolini, pa je tako nastalo nebrojeno vicevima o provama švajcarske mornarice. Ali nije bilo bekstva od činjenice da je batiskaf izumljen u Švajcarskoj, a dugačka senka Pikara i dalje se pružala preko tehnologije koju su zasnovali.

Generalni direktor baci pogled na sat i nasmeši se na Bredlija.

"Kada bi mi savest dozvoljavala, mogao bih da dobijam opklade na ovaj način." On počeo tiho da odbrojava, ali tek što je stigao do 'jedan'

kada se začu kucanje na vratima.

"Vidite šta sam hteo da kažem?" reče on Bredliju. "Kao što to oni rado kažu: 'Vreme je švajcarski proizvod.'" Onda doviknu: "Uđite, France."

Nastade trenutak nemog poštovanja pre nego što su se naučnik i inženjer rukovali: obojica su poznavala ugled onoga drugoga i svaki se pitao: 'Hoćemo li biti kolege - ili protivnici?' Onda profesor Franc Cviker reče: "Dobro došli na palubu, gospodin Bredli. Treba da razgovaramo o mnogo toga."

Drugi deo: PRIPREME

23. KONTAKT PROGRAM

"Ne može biti mnogo ljudi", reče Markus Kilford, "koji ne znaju da je ostalo samo četiri godine do stogodišnjice Titanika - ili koji nisu čuli za planove o vađenju olupine. Još jednom, srećan sam što su sa mnom tri predvodnika tog projekta. Razgovaraću sa svakim od njih. Onda ćete imati priliku da ih pozovete i postavite im kakva god pitanja želite. Kada za to dođe čas, broj će se pojaviti na dnu ekrana. Gospodin sa moje leve strane jeste slavni podvodni inženjer Jason Bredli; njegov susret sa džinovskim oktopodom na njufaundlendskoj naftnoj bušotini sada je deo okeanskog folklora. On je trenutno član Međunarodne uprave za okeansko dno i odgovoran je za nadgledanje operacija na olupini.

Pored njega je Rupert Parkinson, koji prošle godine zamalo što nije doneo kup Amerike u Englesku. (Baš mi je žao, Ruperte). Njegova firma bavi se vađenjem prednjeg dela olupine - većeg od dva dela na koja se brod prelomio.

Sa moje desne strane je Donald Krejg, koji je u vezi sa Nipon-Tarner korporacijom - trenutno najvećim medijskim lancem na svetu. On će nam govoriti o planovima za podizanje krme, koja je poslednja potonula - ponevši sa sobom najveći deo izgubljenih te nezaboravne noći pre devedeset šest godina.

Gospodine Bredli - da li bi bilo u redu da vas nazovem sudijom koji će se starati da ne bude varanja u trci između ova dva gospodina?"

Kilford je morao da podigne ruku da bi zaustavio istovremene proteste ostala dva gosta.

"Molim vas, gospodo! Obojica ćete stići na red. Neka prvo govori Jason."

Sada kada sam prerušen u diplomatu, pomisli Bredli, najbolje bi bilo da pokušam da odigram svoju ulogu. Znam da Kilford pokušava da nas podbode - to mu je posao - pa ću zato taktično.

"Ja to ne smatram trkom", odgovori on pažljivo. "Obe strane predale su planove koji predviđaju podizanje sredinom aprila 2012."

"Baš petnaestog? Obe?"

Bila je to osetljiva stvar, o kojoj Bredli nije imao nameru da javno

raspravlja. Ubedio je glavešine iz MUOD-a da se nipošto ne sme dozvoliti nekakav foto-finiš. Dve velike operacije spasavanja nikako se nisu mogle odigrati istovremeno, na manje od jednog kilometra rastojanja.

Opasnost od nesreće - uvek velika briga - neizmerno bi se uvećala. Pokušaj izvođenja dva velika posla odjednom bio je dobar način da se ne ostvari nijedan.

"Slušajte", reče on strpljivo, "nisu to operacije od jedan dan. Titanik je stigao na dno u nekoliko minuta. Biće potrebni dani da se vrati na površinu. Možda nedelje."

"Mogu li ja nešto da kažem?" upita Parkinson i spremno to i učini. "Mi nemamo nameru da dignemo svoj deo olupine na površinu. Uvek će ostati u potpunosti pod vodom, da bi se izbegla opasnost od trenutne korozije. Mi ne želimo da učestvujemo u TV spektaklima." Pažljivo je izbegavao da pogleda prema Krejgu; kamera u studiju bila je manje obzirna.

Baš mi je žao Donalda, pomisli Bredli. Trebalo je da ovde dođe Kato; on i Parki bili bi odgovarajući par. Možda bismo videli malčice pravog vatrometa, dok bi obojica pokušavala da budu sarkastičnije pristojna od onog drugog - na, razume se, najdžentlenskiji moguć način. Bredli požele da može da pomogne Donaldu, prema kome je počeo da gaji toplo, gotovo očinsko osećanje, ali morao je da upamti da je sada prijateljski neutralan.

Donald Krejg neudobno se promeškolji na stolici i uputi Parkinsonu povređen pogled. Kilford je, izgleda, uživao.

"Ali, gospodin Krejg, zar vi ne želite da snimate kako se kobilica diže iz vode, sa vašim sintetičkim ledenim bregom koji se uzdiže nad njom?"

Bilo je to upravo ono što je Kato nameravao, iako to nikada nije obnarodovao. Ali to nije bila vrsta tajne koja se mogla držati duže od nekoliko milisekundi u elektronskom globalnom selu.

"Pa... ovaj", poče Donald nespretno. "Ukoliko mi i dignemo svoj deo iznad nivoa mora, to neće biti baš zadugo..."

"...ali dovoljno dugo za malčice spektakularnih snimaka?"

"...zbog toga što ćemo ga, baš kao što to i vi nameravate, Ruperte, tegliti pod vodom do konačnog počivališta u Tokiju na moru. I neće biti opasnosti od rđanja; najveći deo gvožđurije biće i dalje zatvoren

u ledu, a čitava će biti na tački mržnjenja."

Donald zastade na trenutak; onda mu se lagani osmeh raširi licem.

"I uzgred", nastavi on, očigledno zadobijajući samopouzdanje, "zar se već uveliko ne priča o tome da vi planirate TV spektakl? Kakve su to glasine o spuštanju ljudi-žaba do olupine čim ova bude dostupna? Na kolikoj će to dubini biti, gospodin Bredli?"

"Zavisi od toga šta će udisati. Trideset metara sa vazduhom. Stotinu ili više sa mešavinama.

"Onda sam siguran da bi polovina sportskih ronilaca sveta volela da dođe u posetu - znatno pre nego što stignete do Floride."

"Hvala na predlogu, Donalde", reče Parkinson slatko. "Svakako ćemo razmisliti o tome."

"Pa, sada kada smo probili led - ha, ha! - da se damo na posao. Voleo bih - Donalde, Ruperte - da mi svako od vas objasni kako vaš projekat stoji u ovom trenutku. Ne očekujem da odajete ikakve tajne, razume se. Potom ću zamoliti Jasona da da primedbe - ukoliko to želi. Pošto K dolazi pre P, ti ćeš prvi, Donalde."

"Pa - ovaj - problem sa krmom ogleda se u tome što je gadno razbijena. Zatvaranje u led je najrazumniji način rukovanja njom kao jedinstvenom celinom. A, razume se, led plovi - kao što je kapetan Smit, izgleda, zaboravio 1912.

Moji prijatelji u Japanu razradili su veoma delotvoran metod smržavanja vode korišćenjem električne struje. Tamo dole već je gotovo nula stepeni, tako da je potrebno vrlo malo dodatnog hlađenja.

Izradili smo neutralne nosačke kablove i termoelektrične elemente, a naši podvodni roboti počće da ih postavljaju za koji dan. I dalje pregovaramo u vezi sa električnom energijom i nadamo se da ćemo veoma skoro imati potpisane ugovore."

"A kada budete napravili svoj dubinski ledeni breg, šta onda?"

"Ah - pa - o tome trenutno radije ne bih govorio."

Iako to nije znao niko od prisutnih, Donald nije izbegavao odgovor. Stvarno nije ništa znao - čak je bio i zbunjen. Šta je Kato zaista mislio tokom njihovog poslednjeg razgovora? Svakako se šalio; zaista, nije bilo baš pristojno ostavljati partnere da tapkaju u mraku...

"Vrlo dobro, Donalde. Komentari, Jasone?"

Bredli zavrte glavom.

"Ništa bitno. Plan je smeo, ali naši naučnici ne mogu naći greške u njemu. A, razume se, ima u njemu - kako se ono kaže - poetske pravde."

"Ruperte?"

"Slažem se. Zgodna zamisao. Jedino se nadam da će proraditi."

Parkinson je uspeo da dočara iskreno osećanje žaljenja zbog neuspeha koji je očigledno očekivao. Bila je to maestralna predstava.

"Pa, red je sad na tebe. Kako vi stojite?"

"Mi koristimo neposredne tehnike - ništa egzotično! Budući da je vazduh pod četiri stotine puta većin pritiskom na dubini Titanika, nije praktično pumpati ga tamo dole da bi se olupina digla. Zbog toga koristimo šuplje staklene sfere; one imaju isti uzgon na svakoj dubini. Biće povezane - na milione - u pakovanja odgovarajuće veličine. Neke će možda biti smeštene po brodu na strateškim tačkama, uz pomoć malih DUV-a - izvinite, daljinski upravljanih vozila. Ali većina će biti povezana za nosač koji spuštamo ispod trupa."

"A kako ćete", umeša se Kilford, "povezati trup za nosač?"

Očigledno se dobro pripremio, pomisli Bredli zadivljeno. Većina nestručnjaka prihvatila bi takvu stvar zdravo za gotovo, kao tačku koja nije vredna posebne pažnje; ali bio je to ključ čitave operacije.

Rupert Parkinson se široko nasmeši.

"Donald ima svoje male tajne; isto tako i mi. Ali uskoro ćemo početi da vršimo probe, a Jason je ljubazno pristao da ih nadgleda - zar ne?"

"Da - ukoliko nam mornarica SAD bude unajmila Marvina na vreme. MUOD nema sopstvenih dubinskih podmornica, avaj. Ali radimo na tome."

"Mislim da bih voleo da jednog dana zaronim sa vama", reče Kilford.

"Možete li da spustite video vezu do olupine."

"Bez problema, sa optičkim kablovima: već imamo nekoliko kola za nadgledanje."

"Sjajno: počecu da nagovaram producenta. Pa, vidim da trepcu mnoge svetiljke. Prvi nas je pozvao gospodin - izvinite, mislim da je to gospođica - Čandrika de Silva iz Noting Hil Gejta. Samo napred, Čandrika..."

24. LED

"Izbili smo na pravo tržište", reče Kato sa neprikrivenom zluradošću. "Mornarice SAD i SSSR pokušavaju da obore cenu jedna drugoj. Kada bismo bili nepopustljivi, mislim da bi nam obe strane platile da im uklonimo radioaktivne igračke iz ruku."

Na drugoj strani sveta, Krejgovi su ga posmatrali preko jednog od poslednjih čuda komunikacione tehnologije. POLAR 1, otvoren uz veliku halabuku pre samo par nedelja, bio je prvi optički kabl položen ispod arktičke kape. Eliminisanjem dugog povezivanja sa geostacionarnom orbitom i njenog malog, ali nervirajućeg kašnjenja, globalni telefonski sistem bitno se popravio; govornici više nisu sve vreme prekidali jedan drugog, ili traćili vreme na čekanje odgovora. Kao što je generalni direktor INTELSAT-a rekao, hrabro nasmešen kroz suze: "Sada možemo posvetiti komsate poslu koji im je Bog namenio - pružanju usluga avionima, brodovima i automobilima - i svakome ko voli da malo iziđe na svež vazduh."

"Jeste li sklopili ugovor?" upita Donald.

"Biće sređen do kraja nedelje. Jedan Baćuška, jedan Amer.

Onda će se nadmetati da vide koji će nam bolje obaviti posao.

Nije li to bolje od toga da bacaju nuklearne bombe jedni na druge?"

"Mnogo bolje."

"Britanci i Francuzi takođe pokušavaju da se uključe u igru - to pomaže našem položaju pri cenkanju, razume se. Možda čak i unajmimo jednu od njihovih, onako za rezervu. Ili u slučaju da odlučimo da ubrzamo operaciju."

"Čisto onako da biste bili jednaki sa Parkijem i kompanijom? Ili da dignete naš deo prvi?"

Nastade kratka tišina - otprilike upravo onoliko koliko bi bilo potrebno da pitanje otputuje do Meseca i nazad.

"Zaboga, Edit!" reče Kato. "Mislio sam samo na neočekivane teškoće. Upamti, mi se ne trkamo - Bože sakloni! I jedni i drugi obećali smo MUOD-u da ćemo dizanje početi između 7. i 15. aprila '12. Želimo da obezbedimo ispunjenje plana - to je sve."

"Pa, hoćete li?"

"Da vam pokažem naš mali kućni video - cenio bih ukoliko biste izišli iz moda za snimanje. Ovo nije konačna verzija, pa bih voleo vaše primedbe na ovom stepenu."

Japanski studiji, priseti se Donald, uživali su dugotrajni i zasluženi ugled majstora za rad sa maketama i specijalnm efektima. (Koliko puta su Tokio uništila raznorazna čudovišta?) Pojednosti broda i morskog dna bili su toliko savršeni da nije bilo nikakvog utiska da je sve smanjeno; ko god nije znao da vidljivost pod morem nikada ne prelazi stotinu metara - u najboljem slučaju - mogao bi da pomisli kako je posredi stvarnost.

Zdrobljen zadnji deo Titanika - otprilike trećina njegove pune dužine - ležao je na ravnoj, muljevitoj površini okružen komadima koji su padali kao kiša kada se brod prepolovio. Sama krma bila je u prilično dobrom stanju, iako je paluba delom bila pokidana, ali dalje napred izgledalo je kao da je džinovski čekić tresnuo olupinu. Samo polovina krmila virila je iz morskog dna; dve od tri ogromne elise bile su u potpunosti pod zemljom. Njihovo vađenje biće samo za sebe veliki problem.

"Deluje kao pravi haos, zar ne?" reče Kato veselo. "Ali, pazite."

Jedna lenja ajkula propliva ispred, iznenada opazi imaginarnu kameru i panično se udalji. Zgodan detalj, pomisli Donald, nemo odajući počast animatorima.

Sada se vreme ubrzavalo. Brojevi koji su označavali dane sevali su na desnoj strani slike: po dvadeset četiri časa prolazilo je svake sekunde. Tanki nosači spuštali su se iz tečnog neba i sastavljali u otvorenu skelu koja je okruživala olupinu. Debeli kablovi poput zmija uvukoše se u razbijeni trup.

Dan 400. (Prošlo je više od godinu dana). Sada je voda, do tada potpuno nevidljiva, počela da postaje mlečna. Najpre gornji deo olupine, zatim iskrivljena oplata trupa, onda ceo ostatak do samog dna lagano su nestali u ogromnom bloku svetlucave beline.

"Dan 600", reče Kato ponosito. "Najveća kocka leda na svetu - osim što baš nije sasvim u obliku kocke. Pomislite samo na sve frižidere koje će to prodati."

Možda u Aziji, pomisli Donald. Ali ne u Velikoj Britaniji - naročito ne u Belfastu. Tamo je već bilo protesta, povika: 'Skrnavljenje!' i čak pretnji bojkotovanjem svega japanskog. Pa, predstavljalo je to

Katoov problem, a on ga je svakako bio potpuno svestan.

"Dan 650. Do tog trenutka i morsko dno treba da je očvrstlo, sve do nekoliko metara ispod trostrukih zavrtnja. Sve će biti čvrsto zatvoreno u jedan blok. Samo treba da ga dignemo na površinu. Led će obezbediti samo deo uzgona koji nam je potreban. I zato..."

"I zato ćete zamoliti Parkija da vam proda par milijardi mikrosfera?"

"Verovao ili ne, Donalde, pomislili smo da napravimo svoje. Ali da kopiramo zapadnu tehnologiju? Bože skloni!"

"Pa šta ste onda izmislili umesto toga?"

"Nešto vrlo jednostavno; pribeći ćemo zaista visoko tehnološkom pristupu.

Nikome ne govorite o tome za sada - ali dići ćemo Titanik uz pomoć raketa."

25. JASON JUNIOR

Bilo je trenutaka kada oblasni direktor (za Atlantik) Međunarodne uprave za okeansko dno nije imao službenih dužnosti, jer su obe polovine operacije Titanik glatko proticale. Ali Jason Bredli nije bio od onih ljudi koji uživaju u nedelatnosti.

Pošto nije morao da brine o izdržavanju do kraja života - prihod od njegovih ulaganja bio je nekoliko puta veći od dohotka od MUOD-a - smatrao je sebe u priličnoj meri slobodnim strelcem. Drugi su možda bili zarobljeni u svojim ladicama organizacione sheme Uprave; Jason Bredli lutao je kako mu se sviđa i posećivao sva odeljenja koja su mu se činila zanimljiva. I obično su ga dočekivali dobrodošlicom, jer slava mu je svugde prethodila i drugi rukovodioci odeljenja smatrali su ga više egzotičnim posetiocem nego takmacem.

Sva četiri ostala oblasna direktora (Tihi okean, Indijski, Antarktik, Arktik) bila su sasvim voljna da mu pokažu šta se događa u njihovim okeanskim carstvima. Bili su, razume se, sada ujedinjeni protiv zajedničkog neprijatelja - globalnog porasta nivoa okeana. Posle više od decenije često ogorčenih rasprava, sada se došlo do saglasnosti da ovaj porast iznosi između jednog i dva centimetra godišnje.

'Plavi Mir' i druge grupe za zaštitu životne sredine krivili su čoveka; naučnici nisu bili tako sigurni. Bilo je istina da su milijarde tona CO₂ iz termoelektrana i automobila imali izvesnog doprinosa zloglasnom 'efektu staklene bašte', ali majka Priroda možda je i dalje bila glavni krivac; najjunačkiji naponi čovečanstva nisu se mogli uporediti sa zagađenjem koje izazove jedan veliki vulkan. Sve te rasprave zvučale su veoma akademski ljudima čiji će domovi možda nestati još tokom njihovih života.

Glavnog naučnika MUOD-a, Franca Cvikera, mnogi su smatrali vodećim svetskim okeanografom - mišljenje koje on nije mnogo pokušavao da obeshrabri. Prva stvar koju je većina posetilaca primećivala pošto bi mu ušla u ured bile su korice časopisa Tajm sa naslovom 'Admiral okeana'. A nijedan posetilac nije uspevao da pobegne bez lekcije, ili bar reklame, o operaciji NEPTUN.

"To je skandal", voleo je da kaže Cviker. "Imamo fotografske prikaze Meseca i Marsa koji pokazuju detalje sve do razmera male kuće - ali najveći deo naše planete i dalje je potpuno nepoznat! Troše se milijarde za kartografisanje ljudskog genoma, u nadi da će to dovesti do napretka medicine - jednog dana. U to ne sumnjam; ali kartografisanje morskog dna sa rezolucijom od jednog metra smesta bi se isplatilo. Uz pomoć kamere i magnetometra locirali bismo sve olupine koje su ikada potonule, još od kako je čovek počeo da gradi brodove!"

Onima koji su ga optuživali da je monomanijak rado je upućivao slavni odgovor Edvarda Telera: "To naprosto nije istina. Ja imam nekoliko monomanija."

Međutim, nije bilo sumnje da je operacija NEPTUN bila glavna među njima i posle nekoliko meseci izloženosti Cvikeru, Bredli je počeo da je deli - bar kada nije bio obuzet Titanikom.

Ishod, posle meseci mozganja i gigabajta CADCAM-a, bio je eksperimentalno dalekometno autonomno vozilo za osmatranje tip I. Službeni akronim EDAVO preživeo je samo otprilike jednu nedelju; a onda, preko noći, bio je zamenjen...

"Uopšte ne liči na oca", reče Roj Emerson.

Bredlija je taj vic već počinjao da zamara, iako iz razloga koji nijedan od njegovih kolega - izuzev generalnog direktora - nije mogao da zna. Ali obično mu je uspevalo da se kiselo nasmeši kada bi prikazivao najnovije čudo laboratorije VVIP-ovima. Običnim VIP-ovima bavio se direktor odeljenja za odnose sa javnošću.

"Niko mi neće poverovati da nije nazvan po meni, ali to je istina. Čistom igrom slučaja, robot mornarice SAD koji je prvi obavio pregled unutrašnjosti Titanika zvao se Jason Junior. I tako je ime ostalo.

Ali naš J. J. mnogo je složeniji - i potpuno nezavistan.

Ume danima da upravlja sam sobom - ili nedeljama - bez ikakvog ljudskog mešanja. Nije nalik prvom J. J.-u, koji je bio upravljani preko kabla; neko ga je opisao kao kuće na uzici; ovaj J. J. u stanju je da lovi preko svakog okeanskog dna sveta i da njuška sve što mu deluje zanimljivo."

Jason Junior nije bio mnogo veći od čoveka i bio je oblikovan u vidu

debelog torpeda, sa kamerama koje su gledale napred i naniže. Glavni pogon bio mu je obezbeđen jednom turbinskom elisom, a nekoliko malih mlaznica za skretanje omogućavalo mu je menjanje pravca kretanja. Bilo je raznoraznih zaobljenih ispupčenja u koja su bili smešteni instrumenti, ali nikakvih spoljašnjih manipulatora koji se mogu naći na većini DUV-a.

"Šta, nema ruke?"

"Nisu mu potrebne - na taj način imamo mnogo čistiji dizajn, sa većom brzinom i dometom. J. J. je čisto sredstvo za izviđanje; uvek možemo da se kasnije vratimo i pogledamo sve ono zanimljivo što je našao na morskom dnu. Ili ispod dna, zahvaljujući njegovom magnetometru i sonaru."

Emerson je bio impresioniran; bila je to ona vrsta mašine kakva je pogađala žicu njegovih naklonosti prema raznoraznim napravama. Kratkotrajna slava koju mu je doneo talasni brisač davno je isparila - iako ne, srećom, i bogatstvo koje je došlo uz nju.

Bio je, izgledalo je, čovek od jedne ideje; svi njegovi kasniji izumi pokazali su se kao promašaji, a njegov mnogo reklamirani eksperiment sa bacanjem mikrosfera do Titanika kroz cev ispunjenu vazduhom bila je sramotni poraz. Emersonova 'rupa u moru' tvrdoglavo je odbijala da ostane otvorena; sfere u padu zagušivale su se na pola puta u njoj, izuzev ukoliko je protok bio toliko mali da je postajao beskoristan.

Parkinsonovi su se prilično uzrujali i naterali su jadnog Emersona da se oseća neugodno na poslednjem sastanku odbora, na načine koje je engleska viša klasa još davno usavršila; tokom nekoliko nedelja, čak je i njegov dobri prijatelj Rupert bio upadljivo hladan.

Ali mnogo gore stvari tek su dolazile. Satirični vašingtonski autor crtanih filmova stvorio je šašavog 'Tomasa Alvu Emersona' čiji su iščašeni izumi postideli i samog Ruba Goldberga. Počeli su motorizovanim rajsferšlusom, nastavili se preko digitalne četkice za zube, da bi stigli do pejsmejкера sa sunčanom baterijom. U času kada je na red došao Brajev brzinometar za slepe motoriste, Roj Emerson je stupio u vezu sa svojim advokatom.

"Dobijanje sudskog spora protiv neke TV mreže", reče Džo Vikram, "podjednako je lako kao i, recimo, ispisivanje Očenaša po zrnju pirinča istrošenim perom. Branitelj će se pozvati na slobodu javnog

oglašavanja i javni interes i navodiće nadugačko i naširoko povelju o ljudskim pravima. Razume se", dodade on pun nade, "biću veoma srećan da probam to da slomim. Uvek sam želeo da imam slučaj pred vrhovnim sudom."

Emerson je mudro odbio ponudu i iz čitavog napada proisteklo je bar nešto dobro. Svi Parkinsonovi, do poslednjeg muškarca - i žene - osetili su da to nije pošteno i ujedinili se oko njega. Iako više nisu mnogo ozbiljno prihvatili njegove inženjerske predloge, ohrabivali su ga da se upućuje u misije pronalaženja činjenica poput ove.

Skromni Centar Uprave za istraživanje i razvoj na Jamajci nije imao tajni i bio je otvoren za svakoga. Bio je - bar teorijski - nepristrasni savetnik za sve one koji se bave morem. Parkinsonovi i grupa Nipon-Tarner bili su sada daleko najvidljiviji u javnosti od svih takvih kandidata i često su dolazili u posete radi saveta za sopstvene operacije - kao i, ukoliko je moguće, da provere koliko je odmakla konkurencija. Pažljivo su izbegavali preklapanje termina, ali ponekad je bilo omaški i uglađenih razmena reči, u stilu: 'Neverovatno da tebe sretnem ovde!' Ukoliko Roj Emerson nije pogrešio, primetio je jednog od Katoovih ljudi na odeljenju za polaske aerodroma Kingston, upravo kada je dolazio.

MUOD je, razume se, bila u potpunosti svesna tih skrivenih tokova i davala je sve od sebe da ih iskoristi. Franc Cviker je naročito voleo da ubacuje sopstvene projekte - i da navodi druge da ih plaćaju. Bredliju je bilo drago da saraduje, naročito kada je u pitanju bio J. J., i podjednako je voleo da drži male govore za javnost i deli blistavu brošuru o projektu NEPTUN.

"Jednom kada se softver usavrši", reče Bredli Emersonu, "tako da možemo da izbegnemo sve prepreke i da se uhvatimo ukoštac sa vanrednim okolnostima, pustićemo ga da ide sam. Biće u stanju da mapira dno sa više pojedinosti nego što je to iko do sada učinio. Kada dovrši posao, izroniće, a mi ćemo ga izvući, napuniti mu akumulatore i preuzeti sve podatke. Onda ide pravo nazad."

"A šta ako, recimo, sretne veliku belu ajkulu?"

"Čak smo i na to mislili. Ajkule retko napadaju nepoznate stvari, a J. J. svakako izgledom baš ne otvara apetit. Njegov sonar i elektromagnetne emisije preplašiće većinu grabljivaca."

"Gde nameravate da ga isprobate - i kada?"

"Počev od idućeg meseca, na nekom od dobro mapiranih lokaliteta. Onda do kontinentalne ploče. A potom - do Grend Benksa."

"Ne mislim da ćete pronaći mnogo toga novog oko Titanika. Obe sekcije fotografisane su do u milimetar."

"Istina je; one nas, u stvari, ne zanimaju. Ali J. J. može da sondira najmanje dvadeset metara ispod površine dna - a to niko do sada nije učinio na tom polju punom rasutih delova. Bog zna šta je sve i dalje tamo sahranjeno. Čak i ako ne pronađemo ništa uzbudljivo, stvar će ipak pokazati sposobnosti J. J. - i dati veliki zamah projektu. Idem na Eksplorera sledeće nedelje da obavim potrebne dogovore. Prošli su vekovi otkako sam bio na njemu, a Parki - Rupert - kaže da ima nešto da mi pokaže."

"Ima, zaista", reče Emerson sa smeškom. "Ne bi trebalo ovo da ti govorim - ali našli smo pravo blago na Titaniku. Tačno tamo gde je i trebalo da bude."

26. MEDIČIJEV PEHAR

"Pitam se da li shvataš", dreknu Bredli da bi se čuo kroz urlanje i zveket mašinerije, "koliki ste popust dobili. Njegova gradnja koštala je gotovo četvrt milijarde - i to u vreme kada je milijardu dolara bilo prava para."

Rupert Perkinson je nosio fino jahtaško odelo koje je - naročito ovako krunisano šlemom - delovalo malo neprikladno ovde dole pored ronilačkog otvora u Glomar Eksploreru. Uljem pokriveni pravougaonik vode - veći od teniskog igrališta - bio je okružen teškom opremom za izvlačenje i rukovanje, od čega je najveći deo bio načet zubom vremena. Svuda su se videli tragovi opravki vršenih na brzinu, mrlje antikorozivne boje i zlokobni natisi U KVARU. Pa ipak, izgleda da je dovoljno toga radilo; Parkinson je tvrdio da zapravo napreduju u odnosu na plan.

Teško je poverovati, reče Bredli u sebi, da je prošlo trideset godina otkako sam stajao ovde, zagledan u isti ovaj crni pravougaonik vode. Ne osećam se trideset godina stariji... ali ne sećam se mnogo toga o žutokljunom mladiću koji je upravo potpisao za svoj prvi veliki posao. On svakako ne bi ni sanjao o onome koji sada imam.

Pokazalo se da je sve išlo bolje nego što je očekivao. Posle decenija borbi protiv advokata UN i čitave alfabetne papazjanije vladinih odseka i uprava za zaštitu okoline, Bredli je počinjao da uviđa kako su oni nužno zlo.

Dani divljeg zapada na okeanima bili su gotovi. Postojalo je vreme kada je bilo veoma malo zakona na dubini od preko stotinu hvati; sada je on bio šerif i, na vlastito prilično iznenađenje, počinjao je da uživa u tome.

Jedan znak njegovog novog položaja - neke njegove stare kolege nazivale su ga 'preobraćenje' - bio je uramljena povelja 'Plavog Mira' koja mu je sada visila sa zida ureda. Nalazila se odmah pored fotografije koju mu je pre mnogo godina poklonio slavni vatrogasac požara na naftnim bušotinama, 'Crveni' Ader. Na toj fotografiji bio je ispis: 'Jasone - nije li sjajno kada te ne gnjave prodavci polisa za životno osiguranje? Sve najbolje - Crveni.'

Navod Plavog mira bio je malo dostojanstveniji:

JASONU BREDLIJU - U ZNAK PRIZNANJA ZA ČOVEČNI POSTUPAK SA JEDINSTVENIM STVORENJEM, OCTOPUSOM GIGANTEUSOM VERILLOM

Najmanje jednom mesečno Bredli je napuštao ured i leteo do Njufaundlenda - oblasti koja je ponovo opravdavala svoje ime. Otkako su operacije počele, sve veći i veći deo svetske pažnje okretao se drami koja se odigravala na području Grend Benksa. Odbrojavanje do 2012. je počelo i već su se polagale opklade na pobjednika u 'Trci za Titanik'

A postojala je još jedna žiža zanimanja, ovog puta morbidna...

"Ono što me nervira", reče Parkinson kada su napustili bučni i zveketavi haos ronilačkog otvora, "jesu zlodusi koji me stalno pitaju: 'Jeste li već našli leševe?'"

"I ja stalno dobijam isto pitanje. Jednog dana odgovoriću: 'Da - vi ste prvi.'"

Parkinson se nasmeja.

"Moram to i ja da probam. Ali evo koji odgovor ja dajem. Znaš da i dalje pronalazimo cipele i čizme po morskom dnu - u parovima, po nekoliko centimetara razdvojene? Obično su jeftine i prilično iznošene, ali prošlog meseca naišli smo na divan primerak najboljeg engleskog kožarstva. Deluje kao da su stigle pravo od obučara - i dalje je čitljiv natpis koji kaže 'odobrenjem njenog veličanstva'. Očigledno jedan od putnika iz prve klase...

Stavio sam ih u stakleni kovčeg u svom uredu, a kada me pitaju za trupla pokažem prema cipelama i kažem im: 'Pogledajte - unutra nije ostalo ni parčence kosti. Tamo dole je gladan svet. I koža bi otišla, da nije taninske kiseline.' To im žustro zapuši usta."

Glomar Eksplorer nije bio sazdan za lagodan život, ali Rupert Parkinson je uspeo da preobrazi jednu od njegovih privatnih kabina u krmnom delu, odmah ispod helikopterskog sletišta, u valjanu imitaciju luksuznog hotelskog apartmana. To je Bredlija podsećalo na njihov prvi susret, tamo na Pikadiliju - vekovima ranije, kako je sada izgledalo. Međutim, u prostoriji se nalazila stvar koja je delovala izrazito neprikladno u takvoj okolini.

Bio je to drveni sanduk, otprilike metar visok, koji je izgledao gotovo nov. Ali kada se primakao, Bredli prepozna poznati i nepogrešivi miris - metalni vonj joda, dokaz dugog potapanja u moru. Neki

ronilac - da li je to bio Kusto? - jednom je upotrebio frazu 'miris blaga'. I eto, bio je ovde, visio u vazduhu - i terao da mu krv brže zastruji u venama.

"Čestitam, Ruperte. Znači, dospeo si u pradedin apartman."

"Da - dva dubinska DUV-a ušla su tamo pre nedelju dana i obavila početna ispitivanja. Ovo je prva stvar koju su iznela napolje."

Na sanduku je i dalje stajao - slovima tako odštampanim da nisu izbledela ni posle jednog veka u bezdanu - donekle zbunjujući natpis:

CEJLONSKI ČAJ

IMANJE GORNJI GLENKERN

MATAKELE

Parkinson diže poklopac, uz gotovo pobožno poštovanje, i povuče u stranu pokrivač od metalne folije ispod njega.

"Standardni kovčeg cejlonskog čaja od 80 funti", reče on. "Desilo se da je bio odgovarajuće veličine, pa su ga naprosto prepakovali. I nisam imao pojma da su koristili aluminijsku foliju, tamo 1912! Razume se, čaj ne bi sada postigao naročito dobru cenu na aukciji u Kolombu - ali odlično je obavio posao. Dostojno divljenja."

Parčetom krutog kartona Parkinson je stao da pažljivo uklanja gornji sloj natopljene, crne mase; delovao je, pomisli Bredli, tačno kao podvodni arheolog koji vadi parče grnčarije sa morskog dna. Međutim, ovo nije bila grčka amfora stara dvadeset pet vekova, već nešto daleko složenije.

"Medičijev pehar", prošapta Parkinson gotovo pobožno. "Niko ga nije video stotinu godina; niko nije očekivao da će ga ikada više videti."

Otkrio je samo gornjih nekoliko inča, ali i to je bilo dovoljno da pokaže krug od stakla unutar koga su bile ugrađene raznobojne niti u složenoj šari.

"Nećemo ga vaditi dok se ne nađemo na kopnu", reče Parkinson, "ali evo kako izgleda."

Otvorio je tipičnu salonsku umetničku knjigu na kojoj je stajao naslov Veličanstvenost venecijanskog stakla. Fotografija preko čitave strane prikazivala je nešto što je, na prvi pogled, delovalo poput svetlucavog vodoskoka sleđenog usred vazduha.

"Ne mogu da poverujem", reče Bredli, posle nekoliko sekundi zapanjenog piljenja razrogačenih očiju. "Kako je iko mogao da pije iz

toga? Još bitnije - kako je to iko mogao da napravi?"

"Dobra pitanja. Najpre, stvar je čisto ornamentalna - predviđena da se gleda, a ne da se koristi. Savršeni primer Vajldove izreke - 'Sva umetnost u potpunosti je beskorisna.'

A voleo bih da mogu da odgovorim na tvoje drugo pitanje. Naprosto, ne znamo. Oh, razume se da možemo da nagađamo o nekim tehnikama koje su korišćene - ali kako je stakloduvač uspeo da izvede da se ti ornamenti isprepleću? A pogledaj kako su te male lopte ugneždene jedna u drugu! Da ih nisam video sopstvenim očima, zakleo bih se da su se neki od tih primeraka mogli sastaviti samo pod nultom gravitacijom."

"Znači, zato su Parkinsonovi rezervisali prostor na Skajhabu 3."

"Koja smešna glasina; ne вреди je ni pobijati."

"Roj Emerson mi je rekao da jedva čeka svoje prvo putovanje u svemir... za postavljanje laboratorije u bestežinskom stanju."

"Poslaću Roju faksom pristojnu poruku u kojoj ću mu reći da začepi ta prokleta usta. Ali kada si već potegao tu temu - da, smatramo da postoje mogućnosti za duvanje stakla pod nultom gravitacijom. Možda neće baš pokrenuti revoluciju u industriji, kao flot-staklo tokom poslednjeg veka, ali вреди pokušati."

"Ovo verovatno nije pristojno pitanje - ali koliko вреди ovaj pehar?"

"Pretpostavljam da ne pitaš službeno i zato ti neću dati brojku koju bih voleo da vidim u izveštaju kompanije. Uostalom, ti znaš kako je šašav svet umetnosti - više uspona i padova nego na berzi! Pogledaj samo te megadolarske mazarije sa kraja dvadesetog veka koje sada ne možeš ni da pokloniš. A u ovom slučaju stvar je vezana sa istorijom - kako da tome pripišeš vrednost?"

"Ipak, otprilike."

"Bio bih veoma razočaran bilo čime ispod pedeset miliona."

Bredli zazvižda.

"A koliko toga još ima tamo dole?"

"Mnogo. Ovde je kompletna lista, spremljena za izložbu koju je planirao Smitsonijan. Koji i dalje planira - samo sa kašnjenjem od stotinu godina."

Bilo je više od četrdeset stavki na listi, sve sa visoko tehničkim italijanskim opisima i sa desetak znakova pitanja pored njih.

"Ovde ima malčice misterije", reče Parkinson. "Dvadeset dve stavke

nedostaju - ali znamo da su bile na brodu i sigurni smo da ih je pradedu imao u kabini, jer se žalio zbog prostora koji zauzimaju - nije mogao da priredi žurku."

"I onda - ponovo ćeš da optužiš Francuze?"

Bio je to stari i prilično opor vic. Jedna od francuskih ekspedicija do olupine u godinama odmah posle otkrića 1985. napravila je znatnu štetu prilikom pokušaja da donese artefakte. Balard i njegove kolege nikada im nisu oprostili.

"Ne - pretpostavljam da imaju solidan alibi; mi smo nepobitno prvi koji su ušli unutra. Moja teorija je da ih je pradedu izneo u susednu kabinu ili hodnik. Siguran sam da nisu daleko. Naći ćemo ih ranije ili kasnije."

"Nadam se; ukoliko ti je procena ispravna - a na kraju krajeva ti si stručnjak - te kutije staklarije isplatiće čitavu operaciju. A sve ostalo biće čisti bonus. Lep posao, Ruperte."

"Hvala. Nadamo se da faza dva ide podjednako dobro."

"Krtica? Primetio sam je pored otvora. Ima li išta novo od tvog poslednjeg izveštaja - koji je bio prilično štur?"

"Znam - bili smo usred hitnih poslova kada je tvoj ured počeo da pravi gadnu galamu o planovima i rokovima. Ali sada smo se izborili sa problemom - nadam se."

"Da li i dalje nameravate da napravite probu, na potezu otvorenog morskog dna?"

"Ne. Idemo na rizik; pouzdajemo se da su svi sistemi OK, pa onda zašto čekati? Sećaš li se šta se dogodilo programu Apollo, '68? Jedna od najsmelijih tehnoloških kocki u istoriji...

Veliki Saturn V leteo je prethodno samo dvaput - bez posade - a drugi let bio je delimični neuspeh. Pa ipak, NASA je pošla na sračunati rizik; sledeći let ne samo da je bio sa posadom - išao je pravo na Mesec!

Razume se, mi ne igramo na tako visoke uloge, ali ukoliko Krtica ne bude radila - ili je izgubimo - bićemo u pravoj nevolji; čitava operacija zavisi nam od toga. Što pre budemo čuli za bilo kakve prave probleme, utoliko bolje.

Niko ranije nije pokušao nešto baš kao ovo; ali naš prvi pokušaj biće prava stvar - i voleli bismo da je ti nadgledaš.

A sada, Jasone - šta kažeš na jednu lepu šoljicu čaja?"

27. UPUTSTVO

ČLAN 1

Razjašnjenje termina i delokrug

1. U okviru ove Povelje:

(1) "Oblast" označava morsko dno, okeansko zemljište i podslojeve počev odatle, a iza granica nacionalne jurisdikcije;

(2) "Uprava" označava Međunarodnu upravu za okeansko dno;

ČLAN 145

Zaštita podmorske okoline

Neophodne mere biće preduzete u skladu sa ovom Poveljom a u pogledu aktivnosti u Oblasti da bi se obezbedila delotvorna zaštita pomorske sredine od škodljivih posledica do kojih može doći dejstvom ovih aktivnosti. U tu svrhu Uprava će usvojiti odgovarajuće propise, zakone i procedure za inter alia:

(a) sprečavanje, smanjenje i kontrolu zagađenja i drugih rizika za pomorsku sredinu... pri čemu se naročita pažnja poklanja potrebi za zaštitom od škodljivih dejstava takvih aktivnosti kao što su bušenje, uklanjanje zemljišta, odlaganje otpadaka, konstrukcije i operacije ili održavanje instalacija, cevovoda i drugih naprava vezanih za te aktivnosti.

(Povelja Ujedinjenih nacija o Pomorskom zakonu, 1982)

"U gadnoj smo nevolji", reče Kato iz ureda u Tokiju, "i ovo nije vic."

"U čemu je problem?" upita Donald Krejg koji se odmarao u vrtu u zamku. Voleo je da s vremena na vreme pruži priliku očima da se usredsrede na nešto što je udaljenije od pola metra, a ovo je bilo neuobičajeno toplo i sunčano popodne za rano proleće.

"Plavi Mir'. Uložili su novi protest kod MUOD-a - i ovog puta bojim se da će nas dobiti."

"Mislio sam da smo sve to sredili."

"I mi smo to mislili; glave se kotrljaju u našem pravnom odeljenju. Možemo da učinimo sve što smo planirali - osim da stvarno dignemo

olupinu."

"Malčice je kasno za takvo otkriće, zar ne? A uopšte mi nisi pominjao da nameravate da obezbedite dodatnu potisnu silu. Razume se, onaj vic o raketama nikada nisam uzimao ozbiljno."

"Izvini zbog toga - pregovarali smo sa Diponom, Tiokolom i Junion Karbajdom, kao i sa pola tuceta drugih - nismo želeli da pričamo o tome dok ne budemo sigurni ko će nam biti isporučilac."

"Čega?"

"Hidrazina. Raketnog goriva. Tako da nisam previše izvrđavao sa istinom."

"Hidrazina? Ali otkud vam... razume se! Tako ga je Kasler podigao u filmu Dižite 'Titanik'!"

"Da - i ideja je prilično dobra: ovaj se raspada u čisti azot i vodonik, plus mnogo toplote. Ali Kasler nije morao da se hvata ukoštac sa 'Plavim Mirom'. Nekako su načuli šta to radimo - voleo bih da znam kako - i tvrde da je hidrazin opasan otrov i da ćemo ga malo prosuti koliko god pažljivo da rukujemo njime, i tako dalje i tako dalje..."

"Je li stvarno otrov?"

"Pa, ne bih baš voleo da ga pijem. Smrdi kao koncentrisani amonijak, a ukus mu je verovatno još gori."

"I šta ćete sada?"

"Da se borimo, razume se. I pomisli samo na alternative. Parki će pući od smeha."

28. KRTICA

Dubinska minipodmornica za tri člana posade Marvin bila je predviđena kao nasljednik slavnog Alvina, koji je odigrao tako ključnu ulogu u prvom istraživanju olupine. Međutim, Alvin nije pokazivao nameru da se povlači, iako je gotovo svaka od njegovih prvobitnih komponenti još davno bila zamenjena.

Marvin je bio i mnogo udobniji od svog prethodnika i imao je veće rezerve energije. Više nije bilo neophodno provesti dosadnih dva i po sata u slobodnom padu do morskog dna; uz pomoć motora Marvin je bio u stanju da stigne do Titanika za manje od jednog sata. A u slučaju opasnosti, odbacivanjem sve spoljašnje opreme, lopta od titana koja je sadržavala posadu mogla je da stigne do površine u nekoliko minuta - nestišljivi vazdušni mehur iz dubina.

Za Bredlija, bio je to dvostruki prvi put. Nikada nije video Titanik sopstvenim očima, a iako je upravljao Marvinom tokom proba i treninga do dubine od nekoliko stotina metara, nikada ga nije spustio ravno do dna. Nema potrebe ni da se kaže, nadzirao ga je uobičajeni pilot minipodmornice, koji je davao sve od sebe da ne bude samo saputnik sa zadnjeg sedišta.

"Visina dve stotine metara. Smer prema olupini jedan dva nula."

Visina! Bila je to reč koja je zvučala čudno u uhu jednog ronioca. Ali ovde, unutar Marvinove lopte za održanje života, dubina je bila nebitna. Ono što je zaista zanimalo Bredlija bilo je uzdignuće nad morskim dnom i držanje dovoljnog razmaka da bi se izbegle prepreke. On se oseti kao da upravlja ne podmornicom, već niskolećim avionom - i to onim koji traga za orijentirima u gustoj magli...

'Traganje', doduše, teško da je bila prava reč, jer on je tačno znao gde mu je meta. Blistavi signal na ekranu sonara bio je pravo pred njima i sada na udaljenosti od samo stotinu metara. Još samo trenutak i TV kamera će ga uhvatiti, ali Bredli je želeo da koristi sopstvene oči. Nije bio dete video-doba kome ništa nije bilo stvarno dok se ne pojavi na ekranu.

Konačno, pomoli se oštrica prove, uzdižući se u blesku Marvinovih

svetlosti. Bredli ugasi motor i pusti da malo vozilo lagano pluta prema sve bližim čeličnim liticama.

Sada ga je od Titanika razdvajalo samo nekoliko centimetara dijamantski čvrstog kristala, koji je podnosio pritisak o kome nije bilo pametno ni razmišljati. Suočavao se sa duhom koji je i dalje pohodio okeanske puteve Atlantika posle skoro punog veka; i dalje je delovalo kao da se kreće na sopstveni pogon, kao da je na putovanju koje je, čak i sada, tek počelo.

Ogromno sidro, napola skriveno zavesom morske trave, još je strpljivo čekalo da bude spušteno. Pored njega Marvin je delovao gotovo patuljasto, a viseće tone mase Titanika izgledale su tako zlokobno da ga Bredli naširoko zaobiđe dok je lagano plutao mimo niza okruglih prozora koji su mrtvo piljili u ništavilo poput praznih duplji lobanje.

Gotovo da je zaboravio svrhu svoje misije, kada ga glas iz gornjeg sveta trže nazad u stvarnost.

"Eksplorer Marvinu. Čekamo."

"Izvini - naprosto se divim pogledu. Brod jeste upečatljiv - kamere su nepravedne prema njemu. Morate ga videti svojim očima."

Bila je to stara rasprava, koja je, bar što se Bredlija ticalo, bila odlučena još davno. Iako su roboti i njihove elektronske oči bili nezamenljivi - zaista, potpuno suštinski - kako za osmatranje tako i za stvarne operacije, nikada nisu bili u stanju da pruže potpunu sliku. 'Teleprisustvo' je bilo divno, ali ponekad je umelo da predstavlja opasnu iluziju. Mogli ste poverovati da ste iskusili sto odsto neke udaljene stvarnosti, ali bilo je to samo 95 odsto - a onih preostalih 5 odsto moglo je biti od životne važnosti: ljudi su umirali zbog toga što i dalje nije bilo načina za prenošenje onih signala upozorenja koje su mogli da se opaze samo čulom mirisa. Iako je video hiljade stop-kadrova i video-snimaka olupine, tek sada je Bredli počeo da je razume.

Oklevao je da se otrgne od prizora, shvativši kako mora da se osujećeno osećao Robert Balard kada je na raspolaganju imao samo sekunde za svoje osmatranje olupine. Onda je aktivirao bočne mlaznice, skrenuo sa Marvinom dalje od metalne litice koja se uzdizala nad njim i pošao prema pravoj meti.

Krtica je počivala na nosiljki otprilike dvadeset metara od Titanika,

usmerena nadole pod uglom od četrdeset pet stepeni. Delovala je prilično nalik svemirskom brodu okrenutom u pogrešnom smeru, što je pružilo povoda za mnoštvo neslanih šala o lansirnim rampama koje su izradili inženjeri nekih malih evropskih zemalja.

Konusna glava za bušenje već je bila duboko zarivena u sedimente, a nekoliko metara široke metalne trake, koja je bila Krticin 'korisni teret' protezalo se po morskome dnu iza nje.

Bredli okrenu Marvinu u položaj iz koga će imati bolji pogled i prebaci video-rekordere na veliku brzinu.

"Spremni smo", javi on gornjoj strani. "Počnite odbrojavanje."

"Držimo na T minus 10 sekundi. Inercijalno vođenje uključeno... 7... 6... 5... 4... 3... 2... 1... Poletanje! Izvinite - htjedoh reći - zarivanje!"

Bušilica poče da se okreće i gotovo smesta Krticu zakloniše oblaci mulja. Međutim, Bredli je mogao da vidi kako ova nestaje iznenađujućom brzinom; tokom samo nekoliko sekundi izgubila se u okeanskom dnu.

"Oslobodili ste rampu", javi on, držeći se duha prilike.

"Ništa ne vidim - lansirna rampa zaklonjena je dimom. To jest, muljem..."

Sada se razilazi. Krtica je nestala. Ostao je samo mali krater koji se polako ispunjava. Idemo na drugu stranu da je presretnemo."

"Bez žurbe. Najbrža procena je trideset minuta. Najduža pedeset. Prilično opklada uloženo je u ovu spravicu."

I prilično miliona dolara, pomisli Bredli, dok je upravljao Marvinom prema provi Titanika. Ukoliko se Krtica zaglavi pre okončanja svoje misije, Parki i kompanija moraće da se vrate za crtačke stolove.

Čekao je na levoj strani kada je Krtica izronila posle četrdeset pet minuta. Nije pokušavala da dostigne nikakve brzinske rekorde; njeno devičansko putovanje bilo je u potpunosti uspešno.

Sada je prvi od planiranih trideset pojaseva, svaki u stanju da digne hiljadu tona, bio bezbedno postavljen. Kada operacija bude okončana, Titanik se mogao dići sa okeanskog dna poput dinje u pletenoj torbi.

To je bila teorija i izgledalo je kao da deluje. Florida je, doduše, i dalje bila daleko, ali sada se bar malo približila.

29. SARKOFAG

"Našli smo ga!"

Roj Emerson nikada nije video Ruperta Parkinsona u tako uzbuđenom stanju; bilo je to neopozivo neengleski.

"Gde?" upita on. "Jeste li sigurni?"

"Devedeset devet - ne, devedeset pet odsto. Upravo tamo gde sam očekivao. Bila je jedna nezauzeta kabina - nije bila spremna na vreme za putovanje. Na istoj palubi kao i pradeda i samo par jardi dalje. Oboje vrata se zaglavilo tako da moramo da prosečemo put unutra. DUV se sada spušta dole da malo pogura. Trebalo bi da si ovde."

Možda, pomisli Emerson. Ali bila je to porodična stvar i osećao bi se kao uljez. Osim toga, možda je bila i lažna uzbuna - poput većine glasina o potopljenom blagu.

"Koliko će vam biti potrebno pre nego što prodrete unutra?"

"Ne bi trebalo da bude više od jedan sat - čelik je prilično tanak i trebalo bi da ga začas probijemo."

"Pa, srećno - obaveštavajte me."

Roj Emerson se vrati onome što se pretvarao da radi. Osećao je krivicu kada nije nešto izmišljao, što je sada bio slučaj najveći deo vremena. Pokušaj da smanji elektronski kaos u svojim bazama podataka preslaganjem i preuređivanjem pružao mu je privid korisnog posla.

I tako je propustio sve uzbuđenje.

Mala grupa u Rupertovom apartmanu na Glomar Eksploreru bila je tako napeto usredsređena na monitorski ekran da su im pića ostala bukvalno zanemarena - što nije bila velika šteta, jer su, u skladu sa dugom tradicijom na takvim plovilima, sva bila bezalkoholna.

Rekordni broj Parkinsonovih - gotovo kvorum, neko je istakao - okupila se za tu priliku. Iako je samo manjina delila Rupertovu uverenost, bio je to dobar izgovor za posetu poprištu operacija. Samo je Džordž bio tu ranije; Vilijem, Arnold i Glorija bili su novopridošlice. Ostatak grupe koja je posmatrala kako DUV 3 nemo

klizi nad palubom Titanika sačinjavali su brodski oficiri i glavni inženjeri, regrutovani iz nekoliko firmi što su se bavile poslovima vezanim za okean.

"Jeste li primetili", prošapta neko, "kako je morska trava narasla? Mora da je to zbog naših svetiljki - nije bila takva kada smo počeli operacije - most podseća na viseće vrtove Vavilona..."

Bilo je vrlo malo drugih primedbi, a još manje razgovora dok se DUV 3 spuštalo u zjapeću šupljinu velikog stepeništa. Pre jednog veka, otmene dame i njihovi gizdavi pratoci šetali su gore-dole po debelom tepihu, ni ne sanjajući kakva će ih sudbina snaći - niti zamišljajući da će za malo više od dve godine topovi avgusta označiti kraj zlatne edvardijanske ere koju su tako savršeno oslikavali.

DUV 3 skrenu u glavni desni hodnik promenadne palube, pored nizova kabina prve klase. Kretao se vrlo lagano u tim skućenim prostorima i TV slika sada je bila ograničena na crno bele stop-kadrove, sa novom slikom svake dve sekunde.

Svi podaci i komandni signali sada su se prenosili ultrazvučnom linijom preko repetitora postavljenog na palubu. S vremena na vreme dolazilo je do nervirajućih stanki, kada se ekran gasio, a jedini znak da DUV 3 i dalje postoji bilo je visoko pištanje. Neka prepreka upijala je noseći talas i uzrokovala trenutni prekid veze. Dolazilo je do kratkih intervala elektronskog 'rukovanja' i ispravljanja greške; onda se slika vraćala i pilot DUV 3, na četiri kilometra iznad njega, mogao je da nastavi napredovanje. Ti prekidi nimalo nisu doprinosili smanjenju napetosti; prošlo je već nekoliko minuta otkako je iko u Parkinsonovoj kabini izgovorio neku reč.

Začu se opšti uzdah olakšanja kada robot zastade pred ravnim, neoznačenim vratima, čija je bela boja bila zaslepljujuće blistava u farovima DUV 3. Dekorateri kao da su otišli tek juče; izuzev nekoliko oljuštenih komadića, gotovo sva boja i dalje je bila nedirnutu.

Sada DUV 3 otpoče složeni, ali neophodni zadatak ukotvljenja pored radnog mesta - postupak koji je pod vodom bio isto toliko važan koliko i u svemiru. Najpre je ispalio dva eksplozivna zakivka u vrata, pa se pritegao uz njih, tako da je bio čvrsto prikačen za radnu površinu.

Blesak lučne toplotne bušilice preplavi hodnik, čineći svetiljke DUV 3

slabašnim u poređenju sa sobom. Tanki metal vrata nije pružao otpora kada plameni nož - omiljena alatka pokolenja obijača sefova - zarezao u njega. Za manje od pet minuta krug koji je imao gotovo metar u prečniku bio je isečen i lagano je pao napred, digavši mali oblak mulja kada se srušio na pod.

DUV 3 se otkaci i diže nekoliko centimetara da bi mogao da proviri kroz rupu. Slika zatitra, a zatim se smiri kada se automatska ekspozicija podesila na novo stanje.

Skoro smesta Rupert Parkinson zadovoljno se oglasi.

"Eno ih!" dreknu on. "Baš kao što sam rekao - jedan.. dva... tri-četiri-pet... okrenite kameru nadesno - šest... sedam - malo gore... Moj Bože - šta je to?"

Niko se nije mogao setiti ko je prvi počeo da vrišti.

30. PIJETA

Jason Bredli video je ranije nešto slično tome u jednom svemirskom filmu čijeg naziva nije mogao da se seti. Tamo je mrtvi astronaut opružen u mehaničkim rukama bio nošen prema zvezdama... Ali ova robotska Pijeta dizala se iz dubina Atlantika, prema gumenim čamcima koji su kružili gore i čekali da je prime.

"Ovo je poslednji", reče Parkinson turobno. "Devojčica. I dalje joj ne znamo ime."

Baš kao oni ruski mornari, pomisli Bredli, koji su poređani po istoj ovoj palubi pre više od trideset godina. Nije mogao to da izbegne: šašavi kliše blesnu mu u glavi: 'Tu sam ja stupio na scenu.'

Kao i većina mornara iznetih u operaciji DŽENIFER, i ovi mrtvi delovali su kao da samo spavaju. To je bio najviše zapanjujući - zapravo, sablasni - vid čitave stvari, koji je zarobio maštu sveta. Posle svih nevolja koje smo prošli, objašnjavajući zbog čega nije moguće da je preostalo ni parčence kosti...

"Iznenaden sam", reče on Parkinsonu, "da ste bili u stanju da ih identifikujete posle svih tih godina."

"Novine iz toga doba - porodični albumi. Čak i siromašni irski imigranti obično su se bar jednom fotografisali za života. Naročito kada su zauvek napuštali dom. Ne verujem da u Irskoj postoji tavan koji mediji nisu preturili tokom poslednjih nekoliko dana."

DUV 3 izruči svoje breme ronocima u gumenim odelima koji su kružili u čamcima. Ovi ga podigoše pažljivo - nežno - do nosiljke koja je visila niz bok broda, obešena o jednu od Eksplorerovih dizalica. Teret je očigledno bio veoma lak; jedan čovek bio bi u stanju da bez muke rukuje njime.

Gonjeni zajedničkim, nemim porivom, i Parkinson i Bredli pomeriše se od okvira; videli su dovoljno od tog tužnog obreda.

Tokom poslednjih četrdeset osam sati, pet muškaraca i jedna žena izneti su iz materice u kojoj su ležali gotovo čitavo stoleće - naizgled van upliva vremena.

Kada su se okupili u Parkinsonovoj kabini, Bredli pruži mali kompjuterski modul.

"Sve je ovde", reče on. Laboratorija MUOD radila je prekovremeno. I dalje ima zbunjujućih pojedinosti, ali opšta slika deluje jasno.

Ne znam jesi li ikada čuo priču o Alvinu. Nedugo pošto je uveden u upotrebu, bio je izgubljen u dubokoj vodi. Posada je jedva uspela da se iskobelja napolje - ostavivši nedovršeni ručak za sobom.

Kada je podmornica spasena nekoliko godina kasnije, posadin ručak bio je u dlaku onakav kakvog su ga ostavili. To je bio prvi nagoveštaj da u hladnoj vodi, sa niskim sadržajem kiseonika, organsko raspadanje ume da bude sporo do neprimetnosti.

A iz olupina u Velikim jezerima vadili su tela koja su delovala sasvim sveže posle više decenija - i dalje si mogao videti izraze iznenađenja na licima mornara!

Dakle - prvi zahtev je da leš bude u zatvorenoj sredini, tamo gde ga morski organizmi ne mogu dohvatiti. To se desilo ovde; ti ljudi zarobljeni su dok su pokušavali da nađu izlaz.

Jadnici, mora da su se izgubili na teritoriji prve klase! Slomili su bravu na prvim vratima kabine - ali nisu mogli da otvore druga pre nego što ih je voda dohvatila...

Ali ima još toga osim hladne, nepokretne vode. A to je stvarno opčinjujući deo priče. Jesi li ikada čuo za ljude iz močvare?"

"Nisam."

"Nisam ni ja, sve do juče. S vremena na vreme danski arheolozi nalaze gotovo savršeno očuvane leševe - obredne žrtve, očigledno - stare više od hiljadu godina. Svaka pora, svaka vlas su nedirnuti - deluju kao skulpture neverovatno bogate pojedinostima. Razlog? Bili su sahranjeni u tresetištima i tanin ih je zaštitio od raspadanja. Seti se čizama i cipela rasutih oko olupine - sva koža bila je nedirnuta."

Parkinson nije bio budala, iako se ponekad pretvarao da je lik iz tekstova P. G. Vudhauza; bilo mu je potrebno samo sekundi da poveže stvari.

"Tanin? Ali kako? Naravno... sanduci sa čajem!"

"Tačno; nekoliko ih se razbilo od udara. Ali naši hemičari kažu da je tanin možda samo deo priče. Brod je bio sveže obojen, razume se, pa uzorci vode koje smo analizirali pokazuju prilične količine arsenika i olova. Žestoko nezdrava okolina za bilo kakvu bakteriju."

"Siguran sam da je to odgovor", reče Parkinson. "Kakav neverovatan obrt sudbine! Taj čaj delovao je mnogo bolje nego što je iko

zamišljao - ili je uopšte mogao da zamisli. I bojim se da nam je pradeda doneo malčice veoma loše sreće. Upravo kada su stvari išle glatko."

Bredli je tačno znao na šta misli. Staroj optužbi o skrnavljenju istorijskog hrama sada je dodato i pljačkanje grobova. I to, čudnim paradoksom, naizgled svežih grobova.

Davno zaboravljeni Tomas Konlin, Patrik Duli, Martin Galager i njihovo troje za sada još anonimnih pratilaca preobrazili su čitavu situaciju.

Bio je to paradoks koji bi, sigurno, oduševio svakog pravog Irca. Otkrićem njegovih mrtvih, Titanik je odjednom oživeo.

31. STVAR MEGAVATA

"Imamo odgovor", reče umorni, ali trijumfalni Kato.

"Pitam se da li je to sada bitno", odgovori Donald Krejg.

"Oh, sva ta histerija neće potrajati. Naši momci iz propagandnog već su se dali na posao - a i Parkijevi. Imali smo nekoliko susreta na vrhu kako bismo isplanirali zajedničku strategiju. Možda čak okrenemo stvar u obostranu korist."

"Ne vidim..."

"Očigledno će, zahvaljujući našem... ovaj, Parkijevom - pažljivom istraživanju, ti jadni ljudi najzad dobiti hrišćansku sahranu u sopstvenoj zemlji. Ircima će se to dopasti. Nikome ne govori, ali već pregovaramo sa papom."

Donalda je Katoov olaki pristup stvarima poprilično nervirao. Svakako bi uzrujao Edit; ona je delovala opčinjeno dražesnim detetom-ženom koju je svet prozvao Kolina.

"Bolje pripazite. Možda su neki od njih protestanti."

"Malo verovatno - svi su se ukricali daleko na jugu, zar ne?"

"Da - u Kvinstaunu. Ali nećeš to mesto naći na mapi - takvo ime nije bilo popularno posle proglašenja nezavisnosti. Sada se zove Kob."

"Kako se to piše?"

"C-O-B-H."

"Pa, popričaćemo sa arhibiskupima, ili s kim već treba, kao i sa kardinalima, tek da pokrijemo sve baze. Ali dozvoli mi da ti kažem šta su skuvali naši inženjeri. Ukoliko proradi, biće mnogo bolje od hidrazina. I čak bi trebalo da natera 'Plavi Mir' da uzvikuje parole u našu korist."

"To bi bila lepa promena. Zapravo, čudo."

"Čuda su naš posao - zar nisi znao?"

"Koje su pojedinosti ovog posebnog?"

"Najpre, napravićemo veći ledeni breg, da dobijemo veći potisak. Kao ishod toga, biće nam potrebno samo oko deset k-tona dodatnog uzgona. Mogli smo da idemo Parkijevim putem i najpre smo se plašili da ćemo i morati. Ali postoji zgodniji - i čistiji - način da se gas spusti tamo dole. Elektroliza. Cepanje vode na vodonik i kiseonik."

"To je stara zamisao. Zar neće biti potrebne ogromne količine struje? I šta je sa rizikom od eksplozije?"

"Luckasto pitanje, Donalde. Gasovi će ići do posebnih elektroda i imaćemo membranu koja će ih razdvajati. Ali u pravu si što se tiče struje. Gigavat-časovi! Ali imamo ih - kada naše nuklearne podmornice završe posao sa Peltijeovim elementima, prebacićemo se na elektrolizu. Ali možda ćemo morati da unajmimo još jedan brod - zašto podmornice uvek nazivaju 'brodovima'? Rekoh ti da Englezi i Francuzi hoće da stupe na scenu, tako da to nije problem."

"Vrlo elegantno", uzvratil Donald. "I vidim na šta si mislio onim o zadovoljavanju 'Plavog Mira'. Svi vole kiseonik."

"Tačno - kada pošaljemo balone na put naviše, čitav svet disaće malo lakše. Bar će tako tvrditi propaganda."

"A vodonik će otići pravo u stratosferu, ne uznemirivši pri tom nikoga. Oh, šta je sa jadnim, starim ozonskim slojem? Ima li opasnosti da se naprave nove rupe?"

"Proverili smo to, razume se. Neće biti gore nego što je sada. Što, priznajem, ne kazuje Bog zna šta."

"Da li bi imalo smisla da se gas sabije u boce na putu naviše? Počinjete sa stotinama tona oksidovodika na četiri stotine atmosfera. To mora da je prilično vredno; zašto ga odbaciti?"

"Da - razmišljali smo i o tome. Zanimljivo je - povećana složenost, cena prevoza posuda i tako dalje. Možda bi vredelo probati na bazi testa - i pružiti nam odstupnicu ukoliko se lobi za zaštitu životne sredine ponovo razgoropadi."

"Na sve ste mislili, je li?" reče Donald sa iskrenim divljenjem. Kato lagano zavrte glavom.

"Naš prijatelj Bredli jednom mi je rekao: 'Kada si sve smislio, more će smisliti nešto novo.' Reči mudrosti i ja ih nikada nisam zaboravio. Moram sada da prekinem. Oh, prenesi moje pozdrave Edit."

Treći deo: OPERACIJE

32. OVDE NEMA NIKOG OSIM NAS ROBOTA

Sve do prve decenije novog veka, velika olupina i otpaci koji su je okruživali ostajali su gotovo nepromenjeni, iako ne nedirnuti. Sada, kako se primicala 2010, bila je to košnica aktivnosti - ili, radije, dve košnice, razdvojene hiljadu metara.

Okvir skela oko pramčanog dela bio je gotovo dovršen, a Krtica je uspešno položila dvadeset pet masivnih vezova ispod trupa: preostalo je još samo pet. Najveći deo mulja koji se digao oko prove kada se ova zabila u morsko dno oduvan je moćnim vodenim mlaznicama i ogromna sidra više nisu bila dopola zarivena u blato.

Obezbeđeno je više od dvadeset hiljada tona uzgona uz pomoć isto toliko kubnih metara upakovanih mikrosfera, strateški razmeštenih oko skela, kao i na nekoliko mesta unutar olupine, tamo gde je struktura mogla bezbedno da primi opterećenje. Ali Titanik se još nije pomerio sa svog počivališta - niti je to i trebalo da učini. Bilo je neophodno još deset hiljada tona potisne sile da bi se iščupao iz blata i započeo dugi uspon prema površini.

A što se tiče razbijene krme - ova je već nestala pod blokom leda koji je lagano rastao. Mediji su rado navodili Hardijeve stihove: 'U tišini senovitoj breg ledeni je rastao' - iako pesnik nikada nije mogao ni da zamisli ovakvu primenu svojih reči.

Pretposlednji stih takođe je često navođen, premda podjednako van konteksta. I konzorcijum Parkinson i Nipon-Tarner već je prilično zamaralo da im govore kako

Pognuti behu

Putevima istim

Jer behu bratske pole jednog uzvišenog čina.

Nadali su se da će čin biti 'uzvišen', ali ne i da će se kretati, ukoliko na to ikako budu u stanju da utiču, putevima istim.

Bukvalno je sav posao na oba dela olupine izvođen uz pomoć

daljinskog upravljanja sa površine; ljudska bića bila su neophodna na sedištu samo u kritičnim slučajevima. Tokom poslednje decenije, tehnologija podvodnih robota odmakla je čak daleko iznad upečatljivih dostignuća pomorskih naftnih bušotina iz prošlog veka. Zarada će biti ogromna - iako će, kako je to Rupert Parkinson često suvo primećivao, najveći njen deo otići drugim ljudima.

Bilo je, razume se, problema, nezgoda - čak i nesreća, iako nijedna nije dovela do gubitka života. Tokom jedne ozbiljne zimske oluje Eksplorer je morao da napusti stanicu, na ogorčenje njegovog kapetana, koji je to smatrao profesionalnom uvredom. Putnici zahvaćeni povraćanjem nisu u potpunosti prihvatili njegovu tačku gledanja.

Ali čak i to iskazivanje opakosti severnog Atlantika nije prekinulo operacije na krmi. Dve stotine metara niže, demobilisane nuklearne podmornice, sada ponovo krštene prema jednom pioniru okeanografije i jednom slavnom brodograditelju, Metju Fonten Mori i Petar Veliki, jedva da su bile svesne oluje. Njihovi reaktori neprekidno su odašiljali megavat za megavatom niskonaponske struje prema morskom dnu - stvarajući u tom procesu stub tople vode koji se dizao prema površini dok je toplota pumpana iz olupine. Ta veštačka struja tople vode stvorila je neočekivanu korist time što je podizala na površinu hranljive materije koje bi inače ostale zarobljene na dnu. Cvetanje planktona koje je usledilo kao posledica ovoga veoma su cenile lokalne riblje populacije i poslednja žetva bakalara bila je rekordna. Vlada Njufaundlenda formalno je zatražila da podmornice ostanu na položaju i pošto budu ispunile ugovor sa Nipon-Tarnerom.

Sasvim odvojeno od svih tih aktivnosti u blizini Grend Benksa, ogromne sume novca i napora ulagali su se hiljadama kilometara odatle. Dole na Floridi, nedaleko od lansirnih rampi koje su ispratile ljude na Mesec - i sada ih gledale kako se pripremaju za Mars - kopanje i gradnja za Titanikov podvodni muzej dobrano su odmakli. A sa druge strane globusa, Tokio na moru pripremao je još složeniju izložbu, sa providnim panoramskim hodnicima za posetioce i, razume se, stalnim predstavama onoga za šta su se nadali da će biti istinski spektakularan film.

Ogromne svote izlagane su riziku i po drugim mestima - naročito u

zemlji koja se ponovo zvala Rusija. Zahvaljujući Petru Velikom, deonice pomoćnih kompanija Titanika bile su veoma popularne na moskovskoj berzi.

33. SUNČEV MAKSIMUM

"Druga moja monomanija", reče Franc Cviker, "jeste ciklus Sunčevih pega. Naročito ovaj trenutni."

"Šta je to posebno u vezi sa njime?" upita Bredli dok su zajedno silazili u laboratoriju.

"Najpre, dostići će maksimum - pogodio si! - 2012. Već je premašio maksimum iz 1990. i primiče se rekordu iz 2001."

"Pa?"

"Dakle, među nama govoreći, bojim se. Toliko je već šarlatana pokušalo da poveže događaje sa jedanaestogodišnjim ciklusom - koji, uostalom, i nije uvek jedanaestogodišnji! - da se brojanje Sunčevih pega ponekad svrstava u astrologiju. Ali nema sumnje da Sunce utiče praktično na sve na Zemlji. Ubeđen sam da je odgovorno za neobično vreme kakvo smo imali tokom poslednjih četvrt veka. U nekoj meri, u svakom slučaju; ne možemo za sve optužiti ljudsku rasu, koliko god bi to 'Plavi Mir' i kompanija voleli."

"Mislio sam da bi trebalo da si na njihovoj strani!"

"Samo ponedeljkom, sredom i petkom. Ostalim danima oprezno posmatram majku Prirodu. A ponašanje vremena nije jedina nenormalnost. Izgleda da seizmička aktivnost raste. Pogledaj samo Kaliforniju. Zašto ljudi i dalje grade kuće u San Francisku? Zar 2002. nije bila dovoljno gadna? A još čekamo na Veliki..."

Jason se osećao povlašćen što deli naučnikove misli; dva čoveka, toliko različitog obrazovanja i karaktera, naučila su da poštuju jedan drugog.

"A postoji i nešto drugo što mi povremeno izaziva more.

Dubinske eksplozije - možda započete zemljortesima. Ili čak od strane čoveka."

"Znam za nekoliko. Ona velika iz '98. na luizijanskom polju. Otpisala je čitavu bušotinu."

"Oh, bilo je to tek blago podrigivanje! Govorim o pravoj stvari - kao što je onaj krater koji su naučnici 'Šel Oila' našli dva kilometra niz Zaliv još u osamdesetim godinama. Zamisli eksploziju koja je to prouzrokovala - iskopano je tri miliona tona morskog dna! Ekvivalent atomske bombi dobre veličine."

"I ti misliš da bi se to moglo da ponoviti?"

"Siguran da hoće - ali ne znam kada i gde. Stalno upozoravam ljude gore u Hiberniji da ne čačkaju zmaja po repu. Ukoliko je Tomi Gold u pravu - a bio je u pravu o neutronske zvezde, iako je zakazao sa Mesečevom prašinom i modelom stacionarnog stanja! - jedva da smo zagrebali Zemljinu koru. Sve što smo do sada izmuzli sitno je curenje iz pravih rezervoara ugljovodonika na deset ili više kilometara dubine."

"Koje curenje! Gura nam civilizaciju poslednja dva veka."

"Jesi li rekao gura - ili rastura? Pa, evo tvog najboljeg đaka. Kako idu časovi?"

J. J. je ležao u transportnoj nosiljki, veoma nalik ribi izvan vode. Bio je spojen na niz kompjutera nečim što je Bredliju delovalo kao besmisleno tanak kabl. Budući da je odrastao uz bakarne žice, nikada se nije sasvim privikao na revoluciju fiber-optike.

Izgledalo je kao da se ništa ne dešava; zadužena tehničarka žurno je sakrila mikroknjigu koju je čitala i brzo pogledala ispis na monitoru.

"Sve je u redu, doktore", reče ona veselo. "Upravo ide verifikacija baze podataka ekspertnog sistema."

Taj deo se tiče mene, pomisli Jason. Proveo je sate u simulatorima ronjenja, dok su kompjuterski programeri pokušavali da kodiraju i zabeleže njegove s mukom izvojevane veštine - samu suštinu veterana okeanskog inženjerstva Jasona Bredlija. Sve više i više je počinjao da se oseća kao da mu, bar u psihološkom smislu, J. J. postaje zamena za sina.

To osećanje postajalo je najjače kada bi učestvovali u direktnom razgovoru. Bio je to stari vic u branši da su ronjoci imali rečnik od samo par stotina reči - jer je to bilo sve što im je bilo potrebno za posao. J. J. je imao dovoljno veštačke inteligencije da to prevaziđe za komotnu marginu.

Laboratorija se nadala da će iznenaditi Jasona korišćenjem njegovog glasa kao matrice za sintisajzer govora J. J.-a, ali Bredlijeva reakcija bila je razočaravajuća. Šaljivdžije su zaboravile da je samo mali broj ljudi u stanju da prepozna sopstveni glas kada je snimljen, naročito ukoliko izgovara rečenice koje sami nikada nisu izgovorili. Jason ništa nije shvatio sve dok nije opazio iscerena lica oko sebe.

"Ima li razloga, Ana, zbog kojih ne bismo mogli da počnemo probe u moru prema planu?" upita Cviker.

"Ne, doktore. Izgleda da algoritam opoziva za slučaj opasnosti i dalje ne funkcioniše ispravno, ali, razume se, on nam neće biti potreban za probe."

Iako provodnici zvuka nisu bili konstruisani za funkcionisanje u vazduhu, Jason nije mogao da odoli a da ne prozbori nekoliko reči sa Juniorom.

"Zdravo, J. J. Čuješ li me?"

"Čujem te."

Reči su bile prilično izvitoperene, ali sasvim razumljive. Pod vodom će kvalitet govora biti mnogo bolji.

"Da li me prepoznaješ?"

Nastala je duga tišina. Onda J. J. odvrati:

"Nisam razumeo pitanje."

"Pridite bliže, gospodin Bredli", posavetovala ga je tehničarka. "Van vode prilično je gluv."

"Da li me prepoznaješ?"

"Da. Vi ste Džon Maksvel."

"Nazad za radni sto", promrmlja Cviker.

"A ko je", upita Bredli, više zabavljen nego ozlojeđen, "taj Džon Maksvel?"

Devojka je bila vrlo postidjena.

"On je šef odeljenja za prepoznavanje glasa. Ali nema problema - ovo nije fer proba. Pod vodom će vas prepoznati sa pola kilometra rastojanja."

"Nadam se. Doviđenja, J. J. Vidimo se kasnije - kada ne budeš toliko gluv. Da vidimo da li je dubinski džip u boljem stanju."

Dubinski džip bio je drugi glavni projekat laboratorije, u nekim pogledima gotovo isto toliko zahtevan. Reakcija većine posetilaca prilikom prvog pogleda bila je: 'Da li je to podmornica ili ronilačko odelo?' A odgovor je bio: 'Oboje.'

Opsluživanje podvodnih vozila za tri putnika, kao što je to Marvin, i upravljanje njima bilo je skup posao: jedno jedino ronjenje stajalo je stotinu hiljada dolara. Ali bilo je mnogo prilika kada je mnogo manje složeno vozilo za jednog čoveka bilo dovoljno.

Skrivena namera Jasona Bredlija bila je već dobro znana čitavoj

laboratoriji. Nadao se da će dubinski džip biti spreman na vreme da ga spusti do Titanika - dok je olupina i dalje na okeanskom dnu.

34. OLUJA

Proći će decenije pre nego što meteorolozi budu u stanju da dokažu da je velika oluja iz 2010. bila jedna iz niza koji je počeo osamdesetih godina prethodnog stoleća, nagoveštavajući klimatske promene sledećeg milenijuma. Pre nego što je iscrpla energiju udarajući o zapadne zidine Alpa, Glorija je nanela štete za dvadeset milijardi dolara i odnela više od hiljadu života.

Meteorološki sateliti, razume se, dali su upozorenje nekoliko sati unapred - inače bi žetva smrti bila još veća. Ali, neizbežno, bilo je mnogo onih koji nisu čuli prognozu, ili je nisu uzeli ozbiljno. Naročito u Irskoj, koja je bila prva što će primiti udarac maljem sa nebesa.

Donald i Edit Krejg uređivali su poslednje filmske zapise sa operacije 'Duboko smrzavanje' kada je Glorija udarila zamak Konroj. Nisu ništa čuli niti osetili unutar masivnih zidova - čak ni tresak kada je camera obscura zbrisana sa grudobrana.

Ada je sada veselo priznavala da je beznadežna u čistoj matematici - onoj vrsti koja, prema slavnoj zdravici G. H. Hardija, neće nikada biti od koristi nikome. Iako Hardi to nikada nije doznao - budući da su tajne razbijanja šifara uz pomoć ENIGME otkrivene tek nekoliko decenija kasnije - još se za njegovog života pokazalo da je spektakularno pogrešio. U rukama Alana Turinga i njegovih kolega, čak i nešto tako apstraktno kao što je teorija brojeva moglo je da dobije rat.

Najveći deo aritmetike i više trigonometrije, kao i bukvalno sva simbolička logika za Adu su bile zatvorene knjige. Naprosto je nisu zanimali; srce joj je bilo sa geometrijom i svojstvima prostora. Već se petljala sa pet dimenzija, jer se pokazalo da su četiri previše jednostavne. Poput Njutna, najveći deo vremena 'jedrila je čudnovatim morima misli - sama'.

Ali danas se vratila u obični 3-D prostor, zahvaljujući poklonu koji joj je čika Bredli upravo poslao. Trideset godina posle prvog pojavljivanja, Rubikova kocka vratila se - u daleko smrtonosnijoj mutaciji.

Budući da je bila čisto mehanička naprava, prvobitna kocka imala je jednu slabost, zbog koje su njeni zavisnici bili iskreno zahvalni. Za razliku od svojih suseda, šest središnjih kocki na svakoj strani bile su nepokretne. Ostalih četrdeset osam kvadrata mogli su da orbitiraju oko njih, da bi stvorili mogućih 43.252.003.274.489.856.000 različitih likova.

Tip II nije imao takvih ograničenja; svih pedeset četiri kvadratića bili su u stanju da se kreću, tako da nije bilo nepokretnih centara koji bi pružili kakva-takva uporišta izluđenim rukovaocima kocke. Samo je razvoj mikročipova i displeja sa tečnim kristalima omogućavao takvo rasipništvo; ništa se nije stvarno pokretalo, ali raznobojni kvadrati ipak su se mogli okretati oko lica kocke prostim dodirivanjem vrhom prsta.

Opuštena u čamčiću sa Ledi, udubljena u novu igračku, Ada je sporo opazila kako se nebo mrači. Oluja je gotovo stigla do nje kada je pokrenula elektromotor i krenula u sklonište. Nije joj ni na pamet palo da bi moglo biti ikakve opasnosti; na kraju krajeva, jezero Mandelbrot bilo je duboko samo tri stope. Ali nije volela da se kvasi - a Ledi je to mrzela.

Do trenutka kada je stigla do prvog zapadnog ogranka jezera, urlik bure bio je gotovo zaglušujući. Ada je bila oduševljena; to je bilo stvarno uzbudljivo! Ali Ledi se prestravila i pokušavala je da se skloni ispod sedišta.

Dok se kretala u pravcu Šiljka, posred avenije čempresa, bila je delom zaklonjena od punog besa oluje. Ali tada je prvi put osetila strah; velika stabla sa obe strane stala su da se njišu napred-nazad poput trske.

Nalazila se na samo desetak metara od bezbednosti kućice za čamce, daleko na krajnjem zapadu M-skupa i blizu granice beskonačnosti na minus 1.999, kada su se strahovi Patrika O'Brajena vezani za presađene čemprese tragično obistinili.

35. ARTEFAKT

Jedno od najdirljivijih arheoloških otkrića koja su se ikada dogodila zbililo se u Izraelu tokom niza iskopavanja koja su vodili naučnici sa Hebrejskog univerziteta i Francuskog centra za preistorijska istraživanja u Jerusalimu.

Na logorištu starom 10.000 godina otkrili su kostur deteta sa jednom rukom prslonjenom uz obraz. U toj ruci bio je drugi kostur: kostur kučeta starog otprilike pet meseci.

Posredi je najraniji poznat primer da čovek i pas dele isti grob. Mora biti da postoje i mnogi, mnogi kasniji.

(Iz knjige Čovekovi prijatelji Rodžera Karasa. 'Simon & Schuster', 2001.)

"Možda će vas zanimati da saznate", reče dr Džaferdži sa onom kliničkom ravnodušnošću koja je Donaldu toliko nervirala (mada, kako bi inače psihijatri ostajali normalni?) "da Editin slučaj nije jedinstven. Još od kako je M-skup otkriven 1980, ljudi su uspevali da postanu opsednuti njime. Obično su to kompjuteski hakeri, čiji je dodir sa stvarnošću često prilično slabašan. Sada u bazama podataka imamo najmanje šezdeset tri slučaja mandelmanije."

"Ima li ikakvog leka?"

Dr Džaferdži se namršti. 'Lek' je bio reč koju je retko koristio. 'Prilagođenje' je bilo pojam koji je više voleo.

"Recimo da je u osamdeset odsto slučajeva subjekt bio u stanju da produži... ovaj... normalan život, ponekad uz pomoć lekova ili elektronskih implanta. Prilično ohrabrujuća brojka."

Izuzev, pomisli Donald, za onih dvadeset odsto. U koju kategoriju spada Edit?

Prve nedelje posle tragedije bila je neprirodno mirna; posle sahrane, neke od njihovih zajedničkih prijatelja šokirao je njen naizgled potpuni nedostatak osećanja. Ali Donald je znao koliko je teško ranjena i nije ga iznenadilo kada je počela da se ponaša iracionalno. Kada je stala da luta po zamku noću, tragajući kroz prazne odaje i

vlažne prolaze koji nikada nisu obnovljeni, shvatio je da je vreme da dobije savet lekara.

Pa ipak, odlagao je to, u nadi da će se Edit normalno oporaviti od prvih stadijuma bola. Zaista, izgledalo je da se to dešava. Onda je umro Patrik O'Brajan.

Editin odnos prema starom baštovanu uvek je bio bockav, ali poštovali su jedno drugo i delili zajedničku ljubav prema Adi. Smrt deteta bila je isto toliko razoran udarac za Pata kao i za Adine roditelje. Samo da je odbio da presadi te čemprese - samo da je...

Ponovo je počeo da se napija i sada je retko bio trezan. Jedne hladne noći, pošto ga je krčmar kod 'Crnog labuda' blago izbacio, uspeo je da se izgubi u selu u kome je proveo čitav život i sutradan izjutra našli su ga smrznutog. Otac Mekmalen smatrao je da bi presuda pre trebalo da glasi samoubistvo nego nesrećan slučaj; ali ukoliko je bilo greh pružiti Patu hrišćansku sahranu, već će on to raspraviti sa Bogom kada za to dođe vreme. Baš kao i stvar sa malim klupkom koje je Ada držala u rukama.

Dan posle druge sahrane Donald zateče Edit kako sedi pred monitorom visoke rezolucije i proučava jednu od beskonačno minijturnih verzija skupa. Nije htela da razgovara sa njim i on je polako shvatio, na svoj užas, da to ona traga za Adom.

Tokom potonjih godina Donald Krejg često će razmišljati o odnosu koji se razvio između njega i Jasona Bredlija. Iako su se sreli samo pet-šest puta i to gotovo uvek poslom, osetio je onu vezu obostrane naklonosti koja se ponekad razvije između dva muškaraca i ume da bude gotovo isto toliko jaka kao i seksualna, čak iako nema baš nikakvog erotskog sadržaja.

Možda je Donald podsećao Bredlija na njegovog izgubljenog partnera Teda Kolijera, o kome je često pričao. U svakom slučaju, obojica su uživala u društvu onog drugog i sretala se čak i kada to nije bilo sasvim neophodno. Iako je vrlo moguće da su Kato i sindikat Nipon-Tarner postali zbog toga sumnjičavi, Bredli nikada nije kompromitovao svoju MUOD-ovsku neutralnost. A Bredli je još manje pokušavao da je iskoristi; mogli su izmenjivati lične tajne, ali ne i profesionalne. Donald nikada nije saznao koju je ulogu, ukoliko je takve uopšte bilo, Bredli odigrao u odluci Uprave da zabrani

upotrebu hidrazina.

Posle Adine sahrane - zbog koje je Bredli preleteo pola sveta, samo da bi joj prisustvovao - još su se više zblížili. Obojica su izgubila ženu i dete; iako su okolnosti bile različite, dejstvo je bilo prilično slično. Postali su još prisniji, deleći tajne i ranjive tačke koje nijedan od njih nije nikada otkrio bilo kojoj drugoj osobi.

Kasnije se Donald čudio zbog čega nije sam došao na tu pomisao; možda je bio toliko blizu da nije video sliku od linija skaniranja.

Pali čempresi su raščišćeni i njih dvojica šetala su pored jezera Mandelbrot - poslednji put, kako se pokazalo, za obojicu - kada je Bredli ocrtao scenario. "Nije to moja ideja", objasnio je prilično izvinjavajućim tonom. "Dobio sam je od jednog prijatelja psihologa."

Prošlo je dugo pre nego što je Donald otkrio ko je taj 'prijatelj', ali smesta je sagledao sve mogućnosti.

"Da li stvarno misliš da bi upalilo?"

"To je nešto o čemu treba da porazgovaraš sa Editinim psihijatrom. Čak ako i jeste dobra ideja, možda neće pristati na nju. To ti je NIO sindrom, znaš."

"Nacionalni institut za odbranu?"

"Ne - Nije Izmišljeno Ovde."

Donald se nasmeja bez mnogo veselja.

"U pravu si. Ali najpre da vidim da li mogu da izvedem svoj deo. Neće biti lako."

Bilo je to potcenjivanje, jer bio je to najteži zadatak koga se poduhvatio u čitavom životu. Često je morao da prekine rad, zaslepljen suzama.

A onda su, na sopstveni tajanstveni način, skrivena kola njegove podsvesti pokrenula sećanje koje mu je omogućilo da nastavi. Negde, pre više godina, naišao je na priču o hirurgu u nekoj zemlji trećeg sveta koji je vodio banku očiju što je vraćala vid siromašnima. Da bi presađivanje bilo uspešno, upotrebljiva očna sočiva trebalo je skinuti sa davaoca tokom nekoliko minuta posle njegove smrti.

Taj hirurg mora da je imao mirnu ruku dok je sekao oči sopstvene majke. Ne smem učiniti ništa manje, reče Donald sebi turobno dok se vraćao za uređivački sto za kojim su on i Edit proveli toliko vremena zajedno.

Dr Džaferdži pokazao se iznenađujuće prijemčiv. Upitao je na blago

ironičan, ali sasvim saosećajan način: "Odakle vam ta ideja? Neka pop-psiho video-drama?"

"Znam da tako zvuči. Ali izgleda mi da vredi pokušati - ukoliko dozvoljavate."

"Već ste napravili disk?"

"Kapsulu: voleo bih sada da je pustim - vidim da imate hibridni reproduktor u spoljašnjem uredu."

"Da - mogu da se puštaju čak i VHS trake! Pozvaću Dolores - mnogo se oslanjam na nju." Oklevao je na čas, zamišljeno gledajući Donalda, kao da namerava da kaže još nešto. Umesto toga, pritisnuo je dugme i blago rekao u klinički pejdžer: "Sestro Dolores - hoćete li, molim vas, da dođete u moj ured? Hvala."

Edit Krejg je i dalje negde u toj lobanji, pomisli Donald dok je sedeo sa dr Džaferdžijem i sestrom Dolores, zagledan u priliku koja je kruto sedela za velikim monitorom. Mogu li da razbijem tu nevidljivu, pa ipak nepropustivu prepreku koju je podigao bol i da je vratim u svet stvarnosti.

Poznata crna slika nalik buba-švabi zalebde na ekranu, zračeci pipcima koji su je povezali sa ostatkom Mandelbrotove Vaseljene. Nije bilo načina da se makar i naslute razmere, ali Donald je već opazio koordinate koje su određivale veličinu te posebne verzije. Kada bi čovek mogao da zamisli čitav skup protegnut izvan monitora, ovaj bi već bio veći od kosmosa koji je do sada otkrio čak i Hablov svemirski teleskop.

"Jeste li spremni?" upita dr Džaferdži.

Donald klimnu. Sestra Dolores, koja je sedela smesta iza Edit, baci pogled prema kameri da pokaže da ga je čula.

"Onda krenite."

Donald pritisnu dugme 'Izvršenje' i potprogram poče da radi.

Abonosna površina simuliranog jezera Mandelbrot poče da podrhtava. Edit ispusti uzdah iznenađenja.

"Dobro!" prošapta dr Džaferdži. "Reaguje!"

Vode se razdvojiše. Donald se okrete; nije mogao da podnese da ponovo gleda trijumf svoje veštine. Pa ipak, i dalje je mogao da vidi Adinu sliku dok joj je glas blago govorio: "Volim te, majko - ali ovde me ne možeš naći. Postojim samo u tvojim sećanjima - i uvek ću biti

tamo. Zbogom..."

Dolores uhvati Editino padajuće telo dok je poslednji slog zamirao u neopozivoj prošlosti.

36. POSLEDNJI RUČAK

Bila je to zgodna ideja, iako se nisu svi slagali da je zaista upalila. Dekor za unutrašnjost jedine turističke dubinske podmornice na svetu pozajmljen je direktno iz Diznijevog klasika 20.000 milja pod morima.

Putnici koji bi se ukrcali na Pikar (luka registrovanja Ženeva) našli bi se u raskošnoj, srednjeviktorijanskoj, dnevnoj sobi, premda neobičnih razmera. To je trebalo da pruži trenutni osećaj opuštenosti i da skrene misli sa nekoliko stotina tona pritiska na svakom od malih prozora koji su pružali ograničeni pogled na spoljašnji svet.

Najveći problem sa kojim su se suočili graditelji Pikara nije bio konstruktorski, već pravni. Samo je londonski Lojd bio spreman da osigura trup; putnike nije hteo da osigura niko, a oni su uglavnom bili VIP-ovi astronomskih kreditnih kotiranja. Zbog toga su, pre svakog ronjenja, prikupljane potpisane izjave o skidanju odgovornosti, koliko god je to diskretnije moguće.

Obred je bio jedva nešto malo više uznemirujući od stjuardove vesele litanije o mogućim katastrofama koje su putnici na preookeanskim letovima trpeli decenijama. Znaci 'Zabranjeno pušenje', razume se, više nisu bili neophodni; Pikar nije imao ni sigurnosne pojaseve niti pojaseve za spasavanje - koji bi bili otprilike isto toliko korisni kao i padobrani na komercijalnim vazduhoplovima. Njegove brojne ugrađene sigurnosne mere bile su neupadljive i automatske. Ukoliko bi došlo do najgoreg, nezavisne dvosede kapsule za spasavanje odvojile bi se od putničkog odeljenja i svaka bi počela slobodni uspon prema površini, dok bi ultrazvučni markeri mahnito pištali.

Ovo ronjenje bilo je poslednje u sezoni: godina se primicala kraju i Pikara će uskoro vazduhom prebaciti do mirnijih mora južne polulopte. Iako u dubinama na kojima je podmornica radila leto i zima nisu ništa više značili od dana i noći, rđavo vreme na površini moglo bi učiniti putnike vrlo, vrlo nesrećnim.

Tokom trdesetominutnog slobodnog pada do položaja olupine, Pikarovi cenjeni gosti gledali su kratki video koji je prikazivao trenutno stanje operacija, kao i mapu planiranog ronjenja. Tokom

spuštanja u tamu nije se moglo videti ništa drugo, izuzev poneke svetleće ribe koju bi privukao taj neobični uljez na njenoj teritoriji.

A onda, odjednom, izgledalo bi kao da odozdo počinje da se rađa sablasna zora. Sva svetla na Pikaru, izuzev slabih svetiljki za slučaj opasnosti, bila bi tada pogašena i Titanikova prova ukazala bi se pred njima.

Gotovo svima koji bi je videli na um je padala ista pomisao: mora da je brod izgledao prilično slično ovome u brodogradilištu Harlanda i Volfa pre stotinu godina. Ponovo je bio okružen složenom mrežom čeličnih skela, dok su se radnici rojili oko njega. Međutim, radnici više nisu bili ljudska bića.

Vidljivost je bila izvrsna, a pilot je upravljao Pikarom tako da su putnici sa obe strane kabine mogli da dobiju najbolje moguće vidno polje kroz uske, okrugle prozore. Izuzetno je vodio računa o tome da izbegne vredne robote, koji nimalo nisu obraćali pažnju na podmornicu. Ona nije predstavljala deo svemira sa kojim su bili uvežbani da se nose.

"Ukoliko pogledate desno", reče vodič ture - mladi diplomac sa Vuds Hola koji je na ovaj način zarađivao malo novca tokom raspusta - "videćete kabl 'nadole' koji se pruža sve do Eksplorera. A tamo je modul koji se upravo spušta, sa protivtegom. Izgleda da je reč o dvotonskoj jedinici.

Eno robota koji ide da ga presretne - sada je modul otkaćen - vidite da ima neutralni uzgon, kako bi mogao lako da se pomera. Robot će ga na odneti do tačke na nosiljci za podizanje za koju treba da bude spojen i zakačiti ga na nju. Onda će dvotonski protivteg koji ga je spustio dole biti otkaćen, spojen na kabl 'nagore' i poslat na Eksplorera da bi bio ponovo upotrebljen. Kada to budu ponovili deset hiljada puta, moći će da podignu Titanik. Odnosno, bar ovaj njegov deo."

"Zvuči kao prilično okolišan način za obavljanje stvari", primeti jedna od VIP-ovki. "Zašto naprosto ne koriste sabijen vazduh?"

Vodič je to čuo već desetinu puta, ali je naučio da pristojno odgovara na takva pitanja. (Plata je bila dobra, a takve su bile i dodatne pogodnosti).

"Moguće je, madam, ali previše je skupo. Pritisak je ovde ogroman. Pretpostavljam da svi znate za standardne boce ljudi-žaba - one se

obično drže na dve stotine atmosfera. Kada biste ovde dole otvorili jednu od njih, vazduh ne bi izišao. Voda bi pojurila unutra - i ispunila pola boce!"

Možda je malo preterao; neki putnici delovali su malo zabrinuto. Zbog toga je žurno produžio, u nadi da im skrene misli:

"Mi zaista koristimo nešto vazduha pod pritiskom za podešavanje i fino upravljanje. A u poslednjim stepenima uspona on igra glavnu ulogu.

A sada će nas kapetan usmeriti do krme, duž promenadne palube. Onda će ići unatrag, da biste svi imali podjednako dobar vidik. Neko vreme neću više govoriti..."

Veoma polako, Pikar se kretao duž ogromne, senovite gromade. Najvećim delom bila je u tami, ali neki otvoreni poklopci prosipali su dramatične lepeze svetlosti tamo gde su roboti radili u unutrašnjosti, pričvršćujući module za uzgon gde god su snage dizanja mogle dejstvovati.

Niko nije prozborio ni reč dok su algama ovenčani čelični zidovi klizili pokraj njih. Bilo je veoma teško pojmiti razmere olupine - i dalje, posle stotinu godina, ovo je bio jedan od najvećih brodova ikada sagrađenih. I najluksuzniji, već iz samih razloga čiste ekonomičnosti. Titanik je označio kraj jedne ere; posle rata koji je dolazio, niko više neće imati priliku da sebi dozvoli takvo rasipništvo. Niti će, možda, iko mariti da to rizikuje, kako takva drskost ne bi ponovo izazvala zavist bogova.

Planina od čelika nestade u daljini; izvesno vreme nimbus svetlosti koji ju je okruživao i dalje je bio slabašno vidljiv. Onda je tu ostalo samo pusto morsko dno koje je klizilo pod Pikarom, pojavljivajući se i nestajući u dvostrukim ovalima njegovih prednjih svetiljki.

Iako je bilo pusto, nije bilo bezoblično; bilo je izbrazdano i izbušeno, ispresecano cik-cak jarcima i ožiljcima dubinskih iskopavanja.

"Ovo je polje otpadaka", reče vodič, najzad prekidajući ćutanje. "Bilo je prekriveno predmetima sa broda - posuđem, nameštajem, kuhinjskim alatima - šta god vam drago. Svi su prikupljeni dok su Lojd i kanadska vlada vodili parnicu oko toga. Kada je presuda doneta, već je bilo prekasno..."

"Šta je ono?" upita iznenada jedna putnica. Opazila je titraj kretanja kroz svoj mali prozor.

"Gde? Da vidim. Ah, to je J. J."

"Ko?"

"Jason Junior. Najnovija igračka MUOD-a - izvinite, Međunarodne uprave za okeansko dno. Isprobavaju ga - to je robot za automatsko istraživanje. Nadaju se da naprave malu flotu da bi se dno svih mora mapiralo sa rezolucijom od jednog metra. Onda ćemo poznavati okeane onako kao što poznajemo Mesec."

Pred njima se pojavljivala još jedna oaza svetlosti i uskoro pretvorila u prizor u koji je i dalje bilo teško poverovati, koliko god puta ga čovek gledao na fotografijama ili video-ekranima.

Više nije bio vidljiv nijedan deo krme: čitava je bila zatvorena u ogromni, nepravilni blok leda koji je počivao na morskom dnu. Iz leda je virilo na desetine stubova, a na mnoge su, uz pomoć kablova različite dužine, bili zakačeni polunaduvani baloni.

"To je veoma nezgodan posao", reče mladi vodič sa očiglednim divljenjem. "Veliki problem je sprečavanje leda da se lomi i pluta naviše sam od sebe. Zbog toga ima mnogo unutrašnjih struktura koje ne vidite. Kao i neka vrsta krova na vrhu."

Jedan putnik, koji očigledno nije pazio tokom upoznavanja na početku, upita: "Ti baloni - zar niste rekli da ne mogu da pumpaju vazduh do ove dubine?"

"Ne dovoljno da bi se podigle ovolike mase. Ali to nije vazduh. Te lebdeće vreće sadrže H₂ i O₂ - vodonik i kiseonik koje oslobađa elektroliza. Vidite li one kablove? Oni dovode milione - ne, milijarde amper-sati iz dve nuklearne podmornice na četiri kilometra iznad nas. Dovoljno elektriciteta da se pokreće jedan gradić."

On pogleda na sat.

"Bojim se da ovde nema mnogo toga da se vidi. Napravićemo po jedan krug u oba smera, a onda krećemo nazad."

Pikar odbaci dodatne balaste - ovi će biti uzeti kasnije i poslati eskalatorskim kablom 'nagore', koji je počinjao na pramcu Titanika. Bilo je vreme za potpisivanje suvenirske brošure; a ova je, za većinu putnika, predstavljala prilično iznenađenje...

D.S.V. 'PIKAR' R.M.S. 'TITANIK'
14. oktobar 2011. 14. april 1912.

PREDJELA

Consomme Fermier Cockie leekie

Fileti od ribe list

Jaje a l'Argenteuil

Piletina a la Merilend

Usoljena govedina, povrće, knedle

ROŠTILJ

Jagnjetina na žaru

Krompir pire, pečeni i prženi krompiri

Puding od pavlake

Jabuke sa kremom Peciva

HLADNI BIFE

Losos u majonezu Lonac od račića

Sardele po norveški Haringe u sosu

Obične & dimljene sardine

Teleći odrezak

Pikantni rolat od govedine

Pašteta od teletine i šunke

Šunka Virdžinija & Kamberlend

Bolonjska kobasica Pihtije

Piletina u želatinu

Usoljeni volujski jezik

Zelena salata Rotkvice Paradajz

SIREVI

Češajr, stilton, gorgonzola, Edam

Kamember, rokfor, San Ivel

Kedar

Ledeno točeno minhensko pivo 3 & 6 p krigla

"Bojim se da poprilično stavki nedostaje u meniju", reče mladi vodič tonom šaljivog izvinjavanja. "Kuhinjske pogodnosti na Pikaru prilično su ograničene. Čak ne koristimo ni mikrotalasnu peć - vukla bi previše snage. Zbog toga, molim vas, ne obraćajte pažnju na jela s roštilja; uveravam vas da je hladni bife izvrstan. Imamo i neke od sireva - ali samo one blaže. Gorgonzola ne deluje kao Bog zna kako dobra zamisao u ovim zatvorenim prostorijama...

Oh, da - pivo - originalno je, pravo iz Minhena! I košta nas poprilično

više od tri penija po krigli. Čak više i od šest.
Uživajte, dame i gospodo. Bićemo na površini za samo jedan sat."

37. VASKRSENJE

Nije je bilo lako organizovati, a bili su potrebni meseci raspravljanja preko granice. Međutim, zajednička pogrebna služba protekla je dovoljno glatko; bar jednom, dok su delili istu tragediju, hrišćani su bili u stanju da pristojno razgovaraju sa hrišćanima. Činjenica da je jedan od mrtvih dolazio iz Severne Irske prilično je pomogla; kovčezi su se mogli položiti u zemlju istovremeno u Dublinu i Belfastu.

Dok je 'Lux aeterna' Verdijeve Mise rekvijem lagano zamirala, Edit Krejg se okrete Dolores i upita: "Da kažem sada dr Džaferdžiju? Ili će misliti da sam ponovo pošlašavila?"

Dolores se namršti, a onda odvraća onim pevuckavim, karipskim naglaskom koji joj je jednom pomogao da dosegne udaljeno mesto na kome se skrivao Editin um:

"Molim te, dušo, nemoj da koristiš tu reč. Da, mislim da treba to da učiniš. Otprilike je vreme da ponovo porazgovaramo sa njime - zabrinuće se. On nije poput nekih lekara koje bih mogla da pomenem - on vodi računa o pacijentima i posle lečenja. Oni za njega nisu samo slučajevi sa rednim brojem."

Dr Džaferdžiju je zaista bilo drago što mu se Edit javila; pitao se odakle, ali mu ona to nije otkrila. Video je da sedi u nekoj velikoj prostoriji sa nameštajem od bambusa (ah, verovatno tropi - Doloresino rodno ostrvo?) i bio je srećan da primeti kako je delovala u potpunosti opuštenu. Na zidu iza nje bile su dve velike fotografije i on prepozna obe - Ada i 'Kolin'.

Lekar i bivši pacijent pozdraviše se toplo; onda Edit reče malo nervozno:

"Možda ćete pomisliti da sam se dala na novu beznadežnu potragu - i možda ste u pravu. Ali bar ovog puta znam šta radim - a radiću sa nekim od vodećih svetskih naučnika. Izgledi su jedan prema milion da uspem. Ali to je beskonačno - sasvim doslovno mislim: beskonačno - bolje nego... nego... nalaženje onoga što vam je potrebno u M-skupu."

Ne onoga što ti je potrebno, pomisli dr Džaferdži: onoga što želiš. Ali

samo je rekao, i to prilično oprezno: "Samo napred, Edit. Zainteresovan sam - i potpuno u tami."

"Šta znate o krionici?"

"Ne mnogo. Znam da su mnogi ljudi bili smrznuti, ali nikada nije dokazano da mogu da se... oh! Shvatam na šta ciljaš. Kako fantastična ideja!"

"Ali ne i smešna?"

"Pa, tvoja procena o jedan prema milion možda je optimistička. Ali za nešto što bi se toliko isplatilo - ne, ne bih rekao da je to smešno. A ukoliko se brineš da ću zatražiti od Dolores da te stavi na prvi avion nazad za kliniku - nema nikakve bojazni. Čak i ukoliko ti projekat ne uspe, to bi mogla biti najbolja moguća terapija."

Ali samo ukoliko, pomisli Džaferdži, ne budeš previše pogođena neizbežnim neuspehom. Pa ipak, to je još godinama daleko...

"Drago mi je što tako mislite. Čim sam čula da će zadržati Kolin u nadi da će moći da je identifikuju, znala sam šta da radim. Ne verujem u sudbinu - ili usud - ali kako sam mogla da odbijem takvu priliku?"

Kako, zaista? - pomisli Džaferdži. Izgubila si jednu kćerku; nadaš se da dobiješ drugu. Uspavanu lepoticu, koju će probuditi ne mladi princ, već ostarela princeza. Ne, nego veštica - i to dobra, ovog puta! - koja poseduje moći u potpunosti izvan poimanja bilo koje irske curice rođene u devetnaestom veku.

Ukoliko - ukoliko! - to upali, sa kako čudnim novim svetom će se Kolin suočiti! Ona će biti ta kojoj će biti potrebna pažljiva psihološka nega. Ali sve je to bila najnesputanija moguća ekstrapolacija.

"Ne želim da sipam ledenu vodu na tvoju zamisao", reče Džaferdži.

"Ali svakako, čak i ukoliko možeš da oživiš telo - zar posle stotinu godina neće biti nepopravljivih oštećenja mozga?"

"To je tačno ono čega sam se i ja plašila kada sam počela da razmišljam o tome. Ali ima mnogo istraživanja koje čitavu stvar čine vrlo mogućom - bila sam i sama prilično iznenađena. Više od toga - impresionirana. Jeste li ikada čuli za profesora Ralfa Merklea?"

"Nešto neodređeno."

"Pre više od trideset godina on i dva druga mlada matematičara napravili su revoluciju u kriptografiji pronalaženjem univerzalnog ključa za šifre - neću se upuštati u podrobna objašnjavanja, ali ovo je

preko noći učinilo zastarelim sve mašine za šifrovanje na svetu, kao i mnoge špijunske mreže.

A onda, 1990. - izvinite, 1989. - objavio je klasični članak pod naslovom 'Molekularna opravka mozga'..."

"Oh, taj tip!"

"Tako je - bila sam ubeđena da mora da ste čuli za njegov rad. On je pokazao da čak i ukoliko bi postojala velika oštećenja mozga, mogla bi se otkloniti mašinama molekularne veličine za koje je bio sasvim siguran da će biti izmišljene u sledećem veku. Sada."

"A jesu li?"

"Mnoge. Pogledajte kompjuterski upravljane mikropodmornice koje hirurzi sada koriste da pročiste arterije žrtava srčane ili moždane kapi. Ovih dana ne možete da gledate nijedan naučni TV kanal, a da ne vidite poslednja dostignuća nanotehnologije."

"Ali opravka čitavog mozga, molekul po molekul! Pomislite na same brojeve koji su tu u pitanju!"

"Otpribliže deset na dvadeset treću. Beznačajan broj."

"Zaista." Džaferdži nije bio siguran da li se Edit šali. Ne - bila je savršeno ozbiljna.

"Vrlo dobro: pretpostavimo da zaista opravate mozak, sve do poslednje pojedinosti. Hoće li to vratiti osobu u život? Zajedno sa sećanjima? Osećanjima? I svim ostalim - šta god to bilo - što čini određenu samosvesnu jedinku?"

"Možete li mi pružiti dobar razlog zbog čega ne bi? Ne verujem da je mozak išta tajanstveniji od tela - a mi znamo kako ono deluje, u načelu, ako već ne u pojedinostima. Kako god bilo, postoji samo jedan način da to pronađemo - a tom prilikom mnogo ćemo naučiti."

"Šta mislite, koliko će dugo potrajati?"

"Pitajte me za pet godina. Onda ću znati da li će nam biti potrebna još jedna decenija - ili stoleće. Ili večnost."

"Mogu samo da vam poželim sreću. To je opčinjujući projekat - a imaćete mnogo problema osim čisto tehničkih. Njene rodbinske veze, na primer, ukoliko ikada budu utvrđene."

"Ne deluje verovatno. Poslednja teorija glasi da je bila slepi putnik i zato ne na listi putnika."

"Pa, crkva. Mediji. Hiljade sponzora. Pisci pod lažnim imenom koji će poželeti da napišu njenu autobiografiju. Već počinjem da žalim jednu

devojkju."

I nije mogao da se uzdrži da ne pomisli, iako to nije rekao glasno: nadam se da Dolores neće biti ljubomorna.

Donald je, razume se, bio zapanjen i ljut; to se uvek dešava sa muževima (i ženama) u takvim prilikama.

"Nije čak ni ostavila neku poruku?" reče on u neverici.

Dr Džaferdži zavrte glavom.

"Nema potrebe da se brinete. Javiće vam se čim se bude sredila. Trebaće joj neko vreme da se prilagodi. Dajte joj nekoliko nedelja."

"Da li znate kuda je otišla?"

Doktor ništa nije odgovorio, što je bilo dovoljan odgovor.

"Jeste li bar sasvim sigurni da je dobro?"

"U to nema nikakve sumnje; u izuzetno je dobrim rukama." Psihijatar napravi jednu od onih podužih pauza koje su bile deo njegove veštine.

"Znate, gospodin Krejg, trebalo bi da se naljutim na vas."

"Zašto?" upita Donald, iskreno zapanjen.

"Koštali ste me najboljeg člana mog osoblja - žene koja mi je bila desna ruka."

"Sestra Dolores? Pitao sam se zbog čega je nisam video - želeo sam da joj se zahvalim za sve što je učinila."

Još jedna od tih proračunatih pauza; onda dr Džaferdži reče: "Pomogla je Editi više nego što možete da zamislite. Očigledno, nikada na to niste pomislili i ovo će možda biti šok za vas. Ali dugujem vam istinu - pomoći će vam u vašem sopstvenom prilagođavanju.

Editina osnovna orijentacija nije prema muškarcima - a Dolores ih aktivno prezire, iako je ponekad bila dovoljno ljubazna da napravi izuzetak u mom slučaju...

Bila je u stanju da uspostavi vezu sa Edit na fizičkom nivou čak pre nego što smo se povezali na mentalnom planu. Biće veoma dobre jedna za drugu. Ali nedostajaće mi, prokletstvo."

Donald Krejg na trenutak je zanemio. Onda promrmlja: "Hoćete da kažete - da su se zaljubile jedna u drugu? A vi ste to znali?"

"Razume se da sam znao; moj posao kao lekara jeste da pomažem pacijentima na svaki način na koji sam u stanju. Vi ste inteligentan

čovjek, gospodin Krejg - iznenađen sam što vam to deluje kao šok."

"Pa to je u svakom slučaju - neprofesionalno ponašanje!"

"Kakva besmislica! Upravo obrnuto - vrhunski je profesionalno. Oh, tokom varvarskog dvadesetog veka mnogi bi se složili. Možete li da poverujete da je u tim danima za osoblje mentalnih institucija bio zločin da imaju ikakve seksualne odnose sa pacijentima za koje su se starali, iako bi to često bilo za njih najbolja moguća terapija?"

Postoji jedna dobra stvar koja je proizašla iz epidemije AIDS-a - ona je prisilila ljude da budu iskreni: obrisala je poslednje zaostatke puritanskih poremećaja. Moje hinduističke kolege - sa svojim prostitutkama iz hramova i erotskim skulpturama - sve vreme su imali pravu ideju. Šteta što je zapadu bilo potrebno tri hiljade godina bede da bi ih stigao."

Dr Džaferdži zastade da dođe do daha i pruži priliku Donaldu Krejgu da sredi sopstvene misli. Ovaj nije mogao da ne pomisli kako je doktor izgubio deo svoje profesionalne izdvojenosti. Da li je bio erotski zainteresovan u nedostupnu sestru Dolores? Ili je imao dubljih problema?

Ali, razume se, svi su znali zbog čega, u stvari, ljudi postaju psihijatri...

Uz nešto sreće, mogao bi da izlečiš sebe. A ukoliko ne uspeš, posao je bio zanimljiv - a prinadležnosti izvrsne.

Četvrti deo: FINALE

38. OSAM RIHTERA

Jason Bredli bio je na palubi Glomar Eksplorera i posmatrao napredovanje J. J.-a po morskom dnu, kada je osetio iznenadni, oštri trzaj, sličan udarcu čekića. Dva električara koja su bila zadubljena u posmatranje ekrana ništa nisu primetila; verovatno su mislili da je posredi neka promena neprekidnog ritma brodske mašinerije. Pa ipak, na jedan ledeni trenutak Jason se seti momenta od pre skoro jednog veka, koji je prošao isto tako neprimećen kod većine putnika...

Ali, razume se, Eksplorer je bio usidren (u vodi dubokoj četiri kilometra - kako bi to samo zapanjilo kapetana Smita!) a nijedan ledeni breg ne bi mu se mogao privući neopaženo pored radara. Niti bi pri svojoj plovnoj brzini izazvao išta gore od malo ljuštenja boje.

Pre nego što je Jason stigao makar i da pozove komunikacioni centar, jedna crvena zvezdica poče da trepće na ekranu satfaksa. Kao dodatak tome, prodorni zvučni alarm, koji je zajemčeno nagonio zube da zabride dok je zavijao gore-dole kroz opseg od jednog kiloherca, zaori se iz retko korišćenog zvučnika plovila.

Jason udarcem prekide zvuk i usredsredi se na poruku. Sada su čak i dvojica žutokljunaca pored njega shvatila da nešto nije u redu.

"Šta je to?" upita jedan bojažljivo.

"Zemljotres - i to veliki. Mora da je bio blizu."

"Ima li opasnosti?"

"Ne za nas. Pitam se gde li je epicentar..."

Morao je da sačeka nekoliko minuta dok je seizmografsko-kompjuterska mreža obavila proračune. Onda se na ekranu faksa pojavi poruka:

PODMORSKI ZEMLJOTRES PROCENA 7 RIHTERA

EPICENTAR PRIBL. 55 Z 44 S

**UPOZORENJE SVIM OSTRVIMA I OBALSKIM PODRUČJIMA
SEVERNOG ATLANTIKA**

Nekoliko sekundi ništa se nije dogodilo, a onda se pojavi još jedan

red:

ISPRAVKA: NOVA PROCENA 8 RIHTERA

Četiri kilometra niže, J. J. je strpljivo i delotvorno obavljao svoj posao, klizeći nad dnom na visini od deset metara i brzinom od ugodnih deset čvorova na sat. (Neke nautičke tradicije odbijale su da izumru; čvorovi i hvati preživeli su ulazak u metričko doba). Navigacioni program bio je tako podešen da se osmatranje obavlja u potezima koji su se delimično preklapali; nalikovalo je to na rad orača koji vozi napred-nazad preko polja što ga priprema za sledeću žetvu.

Prvi udarni talas nije uznemirio J. J.-a ništa više nego Eksplorera. Čak i dve nuklearne podmornice ostale su u potpunosti nedirnutе; bile su sazdane da izdrže i daleko gora uznemirenja - iako su njihovi zapovednici proveli nekoliko zabrinutih sekundi razmišljajući o neočekivanim dubinskim minama.

J. J. nastavi svoj automatski pohod, svake sekunde prikupljajući i zapisujući megabajte podataka. Devedeset devet odsto tih zapisa neće nikada nikoga nimalo zanimati - a možda će proći vekovi pre nego što se u preostalom postotku pronađe neko naučno zlato.

Za oko video kamere dno je delovalo gotovo potpuno bezoblično, ali bilo je pažljivo odabrano. Prvobitno 'polje otpadaka' oko oštećene krme davno je počišćeno od svih zanimljivih stavki; čak i parčad uglja koja je poispadala iz skladišta izvađena je i pretvorena u suvenire. Međutim, pre samo dve godine magnetometrijska pretraga otkrila je nepravilnosti u blizini pramca, koje je možda vredelo ispitati. J. J. je bio pravi izbor za taj posao; za nekoliko sati dovršiće potragu i vratiti se u ploveću bazu.

"Izgleda kao da 1929. ponavlja", reče Bredli.

U MUOD-ovoj laboratoriji dr Cviker zavrte glavom. "Ne - mnogo je gore, bojim se."

U Tokiju, na drugom čvorištu žurno sazvane konferencije, Kato upita: "Šta se dogodilo 1929?"

"Zemljotres na Grend Benksu. Pokrenuo je muljeviti talas - nazovite ga podvodnom lavinom. Kidao je jedan telegrafski kabl za drugim,

kao da su od pamuka, dok je jurio preko dna. Tako mu je proračunata brzina - šezdeset kilometara na sat. Možda je bila i veća."

"Onda bi do nas mogao stići za - moj Bože - tri ili četiri sata. Koja je verovatnoća oštećenja?"

"U ovom stadijumu nemoguće je reći. U najboljem slučaju - vrlo mala. Potres iz 1929. nije dodirnuo Titanika, iako je mnogo ljudi mislilo da je zatrpan: srećom, bilo je to nekoliko stotina kilometara zapadno. Najveći deo sedimenata skrenuo je u jedan kanjon i potpuno promašio olupinu."

"Izvinite", reče Rupert Parkinson, "upravo smo saznali da je jedan od naših nosećih modula izronio na površinu. Iskočio je dvadeset metara iz vode. I izgubili smo telemetriju na olupini. Kako je sa tobom, Kato?"

Kato je oklevao samo na trenutak; onda je doviknuo nešto na japanskom kolegi van ekrana.

"Proveriću sa Petrom i Mori. Doktore Cviker - kako glasi vaša analiza za najgori mogući slučaj?"

Naša preliminarna osmatranja navode nas na zaključak da ima nekoliko metara sedimenata. Za jedan sat imaćemo bolji kompjuterski model."

"Jedan metar ne bi bilo odveć rđavo."

"To bi nam moglo uništiti planske rokove, prokletstvo."

"Izveštaj sa Mori, gospodo", reče Kato. "Nema problema - sve je normalno."

"Ali koliko dugo? Ukoliko ta - lavina - stvarno juri prema nama, trebalo bi da izvučemo koliko god opreme možemo. Šta vi savetujete, doktore Cviker?"

Naučnik je upravo hteo da progovori, kada mu Bredli nešto hitro prošapta u uvo. Ovaj je delovao zapanjeno, zatim turobno - onda uz oklevanje klimnu da se slaže.

"Ne mislim da smem više da govorim, gospodo. Gospodin Bredli je iskusniji u ovoj oblasti od mene. Pre nego što dam ikakav određeni savet, moram se posavetovati sa našim pravnim odeljenjem."

Nastade tišina puna neverice; onda Rupert Parkinson brzo reče: "Svi smo svetski ljudi: razumemo da MUOD ne želi da se upetlja u pravne probleme. Zbog toga nemojmo da traćimo vreme. Izvlačimo

sve što možemo. I savetujem tebi, Kato, da učiniš isto - za slučaj da je najgori scenario dr Cvikera tek samo umereno rđav."

Bilo je to upravo ono čega se naučnik plašio. Podmorski zemljotres bio je dovoljno upečatljiv; ali - kao što fisiona bomba služi samo kao detonator za fuzionu - mogao bi naprosto delovati kao obarač za oslobađanje još većih sila.

Milioni godina sunčeve energije bili su uskladišteni u petrohemikalijama pod dnom Atlantika; čovek je izvukao jedva jednogvekovnu vrednost.

Ostatak je još čekao.

39. ZABLUDELI SIN

Na dnu Atlantika, roboti vredni milijardu dolara spustili su alatke i počeli da plutaju prema površini. Nije bilo velike žurbe; životi nisu bili ugroženi, iako bogatstva jesu. Deonice Titanika već su padale na svetskim berzama i davale medijskim humoristima priliku za previše očigledne viceve.

Velike morske naftne bušotine takođe su igrale na sigurno. Iako su Hibernija i Avalon, u srazmerno plitkoj vodi, morale tek malo da se plaše muljevitih talasa, prekinule su sve operacije i dvostruko su, pa i trostruko, proveravale sigurnosne i rezervne sisteme. Sada se nije moglo učiniti ništa drugo izuzev čekati - i diviti se veličanstvenim predstavama polarne svetlosti koje su ovaj ciklus Sunčevih pega već učinile najspektakularnijim od svih što su ikada zabeleženi.

Neposredno pre ponoći - niko se nije mnogo naspavao - Bredli je stajao na helikopterskom sletištu Eksplorera i posmatrao ogromne zavese rubinske i smaragdne vatre koje su se prevlačile preko severnog neba. Nije bio član posade; ukoliko je bio potreban kapetanu ili nekome drugome, stajao bi na raspolaganju u roku od nekoliko sekundi. Zaposleni ljudi, naročito u vanrednim situacijama, nisu baš voleli da imaju posmatrača iza leđa - koliko god ovi bili dobronamerni ili visokokvalifikovani.

Ali poziv, kada je najzad došao, nije stigao sa komandnog mosta, već iz centra za operacije.

"Jasone? Ovde centar za operacije. Imamo problem. J. J. neće da prihvati naš signal za opoziv."

Bredli oseti neobičnu mešavinu osećanja. Najpre je tu bila briga da se ne izgubi jedan od delova laboratorijske opreme koji su najviše obećavali - i bili najskuplji. Onda se javio neizbežni mentalni znak pitanja: 'Šta li je moglo da pođe kako ne valja?' - a za njim je smesta sledilo: 'Šta bismo mogli da učinimo oko toga?'

Ali bilo je i nečega dubljeg. J. J. je predstavljao ogromno lično ulaganje vremena, napora, misli - čak i posvećenosti. Sećao se svih viceva o očinstvu nad tim robotom; bilo je u njima nešto istine. Stvaranje pravog sina (šta li je sa J. J. od krvi i mesa?) zahtevalo je

mного manje energije.

Do đavola, reče Jason sebi, to je samo mašina! Mogla se ponovo napraviti; i dalje smo imali sve programe. Ništa ne bi bilo izgubljeno izuzev podataka prikupljenih na sadašnjoj misiji.

Ne - mnogo toga bilo bi izgubljeno. Čak je bilo moguće da bi čitav program bio napušten; razvoj J. J.-a napregao je MUOD-ove fondove i zalihe do krajnjih granica. U najmanju ruku, projekat NEPTUN bio bi odložen godinama - možda čak duže od Cvikerovog života. Naučnik je bio prgavi, matori, kučkin sin, ali Jason ga je voleo i divio mu se. Gubljenje J. J.-a slomilo bi mu srce...

Još dok je jurio prema centru za operacije, Bredli je sakupljao i proučavao podatke preko svog ručnog komunikatora.

"Sigurni ste da J. J. dejstvuje normalno?"

"Da - marker ispravno radi - poslednji redovni izveštaj pre petnaest minuta govorio je da su svi sistemi normalni - da se nastavlja pretraga. Ali naprosto neće da odgovori na signal za opoziv."

"Prokletstvo! Laboratorija mi je rekla da je taj algoritam popravljen. Pokušavajte i dalje. Pojačajte snagu koliko god možete. Šta ima novo o zemljotresu?"

"Loše vesti - planina Pele tutnji - Martinik se evakuiše. A upozorenja o cunamiju odaslata su na sve strane, razume se."

"Ali šta je sa Grend Benksom? Ima li znakova da lavina polazi?"

"Svi seizmografi skaču - niko nije sasvim siguran šta se, do đavola, dešava. Samo čas, dok dobijem najnovije podatke.

Ah, evo nečeg. Mornarička protivpodmornička mreža - nisam znao da i dalje radi! - sva je rasturena. A i atlantski kablovi - baš kao '29. Da - dolazi ovamo."

"Koliko još ima pre nego što nas zahvati?"

"Ukoliko joj ne ponestane gasa, najmanje tri sata. Možda i četiri."

Dovoljno vremena, pomisli Bredli. Tačno je znao šta treba da radi.

"Otvor za ronjenje?" pozva on. "Otvorite dubinski džip. Idem dole."

Stvarno uživam u ovome, reče Bredli sebi. Prvi put imam besprekorni izgovor da spustim dubinski džip do olupine, a da ne moram da podnosim zvaničnu prijavu, i to u tri primerka. Kasnije će biti mnogo vremena da se sređuje papirijada - ili da se odašilju elektronski memorandumi...

Da bi mu se ubrzalo spuštanje, dubinski džip bio je teško opterećen; ovog puta nije bilo vremena za brige o zagađenju dna odbačenim balastom. Samo dvadeset minuta pošto je blistavi sjaj polarne svetlosti izbledeo u vodama nad njim, Bredli ugleda prvi fosforescentni nimbus oko prove Titanika. Nije mu to bilo potrebno, razume se, jer znao mu je tačan položaj, a olupina mu čak i nije bila cilj; ali bilo mu je drago što su svetlosti ponovo bile uključene ekskluzivno za njega.

J. J. je bio samo pola kilometra daleko i obavljao je svoj posao sa glupavom usredsređenošću i predanošću. Jednolični 'ping... ping-ping' pozivni signal njegovog markera ispunjavao je mali mehur vazduha dubinskog džipa svakih deset sekundi, a plovilo je bilo i jasno vidljivo na sonaru za pretragu.

Bez mnogo nade, Bredli ponovo uputi niz signala opoziva za slučaj opasnosti i nastavi to da čini dok se primicao neposlušnom robotu. Nije bio ni iznenađen, ni razočaran potpunim odsustvom bilo kakvog odgovora. Bez brige, reče on sebi; imam ja još mnogo trikova u rukavu.

Sačuvao je sledeći za trenutak kada su se našli razdvojeni svega desetak metara. Dubinski džip mogao je lako da prestigne J. J.-a i Bredli nije imao problema da postavi vozilo nasred robotovog unapred proračunatog puta. Takva podvodna suočavanja često su organizovana da bi se oprobali J. J.-ovi algoritmi za izbegavanje prepreka - a bar su oni radili tačno onako kako je planirano.

J. J. se potpuno zaustavi i osmotri stanje. Na tom rastojanju 'prsa u prsa' Bredli je bio u stanju da razabere vlastitim ušima, bez pomagala, subharmonike slične pikolu, na samoj granici čujnosti, dok je robot pregledao prepreku pred sobom i pokušavao da je prepozna.

On iskoristi priliku da opet pošalje naredbu za opoziv, ali ni ovoga puta nije bilo reakcije. Bilo je besmisleno ponovo pokušavati; problem je morao biti u programu.

J. J. se okrete devedeset stepeni ulevo i pođe pod pravim uglom u odnosu na prvobitni kurs. Išao je samo deset metara, onda se okrete starom smeru, u nadi da će izbeći prepreku. Ali Bredli je već bio tamo.

Dok je J. J. razmišljao o tome, Bredli oproba novi gambit. On se

prebaci na spoljašnji prenosnik zvuka.

"J. J.", reče on. "Čuješ li me?"

"Da", odgovori robot spremno.

"Prepoznaješ li me?"

"Da, gospodine Bredli."

(Dobro - nekud dospevamo...)

"Imaš li problema?"

"Ne. Svi sistemi su normalni."

"Poslali smo ti opoziv - potprogram 999. Jesi li ga primio?"

"Ne. Nisam ga primio."

(Šta god pisci naučne fantastike tvrdili, roboti ne lažu - izuzev ukoliko su programirani da to čine. A sa J. J.-om niko nije odigrao taj prljavi trik - nadam se...)

"Jedan ti je poslat. Ponavljam: poslušaj šifru 999. Potvrdi."

"Potvrđujem."

"Onda izvrši."

"Naredba nerazumljiva."

(Prokletstvo; idemo u krugovima. A mogli bismo to i bukvalno, sve dok obojici ne ponestane napajanja - ili strpljenja.)

Dok je Bredli razmišljao o sledećem koraku, Eksplorer prekide dijalog.

"Dubinskom džipu - žao nam je što do sada niste imali sreće. Ali imamo novih podataka za vas - i poruku od profesora."

"Samo napred."

"Propuštate pravi pravcati vatromet. Dogodio se - pa, jedina reč je proboj - oko 40 zapadno i 50 severno. Srećom, preduboko za ikakva ozbiljna oštećenja okeanskih naftnih platformi - ali ugljovodonični gas kulja naviše u milionima kubnih metara. I upalio se - vidimo blesak odavde - potpuno je nadmašio auroru! Treba da vidite fotografije sa Ertsata: deluje kao da je severni Atlantik u požaru."

Siguran sam da je vrlo spektakularno, pomisli Bredli. Ali kakvog to uticaja ima na mene?"

"A koja je poruka od dr Cvikera?"

Zamolio nas je da vam kažemo da je Tomi Gold bio u pravu. Rekao je da ćete razumeti."

"Iskreno, trenutno me ne zanima dokazivanje naučnih teorija. Koliko još ima pre nego što budem morao gore?"

Bredli nije osećao uzbuđenost - samo hitnju. Mogao je da odbaci preostale balaste i odvoji rezervoare u nekoliko sekundi i da bude bezbedan na putu naviše znatno pre nego što bi podmorska lavina stigla da ga pokrije. Ali bio je odlučan da okonča misiju, iz razloga koji su sada bili isto toliko lični koliko i profesionalni.

"Poslednja procena je jedan sat - možda imate više. Potrajaće prilično pre nego što stigne ovamo - ukoliko uopšte stigne."

Sat je bio previše; pet minuta moglo bi biti dovoljno.

"J. J.", naredi on. "Dajem ti novi program. Naredba 527."

To je bilo prekidanje glavnog napajanja energijom, koje je trebalo da mu ostavi u pogonu samo rezervne sisteme. Onda J. J. ne bi imao izbora nego da izroni.

"Naredba 527 prihvaćena."

Dobro - upalilo je! J. J.-ova spoljašnja svetla zatreptaše, a male elise za podešavanje visine usporiše i zaustaviše se. Na trenutak, J. J. je bio mrtav u vodi. Nadam se da nisam preterao, pomisli Bredli.

Onda se svetla ponovo upališe, a elise opet počеше da se okreću.

Pa, bio je to lep pokušaj. Ovog puta ništa nije pošlo kako ne treba, ali nije bilo moguće setiti se svega u sistemu toliko složenom kao što je to J. J.-ov. Bredli je naprosto zaboravio jednu sitnu pojedinost. Neke naredbe delovale su samo u laboratoriji; na operativnim misijama bile su isključene. Premoštenje je automatski premošteno. To je ostavljalo samo jednu mogućnost. Ukoliko je blago ubeđivanje doživelo neuspeh, moraće da koristi grubu silu. Dubinski džip bio je mnogo jači od J. J.-a - ovaj u svakom slučaju nije imao udova kojima bi mogao da se brani. Svaka rvačka borba bila bi vrlo neravnopravna.

Ali bila bi i nedostojanstvena. Postojao je bolji način.

Bredli pokrenu dubinski džip unatrag, tako da minipodmornica više nije zatvarala put J. J.-u. Robot je nekoliko sekundi razmatrao novo stanje, a onda se ponovo dao na svoje obilaske terena. Takva posvećenost zaista je bila dostojna divljenja, ali mogla je biti i preterana. Da li je bilo istina da su arheolozi našli u Pompeji rimskog vojnika koji je i dalje bio na stražarskom mestu, zatrpan pepelom Vezuva zbog toga što oficir nije došao da ga oslobodi dužnosti? To je veoma podsećalo na ono što je J. J. sada, kako izgleda, odlučio.

"Izvini zbog ovoga", promrmlja Bredli kada je dohvatio mašinu koja

ništa nije sumnjala.

On ugura manipulatorsku ruku dubinskog džipa u glavnu elisu i parčad metala raspršta se u svim smerovima. Pomoćne elise okrenuše J. J.-a u polukrug, a onda se usporiše do potpunog mirovanja.

Postojao je samo jedan put iz te situacije i J. J. se nije zaustavio da bi se upustio u raspravu.

Isprekidani signal markera prebaci se na stalni poziv u pomoć - robotski SOS - koji je značio: "Dođite i pokupite me!"

Poput bombardera koji odbacuje teret, J. J. otpusti gvozdeni balastni teg koji mu je davao neutralnu potisnu silu i pođe na brzi uspon prema površini.

"J. J. se kreće naviše", javi Bredli Eksploreru. "Trebalo bi da stigne gore za dvadeset minuta."

Sada je robot bio bezbedan; pola tuceta sistema pratiće ga čim izbije na površinu vode i on će se naći u ronilačkom otvoru poprilično pre dubinskog džipa.

"Nadam se da shvataš", promrmlja Bredli dok je J. J. nestajao u tečnom nebu u visini, "da me ovo boli mnogo više nego tebe."

40. INSPEKCIJSKI OBILAZAK

Jason Bredli upravo se pripremao da odbaci sopstveni balast i da krene za J. J.-om do površine kada je Eksplorer ponovo pozvao.

"Lep posao, Jasone - pratimo J. J.-a na putu nagore. Gumeni čamci ga već čekaju. Ali još ne odbacujte balaste. Ima jedan mali posao koji bi grupa N-T volela da obavite - biće potrebno najviše pet minuta."

"Imam li toliko?"

"Nema problema - ne bismo to inače ni zatražili. Preostalo je dobrih četrdeset minuta pre nego što talas naleti - na našim kompjuterskim simulacijama deluje kao front nevremena. Daćemo vam bezbedno upozorenja."

Bredli razmotri stanje. Dubinski džip lako je mogao da stigne do radilišta Nipon-Tarnera za pet minuta, a i on bi voleo da poslednji put baci pogled na Titanik - na oba dela, ukoliko je to moguće. Nije bilo rizika; čak i ukoliko je procena dolaska bila debelo pogrešna, i dalje je imao nekoliko minuta vremena posle upozorenja i mogao je da pređe hiljadu metara naviše pre nego što lavina protutnji pod njim.

"Šta želite da uradim?" upita on i okrenu dubinski džip tako da je krma prekrivena ledom bila pravo napred na pokazivaču sonara.

"Mori ima problema sa kablovima za napajanje - ne može ih dići na površinu. Mora da su se negde zakačili. Možete li da proverite?"

"Hoću."

Bio je to razuman zahtev, budući da je bio bukvalno na licu mesta. Masivni kablovi neutralnog uzgona koji su odašiljali ogromnu amperažu do olupine stajali su milione doara; nije nikakvo čudo što su podmornice pokušavale da ih namotaju. Pretpostavio je da je Petar Veliki to već uspeo.

Imao je samo sopstvene svetiljke dubinskog džipa za osvetljavanje ledene planine koja je i dalje bila pribijena za dno, čekajući trenutak oslobađanja koji sada možda nikada neće doći.

Pažljivo se krećući da bi izbegao žice koje su je povezivale sa napregnutim kiseoničko-vodoničnim balonima, obilazio je masu dok nije došao do dva debela kabla za napajanje koji su se protezali do

podmornice daleko u visini.

"Ne vidim ništa neispravno", reče on. "Probajte da još jednom dobro potegnute." Svega nekoliko sekundi potom, ogromni kablovi veličanstveno zatitraše, poput žica nekog divovskog muzičkog instrumenta. Bredliju se učini da oseća talas infrazvuka koji se širio iz njih.

Ali kablovi su ostali tvrdoglavo nategnuti. "Izvinite", reče on. "Ništa ne mogu. Mora da je udarni talas zaglavio mehanizam za otpuštanje."

"To misle i ovde gore. Pa, mnogo hvala. Bolje pođite kući - i dalje imate obilje vremena, ali poslednja procena je da pola milijarde tona mulja juri prema vama. Kažu da izgleda kao Misisipi u punom naletu."

"Koliko minuta pre nego što stigne ovamo?"

"Dvadeset - ne, petnaest."

Voleo bih da posetim provu, pomisli Bredli čežnjivo, ali neću da izazivam sreću. Makar time propustio priliku da budem poslednji čovek koji je ikada bacio pogled na Titanik.

Uz oklevanje, on odbaci balastni teg broj jedan i dubinski džip poče da se diže. Poslednji put uputio je pogled na ogromno ustrojstvo okovano ledom dok se dizao od njega; onda se usredsredio na dva kabla koja su svetlucala u snopovima njegovih prednjih svetiljki. Baš kao što lanac sidra pruža osećaj sigurnosti čoveku žabi, obezbeđivali su Bredliju dobrodošlu vezu sa svetom daleko nad njime. Upravo se spremao da odbaci drugi teg i poveća brzinu uspona, kada su stvari pošle kako ne valja.

Mori je i dalje puna nade trzala kablove, pokušavajući da povрати skupocenu gvožđuriju, kada je nešto kočano popustilo. Ali ne, na žalost, ono što je trebalo.

Začu se glasno 'ping' iz protivosudarnog sonara, a zatim tresak koji prodrma dubinski džip i trže Bredlija u sigurnosnim pojasevima. On nakratko ugleda ogromnu belu masu koja se brzo uzdizala pored njega prema visinama.

Dubinski džip poče da tone. Bredli odbaci preostala dva balastna tega.

Brzina tonjenja se smanji gotovo na nulu. Ali ne sasvim; i dalje je tonuo, vrlo sporo, prema dnu.

Bredli je sedeo u tišini nekoliko minuta. A onda, uprkos samome sebi, on poče da se smeje. Nije bilo neposredne opasnosti, a ovo je stvarno bilo smešno.

"Eksploreru", reče on. "Nećete poverovati. Upravo sam se sudario sa ledenim bregom."

41. SLOBODNI USPON

Čak i sada Bredli nije smatrao da je u pravoj opasnosti; bio je više iznerviran nego uzbunjen. Pa ipak, kada se pravo pogleda, stanje je delovalo dovoljno dramatično. Bio je zaglavljen na okeanskom dnu, izgubivši sav uzgon. Udarac postrance miniledenog brega u usponu mora da je odvalio deo modula za lebdenje dubinskog džipa. A kao da to nije bilo dovoljno, najveća podvodna lavina ikada zabeležena ustremila se na njega i sada je trebalo da stigne za deset ili petnaest minuta. Nije mogao da se ne oseti poput junaka jednog starog filma Stivena Spilberga.

(Prvi korak: videti da li pogonski sistem dubinskog džipa može da obezbedi dovoljno podizanja da me izvuče iz ovoga...)

Podmornica se na kratko pokrenu i podiže masu mulja koja ispuni okolnu vodu zaslepljujućim oblakom odražene svetlosti.

Dubinski džip diže se nekoliko metara, a zatim se vrati. Akumulatori će biti prazni znatno pre nego što stigne do površine.

(Mrzim što moram ovo da radim. Par miliona pravo u đubre - ili bar na morsko dno. Ali možda možemo da izvučemo ostatak dubinskog džipa kada sve bude gotovo - upravo kao što su to jednom davno učinili sa dobrim starim Alvinom.)

Bredli dohvati 'kukavičji prekidač' i skide zaštitni poklopac.

"Dubinski džip poziva Eksplorera. Moram da pođem na slobodni uspon; nećete me čuti dok ne stignem na površinu. Dobro me pratite sonarom - stizaću brzo. Upalite skretne motore, za slučaj da morate da mi se sklanjate s puta."

Proračuni su pokazali - a probe potvrdile - da će bez prateće opreme dubinski džip dostići brzinu od četrdeset kilometara na sat i iskočiti dovoljno visoko iz vode da sleti na palubu svakog broda koji bi se zatekao u blizini. Ili, razume se, da ga probuši ispod linije gaza, ukoliko bi imao peh da ga zadesi direktan pogodak.

"Spremni smo, Jasone. Srećno."

Okrenuo je mali crveni ključ i svetla zatreptaše kada jaka struja poteče kroz detonatore.

Postoje neki inženjerski sistemi koji se nikada ne mogu u potpunosti

isprobati pre trenutka kada zatrebaju. Dubinski džip bio je dobro sazdan, ali isprobavanje mehanizma za beg pod pritiskom od četiri stotine atmosfera zahtevalo bi najveći deo budžeta MUOD-a.

Dvostruki eksplozivni naboj odvojio je plovnu sferu od ostatka vozila, baš kao što je planirano.

Ali, kao što je Jason često govorio, more će uvek smisliti nešto novo. Trup od titana već je bio napregnut do maksimalne bezbedne vrednosti; a udarni talasi, koliko god da su bili srazmerno slabi, sakupili su se i susreli u istoj tački.

Bilo je prekasno za strah ili za žaljenje; u deliću sekunde koji mu je preostao pre nego što je lopta implodirala, Jason Bredli imao je samo vremena za jednu jedinu misao: dobro mesto za umiranje.

42. VILA, U SUTONU

Dok je vozio unajmljena kola pored ornamentirane gvozdene kapije, divno potkresano drveće i cvetnjaci dozvaše načas jedan spomen. Odlučnim naporom volje, Donald Krejg potisnu nadiruća sećanja na zamak Konroj. Više ga nikada neće videti; to poglavlje njegovog života bilo je gotovo.

Tuga je i dalje bila tu, a jedan njen deo uvek će biti sa njim. Pa ipak se osećao i oslobođeno; nije bilo prekasno - kako beše ona Miltonova najzloupotrebljavanija fraza? - za potragu za svežim šumama i pašnjacima novim. Pokušavam da reprogramiram sebe, pomisli Donald suvo. Da otvorim novu datoteku...

Na nekoliko metara od elegantne džordžijanske kuće čekao ga je prostor za parkiranje; on zaključa unajmljena kola i priđe ulaznim vratima. U nivou očiju stajala je nova bakarna pločica, odmah iznad prekidača za zvono i rešetke zvučnika. Iako Donald nije video sočiva kamere, nije sumnjao da ga jedno upravo posmatra.

Na ploči je bio ispisan jedan red, kitnjastim slovima:

Doktor psihologije Evelin Merik

Donald je zamišljeno posmatrao natpis nekoliko sekundi, a onda se nasmeši i posegnu za dugmetom zvona. Ali vrata su ga očekivala.

Začu se slabo škljocanje kada su se otvorila; onda madam Eva reče onim ispitujućim, pa ipak saosećajnim glasom koji će ga često podsećati na dr Džaferdžija: "Dobro došli na palubu, gospodine Krejg. Svaki Jasonov prijatelj je i moj prijatelj."

43. ISTERIVANJE ĐAVOLA

15. APRIL 2012, 02.00

Bilo je to rđavo vreme za medijske mreže - prerano za američke, nedovoljno kasno za večernje eurovesti. U svakom slučaju, bila je to priča čiji je vrhunac prošao; malo se ljudi sada zanimalo za trku koja je tako dobro i u potpunosti izgubljena.

Svake godine, već čitavo stoleće, obalska straža spuštala je venac na ovo isto mesto. Ali ova stogodišnjica bila je veoma posebna - žiža tolikih iščezlih nada, snova - i bogatstava.

Glomar Eksplorer okrenuo se nasuprot vetru, tako da je njegova pramčana kućica pružala cenjenim gostima malo zaštite od ledenih naleta vetra sa severa. Pa ipak, nije bilo onako hladno kao one blistave noći pre stotinu godina, kada je ceo severni Atlantik rasprostro čitavu Danaju zvezdama.

Na palubi nije bilo nikoga od onih koji su bili prisutni kada je Eksplorer poslednji put odavao počast izginulima, ali mnogi mora da su se sećali one tajne svetkovine sa druge strane sveta, u krvlju ukaljanom veku koji sada kao da je pripadao nekom drugom dobu. Ljudska rasa malo je sazrela, ali i dalje je imala da pređe dug put pre nego što bude mogla da ustvrdi kako je civilizovana.

Lagani stav Elgarove druge simfonije iščeze u tišinu. Nikakva druga muzika ne bi više odgovarala od tog opčinjujućeg 'zbogom' edvardijanskoj eri, komponovanog u istim godinama tokom kojih je Titanik rastao u brodogradilištu u Belfastu.

Sve oči bile su uprte u visokog, sedog čoveka koji je digao jedan jedini venac i blago ga spustio preko ograde. Dugo je ćutke stajao; iako su svi njegovi sadruzi sa te vetrom šibane palube delili njegova osećanja, za neke su ona bila naročito puna značenja. Bili su sa njime na palubi Knora, kada je TV monitor pokazao prve ostatke olupine u rano jutro 1. septembra 1985. A bio je tu i jedan čovek od čije je pokojne supruge burma bačena u iste te vode, pre četvrt veka. Ovog puta, Titanik je bio zauvek izgubljen za rasu koja ga je začela i sagradila; ljudske oči više nikada neće pogledati njegove rasute komade.

Mnogo više od nekolicine ljudi bilo je najzad oslobođeno životne opsesije.

44. EPILOG: DUBINE VREMENA

Zvezda koja se nekada zvala Sunce malo se promenila od davnih dana kada su je ljudi obožavali.

Dve planete su nestale - jedna zbog inženjerskog delovanja, druga usled katastrofe - a Saturnovi prstenovi izgubili su veliki deo sjaja. Ali, u celini, Sunčev sistem nije bio mnogo oštećen tokom kratkog boravka u njemu jedne vrste koja je ovladala putovanjem kroz svemir.

Zaista, neke oblasti i dalje su pokazivale znakove nekadašnjih poboljšavanja. Marsovski okeani smanjili su se do grupice plitkih jezera, ali velike šume mutiranih borova još su preživljavale u polutarnom pojasu. U potonjim vekovima, održavaće i štitiće ekologiju za čije su stvaranje sazdane.

Venera - nekada nazvana Novi Eden - ponovo se pretvorila u nekadašnji pakao. A od Merkura ništa nije ostalo. Zlatnu žilu teških metala za čitav sistem potpuno su iskopali milenijumi astroinženjeringa. Poslednji ostaci jezgra - sa neočekivanim i dragocenim darom magnetnih monopola - iskorišćeni su za gradnju brodova-svetova izbegličke flote.

Plutona je, razume se, progutao zastrašujući singularitet koga su najbolji naučnici ljudske rase i dalje uzaludno pokušavali da razumeju čak i dok su bežali u potrazi za bezbednijim suncima. Nije bilo ni traga od te drevne tragedije kada se Tragač uputio iz dubokog svemira prema Zemlji, sledeći nevidljivi trag.

Međuzvezdana sonda koju je čovek lansirao prema jezgru Galaksije obišla je desetak zvezda pre nego što je na njene signale naišla druga civilizacija. Tragač je znao, uz odstupanje od neku desetinu svetlosnih godina, poreklo te primitivne mašine čiju je putanju sledio. Istražio je uz put gotovo stotinu sunčevih sistema i mnogo toga je otkrio. Planeta kojoj se sada primicao bila je malo različita od mnogih drugih koje je ispitao; nije bilo razloga za uzbuđenje, čak i da je Tragač bio sposoban za takvo osećanje.

Radio-spektar bio je nem, izuzev siktanja i praskanja kosmičkog zaleđa. Nije bilo blistavih mreža koje su prekrivale noćne krajeve većine tehnološki razvijenih svetova. Niti je, kada je ušao u

atmosferu, Tragač pronašao hemijske tragove industrijskog razvoja. Automatski, on pređe na standardnu rutinu potrage. Rasuo se u milione delova, koji se razidoše po čitavom licu planete. Neki se nikada neće vratiti, već će samo odaslati nazad podatke.

Bilo ih je prilično malo; megagodine vetrova i kiše zbrisale su sve ljudske gradove, a lagano drobljenje tektonskih ploča u potpunosti je izmenilo oblike kopna i mora. Kontinenti su postali okeani; morska dna pretvorila su se u ravnice, koje su se potom nabrale u planine...

...Anomalija je bila najslabiji odjek na neutrinskom skaneru, ali je smesta privukla pažnju. Priroda se grozila ravnih linija, pravih uglova, likova koji se ponavljaju - izuzev u razmerama kristala i snežnih pahuljica. Ovo je bilo milionima puta veće; zaista, prema tome je čak i Tragač delovao patuljasto. Moglo je to biti samo delo inteligencije.

Objekat je ležao u srcu planine, pod kilometrima sedimentne stene. Za njegovo doseganje bile bi potrebne samo sekunde; iskopavanje bez ikakvog oštećenja da bi mu se otkrile sve tajne moglo bi zahtevati mesece ili godine. Slika se ponovi sa većom rezolucijom. Sada je primećeno da je objekat napravljen od legura gvožđa krajnje jednostavnog tipa. Nijedna civilizacija koja bi bila u stanju da napravi međuzvezdanu sondu ne bi koristila tako grube materijale. Tragač gotovo oseti razočaranje...

Pa ipak, koliko god da je objekat bio primitivan, nije pronađen nijedan drugi artefakt uporedljive veličine i složenosti. Mogao bi, na kraju krajeva, ipak biti vredan nevolja koje su pratile vađenje.

Tragačevi sistemi visokog nivoa razmatrali su problem mnogo, mnogo mikrosekundi, analizirajući sve mogućnosti do kojih bi moglo doći. Konačno Glavni Povezivač donese odluku:

"Počnimo."

IZVORI I ZAHVALNICE

P.K.P. Titanik progonio me je čitavog života, kao što je to prikazano u sledećem odlomku iz knjige Letopisi Artura Klarka o neobičnom i tajanstvenom (Collins, 1987):

Moja prva naučnofantastična priča pune dužine (srećom davno uništena) imala je za temu tipičnu nesreću u svemiru - sudar, naime, međuplanetnog putničkog broda i velikog meteorita - ili male komete, ukoliko vam se tako više dopada. Bio sam ponosan na naslov, Ledeni bregovi kosmosa - i ne sanjajući u to vreme da takve stvari zaista postoje. Uvek sam malo previše voleo iznenađenja na završetku. U poslednjem redu otkrivao sam ime uništenog svemirskog broda. Bio je to - pazite dobro - niko drugi do... Titanik.

Više od četiri decenije kasnije vratio sam se toj temi u knjizi Matica zemlja (1976), u kojoj donosim olupinu u Njujork 2276. prigodom proslave petstogodišnjice. U vreme pisanja ovog dela, razume se, niko nije znao da se brod raspolutio na dva gadno oštećena dela.

U međuvremenu sam upoznao Bila Mekkvitija, irskog filmskog stvaraoca (i još mnogo toga), kome je ova knjiga posvećena. Sledeći uspeh svog izvanrednog Nezaboravna noć (1958), Bil je bio rešen da snimi film prema motivima mog romana Pad Mesečeve prašine, iz 1961; međutim, producentaska kuća Rank odbila je da se petlja u fantazije (ljudi na Mesecu, nije nego!) i projekat je odbijen. Drago mi je što mogu da kažem roman dakako sada pretvara u mini TV seriju jedan moj drugi blizak prijatelj, Majkl Dikin. Ukoliko se pitate kako smo uspeali da nađemo mora prašine na Mesecu, ostavile televizor uključen.

Takođe me je Bil Mekkviti zadužio fotografijama, planovima, crtežima i dokumentima P.K.P. Titanika - a naročito jelovnikom reprodukovanim u 36. poglavlju, 'Poslednji ručak'. Bilova divna knjiga, Irski vrtovi (tekst Edvard Hajams; Macdonald, London, 1967) takođe je pružila mnogo nadahnuća.

Prijatno je zabeležiti da je Bilov direktor fotografije bio Džefri Ansvort - koji je, jednu deceniju kasnije, učestvovao kao snimatelj u radu na

filmu Odiseja u svemiru 2001. I dalje se sećam kako je Džefri lutao po studiju sa blago zbunjenim izrazom lica i pričao svima: "Bavim se ovim poslom četrdeset godina - a Stenli me je upravo naučio nečemu što nisam znao." Majkl Krejton podsetio me je da je film Supermen posvećen Džefriju, koji je preminuo tokom njegovog snimanja, ožaljen od strane svih koji su radili sa njime.

Ovaj roman ne bi bio moguć, razume se, bez priloga iz dve klasične knjige o toj temi, Nezaboravne noći Voltera Lorda (Allen Lane, 1976) i Otkriće Titanika Roberta Balarda (Medison Press Books, 1987); oba ova dela od neprocenjive su vrednosti. Postoje još dve knjige koje takođe smatram veoma vrednim: posredi su skorašnji 'nastavak' Voltera Lorda, Noć još živi (William Morrow, 1986) i Ime mu je - Titanik Čarlsa Pelegrina (Avon, 1990). Takođe sam zahvalan Čarliju (koji se pojavljuje u 43. poglavlju) na ogromnoj količini tehničkih informacija o 'Podizanju maleckog' - poduhvatu na koga obojica gledamo sa veoma mešovitim osećanjima.

Knjiga Martina Gardnera Brodolom Titanika prorečen? (Prometheus Books, 1986), ponovo objavljuje izuzetni roman Morgana Robertsona, Brodolom Titana (1898!) koji lord Oldis pominje u 9. poglavlju. Martin hvali Robertsonovo inteligentno predviđanje; pa ipak, ne mogu da okrivim nikoga ko i dalje smatra da to mora da je dejstvovala nekakva povratna sprega iz 1912...

Pošto su se mnogi događaji iz ovoga romana već odigrali - ili će se uskoro odigrati - često je bilo neophodno upotrebiti postojeće ličnosti. Nadam se da će uživati u mojim povremenim ekstrapolacijama njihovih aktivnosti.

'Sindrom stoleća' (4. poglavlje) već brine mnoge ljude, iako ćemo morati da sačekamo do 01.01.'00. da vidimo da li su stvari toliko rđave kao što ja nagoveštavam. Dok sam pisao ovu knjigu, moj dugogodišnji američki prijatelj, dr Čarls Fauler (GCA, 1942 - iako nijedan od nas dvojice nije u stanju da sasvim poveruje u to) poslao mi je članak iz Boston globa pod naslovom: 'Računarski sistemi imaju problem sa godinom 2000'. Tu se navodi vic u struci koji glasi da će se svi penzionisati 1999. Videćemo...

Taj problem se neće, razume se, pojaviti u 2099. Do tada, kompjuteri će se starati sami o sebi (kao i H. Sap, ukoliko on/ona i dalje bude prisutan).

Nisam izmislio neobično krupnog mekušca iz 12. poglavlja Pojedivosti (sa fotografijama) te grozne nemani mogu se naći u knjizi Tajanstvenim svet Artura Klarka (Collins, 1980). Octopusa giganteusa prvi put su nepobitno identifikovali F. Dž. Vud i dr Džozef Dženaro (Natural History, mart 1971) i drago mi je što sam obojicu doveo pred kamere za moju TV seriju 'Tajanstveni svetovi'.

Koristan savet o alergijama na oktopode (odnosno, šta da radite ukoliko zateknete jednog u toaletu) potiče iz knjige Oktopodi i lignje: meka inteligencija Žak-Iva Kustoa i Filipa Diola (Kasel, 1973).

Ovde moram navesti nešto što me zbunjuje mnogo godina. U toj knjizi Žak tvrdi da iako su se njegovi ronioci igrali sa hobotnicama (u redu: oktopodima) stotinama puta, nikada nisu bili ugrizeni - i nikada nisu čak ni čuli za takvu nezgodu. Pa...jedini put kada sam ja uhvatio jednog, tamo kod istočne obale Australije, ovaj me ugrizao! (Videti knjigu Koralna obala, Harper and Row, 1956). Potpuno sam nemoćan da objasnim taj potpuni slom zakona verovatnoće.

Prema časopisu Omni, pitanje opisano u 13. poglavlju zapravo se našlo u srednjoškolskom testu inteligencije i samo je jedan učenik genijalnog formata primetio da je štampani odgovor pogrešan. I dalje to smatram zapanjujućim; skeptici mogu korisno provesti nekoliko minuta sa makazama i kartonom. Još neverovatniju priča o Srinivasi Ramanujanu, pomenutom passim u istom poglavlju, naći ćete u malom klasiku G. H. Hardija Apologija jednog matematičara, a čak i zgodnije u prvom tomu Sveta matematike Džejmsa Njumena.

Za kritične stvari pri okeanskim operacijama vađenja nafte moram zahvaliti svom dugogodišnjem prijatelju sa Sri Lanke Katbertu Čarlsu i njegovim kolegama Volteru Džeksonu i Deniju Stivensu (svi iz firme 'Braun end Rut Vickers Ltd') i Brajanu Redenu (direktoru tehničkog servisa 'Vartona Vilijemsa'). Oni su me sprečili (nadam se) da ne napravim previše flagrantnih grešaka, a ni na koji način nisu odgovorni za luđe ekstrapolacije njihovih zaista zapanjujućih dostignuća - već uporedivih sa onim što ćemo raditi u svemiru tokom sledećeg veka. Izvinjavam se što sam im uzvratio ljubaznost sabotiranjem tolikog dela njihovih ruku.

Cela priča o 'Operaciji DŽENIFER' iz 1974. nikada nije ispričana, a verovatno nikada i neće. Na moje iznenađenje, pokazalo se da mi je njen upravnik jedan stari poznanik i zahvalan sam mu za okolišne,

ali ne i odmažuće odgovore na moja raspitivanja. U celini, više mi se dopada da ne znam previše o događajima tog dalekog leta, tako da mi puke činjenice ne zadaju previše glavobolje.

Dok sam pisao ovaj roman, zabavio me je susret sa još jednim književnim delom u kome se pominje Glomar Eksplorer, iako (srećom!) u sasvim drugačijem kontekstu: posredi je Brod od zlata Tomasa Alena i Normana Polmara (Macmillan, 1987).

Zahvaljujem se i raznoraznim poznanicima iz CIA i KGB, koji bi najradije da ostanu anonimni.

Jedan od informatora za koje će mi biti drago da ih identifikujem jeste profesor Vilijem Or, odsek za geološke nauke, Oregonski univerzitet, moj ozbiljni cimer u plovećem kampusu S.S. Univerzum. Planovi i dokumentacija koje je obezbedio u vezi sa Glomar Eksplorerom (koji sada počiva u zalivu Suisan u Kaliforniji, između Valjeha i Martineza - možete ga videti sa auto-puta 680) predstavljali su dragocenu građu.

Otkriće velikih eksplozija na okeanskom dnu, koje se pominje u 33. poglavlju, prijavili su Dejvid B. Prajor, Erl H. Dojl i Majkl Dž. Kaluza u časopisu SajensD, tom 243, sveska 27, januar 1989, strane 517-519, pod naslovom 'Dokazi sedimentne erupcije na dubokomorskom dnu, Meksički zaliv'.

Istog dana kada sam vršio konačne ispravke na ovom rukopisu, saznao sam da sada postoje jaki dokazi da bušenje nafte može da izazove zemljotrese. Sajens Njuz od 28. oktobra 1989. navodi članak Pola Sigala iz 'Američkom geološkom nadzora', koji to tvrdi u broju časopisa Džiolodži od oktobra 1989.

Izveštaj o neolitskom grobu naveden u 34. poglavlju moći će da se nađe u časopisu Nejčr, broj 276 (strana 608), iz 1978.

Članak Ralfa S. Merkla, 'Molekularna opravka mozga', koji zaista izaziva vrtoglavicu, prvi put se pojavio u oktobarskom broju za 1989. časopisa Krajoniks (objavljuje ALCOR, 12327, Doherty St, Riverside, Ca. 92503) kome sam zahvalan za primerak poslat pre objavljivanja. Dr Džon Mani, jedan od mojih mnogih prijatelja u bolnici Džons Hopkins u Baltimoru, zadužio me je korisnim izrazom 'parafilija' (21. poglavlje).

Zahvaljujem se Kumaru Čitiju za informacije u vezi sa poveljom UN o zakonu o moru; sprovođenjem ove povelje dugo godina upravljao je

pokojni ambasador Širli Hamilton Amarasinge. Velika je tragedija što Širli (čiju sam gostoljubivost u stanu u Park Aveniji često uživao tokom sedamdesetih godina) nije doživeo da vidi kulminaciju svojih napora. Bio je izuzetno umešan u ubeđivanju ljudi i da je poživio možda bi čak sprečio američku i britansku delegaciju da ne saseku jedna drugu do kolena.

Naročito sam zahvalan svom saradniku Džentriju Liju (Kolevka, trilogija Rama) zato što je tako organizovao svoje planove rada da ja mogu da usredsredim svu energiju na samostalni (najnoviji) roman.

Naročitu zahvalnost dugujem Vavamu i Sali Tambaja - da ne pominjemo Tašu i Sindi - za gostoljubivost, VORDSTAR i faksove...

I, konačno: odajem počast mom dragom prijatelju, pokojnom Redžinaldu Rosu, koji me je, pored mnogih drugih usluga, upoznao sa Rahmanjinovim i Elgarom pre pola veka i koji je umro u 91. godini dok je pisana ova knjiga.

MANDELMEMO

Literatura o Mandelbrotovom skupu, najpre predstavljenom ne-IBM svetu u tekstu 'Kompjuterska zabava' A. K. Djudnija (Sajntifik Ameriken, avgust 1985, str. 16-25) sada je ogromna. Majstorova sopstvena knjiga, Fraktalna geometrija prirode (W. H. Freeman, 1982) visoko je tehnička, a veliki deo nedostupan je čak i onima koji se zavaravaju da se snalaze u matematici. Svejedno, dobar deo teksta u njoj ipak je informativan i maštovit, tako da je vredno prelistati. Međutim, ona sadrži samo najkraće pominjanje M-skupa, čije istraživanje jedva da je počinjalo 1982.

Lepota fraktala (H. O. Pajtgen i P. H. Rihter, Springer-Verlag, 1986) bila je prva knjiga koja je prikazala M-skup u veličanstvenom tehnikoloru, a u njoj je i opčinjavajući (i često zabavni) esej samog dr M. o tome kako je skup otkriven. Kasniji rad na njemu on opisuje u knjizi Nauka fraktalnih slika (priređivači H. O. Pajtgen i Ditmar Zaupe: Springer-Verlag, 1988). Ali oba ova dela visoko su tehnička.

Mnogo pristupačnija prosečnom - mada odlučnom - čitaocu jeste knjiga Vaseljena iz naslonjače A. K. Djudnija (W. H. Freeman, 1988). Ona sadrži originalni članak iz časopisa Sajntifik Ameriken iz 1985, sa novitetima i obaveštenjima o softveru koji stoji na raspolaganju za PC računare. Ja sam veoma zadovoljan programom MandFXP, od

firme 'Cygnus Software', (1215 Davie St, P. O. Box 363, Vancouver BC, V6E 1N4, Canada) i koristio sam ga poprilično na svojoj AMIGI 2000. Dok sam pravio TV dokumentarac, Bog, Vaseljena i sve ostalo za britanski 'Kanal 4', imao sam retku povlasticu da pokažem Stivenu Hokingu neke divne 'crne rupe' koje sam otkrio dok sam razvijao skup sve dok ovaj ne bi ispunio Marsovu orbitu. Drugi snabdevač programima za M-skup (za MAC i IBM) jeste 'Sintar Software', (1001, 4th Ave., Suite 3200, Seattle, WA 98154, USA).

Nema ni potrebe reći, postoje glasila poklonika Mandelbrotovog skupa, koji sadrže savete o ubrzavanju rada programa, pisma istraživača dalekih oblasti skupa - pa čak i primere novog književnog žanra, fraktalne književnosti. Glavni 'fenzin' na tom polju jeste 'Amigdala'; njegov urednik Rolo Silver isporučuje i softver (Box 111, San Cristobel, NM 87564).

Van sumnje najbolji način da se stekne pravi utisak o skupu jeste preko video traka koje su napravljene o njemu, obično sa pratećom muzikom. Najslavnija je 'Ništa osim zuma' firme 'Art Matrix', (P. O. Box 880, Ithaca, NY 14851). Uživao sam i u 'Baletu fraktala' firme 'Fractal Stuff Company', (P. O. Box 5202, Spokane, WA 99205-5202).

Strogo govoreći, 'krajnji zapad' M-skupa tačno je na -2 , a ne na $-1.9999\dots$ do beskonačnosti, kao što se tvrdi u 18. poglavlju. Da li iko želi da ustanovi zašto?

Ne znam da li je bilo slučajeva mandelmanije u pravom životu, ali očekujem da dobijem izveštaje o tome čim se ova knjiga pojavi - i unapred skidam sa sebe svaku odgovornost.

DODATAK

BOJE BESKRAJA

Novembra 1989, dok sam primao nagradu za posebna dostignuća od Udruženja istraživača svemira u Rijadu, Saudijska Arabija, imao sam povlasticu da se obratim najvećem skupu astronauta ikada okupljenom na jednom mestu. (Njih više od pedeset, uključujući tu Baza Oldrina i Majka Kolinsa sa 'Apola 11', kao i prvog 'svemirskog šetača', Alekseja Leonova, koji više nema neprilika zbog toga što deli posvetu za roman 2010: Druga odiseja sa Andrejom Saharovom.) Odlučio sam da im proširim vidike uvođenjem u nešto što je stvarno veliko i, sa astronautom princom Sultanom bin Salmanom bin Abdul Azizom kao predsedavajućim, održao sam bogato ilustrovano predavanje: 'Boje večnosti: istraživanje Vaseljene fraktala'.

Materijal koji sledi izvadak je iz mog govora; drugi deo pojavljuje se na početku 15. poglavlja. Jedino mi je žao što ne mogu da ga ilustrujem veličanstvenim 35-milimetarskim slajdovima - i video-snimcima - koje sam koristio u Rijadu.

Danas svi znaju za dijagrame - naročito za onaj na kome je vreme prikazano na vodoravnoj osi, a troškovi života koji se neprekidno penju na uspravnoj. Zamisao da se bilo koja tačka jedne ravni može izraziti pomoću dva broja, obično zapisana kao x i y , sada izgleda toliko očigledno da deluje prilično iznenađujuće da je svet matematike morao da sačeka do 1637. kako bi Dekart izmislio ovaj sistem.

I dalje otkrivamo posledice te naizgled jednostavne zamisli, a najneverovatnija među njima stara je tek deset godina. Naziva se Mandelbrotov skup (nadalje: M-skup) i uskoro ćete je sretati svuda - u dezenu tkanina, tapeta, nakita ili linoleuma. I, bojim se, iskakaće pred vas sa TV ekrana u svakoj drugoj reklami.

Pa ipak, svojstvo M-skupa koje najviše zapanjuje jeste njegova suštinska jednostavnost. Za razliku od svega ostalog u savremenoj matematici, svaki učenik u stanju je da razume kako se on stvara. Njegovo generisanje ne uključuje ništa naprednije od sabiranja i

množenja; nema potrebe za tako složenim stvarima kao što je oduzimanje ili - Bože sakloni! - deljenje, a da i ne pominjemo egzotičnije zverinje iz matematičke menažerije.

Ne može biti mnogo ljudi u civilizovanom svetu koji nisu naišli na slavno Ajnštajnovu $E = mc^2$, ili koji su ga smatrali beznadežno složenim da bi ga shvatili. Pa, jednačina koja definiše M-skup sadrži isti broj članova i zaista deluje veoma slično. Evo je:

$$Z = z^2 + c$$

Nije baš zastrašujuća, zar ne? Pa ipak, životni vek čitave Vaseljene ne bi bio dovoljan da se istraže sve njene granice.

z -ovi i c u Mandelbrotovoj jednačini svi su brojevi, a ne (kao kod Ajnštajna) fizičke veličine poput mase i energije. To su koordinate koje određuju položaj tačke, a jednačina kontroliše način na koji se ova kreće da bi ocrtala određeni lik.

Postoji veoma jednostavna analogija koja je svima poznata - one dečje knjige sa praznim stranicama poprskanim tu i tamo brojevima, koji kada se spoje na pravi način otkrivaju skrivene - i često iznenađujuće - slike. Slika na TV ekranu proizvedena je složenom primenom tog istog načela.

Teorijski, svako ko je u stanju da sabira i množi može da nacрта M-skup olovkom ili perom na listu milimetarskog papira. Međutim, kao što ćemo videti kasnije, postoje određene praktične teškoće - naime, činjenica da ljudski život retko iznosi više od stotinu godina. Zbog toga se skup bez izuzetka stvara kompjuterski i obično prikazuje na jedinici vizuelnog displeja.

Postoje dva načina da se locira tačka u prostoru. Uobičajeniji način koristi neku referencijalnu mrežu - zapad-istok, sever-jug ili, na hartiji za dijagrame, vodoravna X-osa i okomita Y-osa. Ali postoji i sistem koji se koristi na radaru, sada poznat većini ljudi zahvaljujući bezbrojnim filmovima. Ovde je položaj objekta određen (1) njegovim rastojanjem od koordinatnog početka i (2) njegovim smerom, ili kompasnim pravcem. Uzgred budi rečeno, to je prirodni sistem - onaj koji koristite automatski i nesvesno kada igrate bilo koju igru sa loptom. Tada vodite računa o rastojanju i uglovima, a vi ste koordinatni početak.

Zbog toga, razmišljajte o kompjuterskom monitoru kao o radarskom ekranu, sa samo jednim odrazom na njemu, čiji će pokreti ocrtati M-skup. Međutim, pre nego što uključimo radar, želim da još više pojednostavim jednačinu, samo na oblik:

$$Z = z^2$$

Na trenutak sam odbacio c i ostavio samo z -ove. Sada mi dopustite da ih malo preciznije odredim.

Malo z je prvobitno rastojanje odraza - rastojanje sa kojim ono počinje. Veliko Z je krajnje rastojanje od koordinatnog početka. Zbog toga, ukoliko je ono prvobitno bilo na 2 jedinice od njega, poštujući ovu jednačinu ono će spremno skočiti na rastojanje od 4.

Ništa zbog čega bi se trebalo uzbuđivati, ali sada dolazi izmena koja stvara čitavu razliku:

$$Z = z^2$$

Dvostruka strelica je saobraćajni znak za oba smera, koji naznačuje da brojevi protiču obostrano. Ovog puta, ne zaustavljamo se na $Z = 4$; učinimo njega jednakim novom z - koje nam smesta daje drugo Z jednako 16, i tako dalje. Čas posla stvorili smo niz:

256;65.536;4.294.967.296.

a tačka koja je krenula sa udaljenosti od samo 2 jedinice od centra žuri prema beskonačnosti ogromnim koracima koji se sve vreme povećavaju.

Taj proces ide u krug po petlji koja se naziva 'iteracija'. Nalik je psu koji progoni sopstveni rep, osim što pas ne dospeva nikuda. Ali matematička iteracija može da nas odvede do nekih zaista veoma čudnovatih mesta - kao što ćemo vrlo skoro otkriti.

Sada smo spremni da uključimo svoj radar. Većina displeja imaju krugove rastojanja na 10, 20,... 1000 kilometara od središta. Nama će biti potreban samo jedan krug, na rastojanju 1. Nema potrebe da određujemo jedinice, jer se bavimo čistim brojevima. Neka budu centimetri ili svetlosne godine, kako god vas je volja.

Pretpostavimo da je prvobitni položaj našeg odraza bilo gde na tom krugu - sam položaj nije bitan. Dakle, z je 1.

A zbog toga što je 1 na kvadrat i dalje 1, toliko će biti i Z. A ovo ostaje na toj vrednosti, zbog toga što koliko god puta da kvadrirate 1, ono uvek ostaje tačno 1. Odras može da skače i skače po krugu, ali uvek ostaje na njemu.

Razmotrimo sada slučaj u kome je prvobitno z veće od 1. Već smo videli koliko brzo odras skače do beskonačnosti ukoliko je z jednako 2 - ali ista stvar dogodiće se pre ili kasnije, čak i ukoliko je ono samo za mikroskopsku trunčicu veće od 1: recimo, 1,00000000000000000001. Pogledajte:

Prvim kvadriranjem, Z postaje

1,00000000000000000002

a onda

1,00000000000000000004

1,00000000000000000008

1,00000000000000000016

1,00000000000000000032

i tako stranicama listinga. Za sve praktične primene, vrednost je i dalje 1. Tačka se nije pomerila vidljivo prema napolje ili unutra; i dalje je na krugu čija je vrednost 1.

Ali te nule polako otpadaju, kao brojevi nezaustavljivo marširaju sa desne strane. Odjednom, nešto se pojavljuje na trećem, drugom, prvom decimalnom mestu - i brojevi eksplodiraju posle veoma malo dodatnih kvadriranja, kao što ovaj primer pokazuje:

1,001 1,002 1,004 1,008 1,016 1,032

1,066 1,136 1,292 1,668 2,783 7,745

59,987 3.598,467 12.948.970

167.675.700.000.000

28.115.140.000.000.000.000.000.000

(Van opsega)

Može da bude milion - milijardu - nula sa desne strane, ali ishod će uvek biti isti. Konačno će brojevi početi da se primiču decimalnoj tački - a onda će Z munjevito uzleteti do beskonačnosti.

A sada razmotrimo drugi slučaj. Pretpostavimo da je z za mikroskopski iznos manje od 1 - recimo:

0,999999999999999999

Kao i pre, ništa posebno se ne dešava zadugo dok idemo po petlji, osim što brojevi sa desne strane ravnomerno postaju sve manji. Ali posle nekoliko hiljada ili miliona iteracija - katastrofa! Z se iznenada smanjuje ni do čega, rastapa se u beskrajni niz nula...

Proverite na svom kompjuteru. On ume da radi samo sa dvanaest brojki? Pa, koliko god ih imate za igru, uvek ćete dobijati isti odgovor. Verujte mi...

Ishod ovog 'programa' može se uobličiti u tri zakona koja mogu delovati previše trivijalno da bi ih uopšte vredelo formulisati. Ali nijedna matematička istina nije trivijalna, a kroz još nekoliko koraka ti zakoni odvešće nas u Vaseljenu vrtoglavih čudesa i lepote.

Evo tri zakona programa 'Kvadriranje':

1. Ukoliko je ulazno z jednako jedinici, izlazno Z uvek ostaje 1.
2. Ukoliko je ulaz veći od 1, izlaz na kraju postaje beskonačan.
3. Ukoliko je ulaz manji od 1, izlaz na kraju postaje nula.

Taj krug prečnika 1 je prema tome neka vrsta mape - ili, ukoliko tako više volite, ograde - koja razdvaja ravan u dve nezavisne teritorije. Van nje, brojevi koji poštuju zakon kvadriranja imaju slobodu beskonačnosti; brojevi unutar nje su zatvorenici, utamničeni i osuđeni na konačno istrebljenje.

U ovoj tački, neko bi mogao da kaže: "Govorili ste samo o razmacima - o rastojanjima od koordinatnog početka. Da biste utvrdili položaj odraza, potreban vam je i njegov ugao. Šta je s njime?"

Sasvim tačno. Srećom, u ovom procesu odabiranja - deljenju z -ova u dve odvojene klase - uglovi su nebitni; ista stvar se dešava bez obzira na to u kome pravcu je upereno r . Za ovaj jednostavni slučaj - nazovimo ga K-skupiom - možemo ih zanemariti. Kada dođemo do složenijeg slučaja M-skupa, gde ugao jeste bitan, postoji veoma

zgodan matematički trik koji se stara o tome, korišćenjem kompleksnih ili imaginarnih brojeva (koji, u stvari, uošte nisu kompleksni, a još manje imaginarni). Ali ovde nam nisu potrebni i ja obećavam da ih više neću pominjati.

K-skup počiva unutar mape, a granica mu je krug koji je obuhvata. Taj krug je naprosto neprekidna linija bez ikakve debljine. Ukoliko ga pogledate pod mikroskopom beskonačnog uvećanja, on će uvek izgledati isto. Možete da širite K-skup do veličine Vaseljene; granica će mu i dalje biti linija nulte debljine. Pa ipak, u njoj nema rupa; to je apsolutno neprobojna prepreka, koja zauvek razdvaja z-ove manje od 1 od onih većih od 1.

A sada, konačno, spremni smo da se pozabavimo M-skupom, gde se te zdravorazumske zamisli okreću naglavce. Privežite pojaseve. Tokom sedamdesetih godina, francuski matematičar Benoa Mandelbrot, koji je radio na Harvardu i u IBM-u, počeo je da istražuje jednačinu koja ga je učinila slavnim i koju ću ja sada napisati u dinamičkom obliku:

$$Z = z^2 + c$$

Jedina razlika između ove jednačine i jednačine koju smo koristili da opišemo K-skup jeste član c . Ovaj član - a ne više z - sada je početna tačka za našu operaciju stvaranja mape. U prvom prolasku petljom uzima se da je z jednako nuli.

To deluje kao beznačajna promena i niko nije bio u stanju da zamisli Vaseljenu koju je ona otkrila. Ni sam Mandelbrot nije stigao do prvih grubih uvida u nju sve do proleća 1980, kada su nejasni oblici počeli da se pojavljuju na kompjuterskim listinzima. Počeo je da viri kroz Kitsov

Okvir čarobnih čini, otvoren ka peni
Opakih mora, u vilinskim zemljama izgubljenim...

Kao što ćemo videti, reč 'pena' ovde je iznenađujuće prikladna. Nova jednačina postavlja isto pitanje kao prethodna i odgovara na njega: kakvog oblika je 'teritorija' koja se ocrta kada u njoj smenjujemo brojeve? Za K-skup bio je to krug poluprečnika 1. Da

vidimo šta se dešava kada počnemo sa tom vrednošću za c u M -jednačini. Trebalo bi da ste u stanju da to učinite napamet - za prvih nekoliko koraka. Posle nekoliko desetina, međutim, čak i superkompjuter možda ugasi sveću.

Za početak: $z = 0$, $c = 1$. Znači $Z = 1$
Prva petlja: $Z = 1^2 + 1 = 2$
Druga petlja: $Z = 2^2 + 1 = 5$
Treća petlja: $Z = 5^2 + 1 = 26$
Četvrta petlja: $Z = 26^2 + 1 \dots$ i tako dalje.

Jednom sam ostavio kompjuter da izračunava više članove (otprilike granica mojih programerskih sposobnosti) i ovaj je proizveo samo još dve vrednosti pre nego što je počeo da računa približno:

1, 2, 5, 26, 677, 458.330
21.006.640.000
4.412.789.000.000.000.000.000

U toj tački odustao je, jer nije verovao da postoje brojevi sa više od 38 brojki.

Međutim, čak i prva dva ili tri člana sasvim su dovoljna da prikažu kako M -skup mora imati sasvim drugačiji oblik od savršeno kružnog koji se javlja kod K -skupa. Tačka na rastojanju 1 je unutar K -skupa; ona mu, naime, određuje granicu. Tačka na istom rastojanju može biti izvan granica M -skupa.

Primetićete da sam rekao 'može biti', a ne 'mora'. Sve zavisi od prvobitnog smera, ili ugla početne tačke, koga smo do sada mogli da zanemarujemo, jer nije uticao na našu raspravu o (savršeno simetričnom) K -skupu. Kao što se pokazuje, M -skup je simetričan samo oko X -ose ili vodoravne ose.

To bi se moglo pretpostaviti na osnovu prirode jednačine. Ali niko ne bi mogao da pogodi pravi oblik ovog skupa: da mi je to pitanje postavljeno u devičanskim premandelbrotovskim danima, verovatno bih rizikovao i rekao: 'Nešto nalik na elipsu, zgnječeno duž Y -ose.' Možda bih čak (iako sumnjam u to) ispravno pogodio da bi bio pomeren u levi, odnosno minus smer.

U ovoj tački voleo bih da uz vašu pomoć preduzmem jedan misaoni ogled. Budući da je M-skup bukvalno neopisiv, evo mog pokušaja da ga ipak opišem:

Zamislite da gledate pravo niz jednu prilično gojaznu kornjaču koja pliva prema zapadu. Ona je ukrštena sa ribom sabljarkom, tako da ima uski šiljak koji viri iz nje. Po čitavoj spoljašnjosti ukrašena je bizarnim morskim rastinjem - i mladim kornjačama različitih veličina, po kojima raste još manja morska trava...

Čikam vas da pronađete takav opis u bilo kojoj matematičkoj knjizi. A ukoliko budete smatrali da biste umeli uspešnije pošto vidite neman, samo izvolite da pokušate. (Podozrevam da svet insekata možda pruža bolje analogije: nije isključeno da negde u brazilskim tropskim šumama vreba Mandelbrot-buba. Šteta što to nikada nećemo saznati.)

Evo prve grube aproksimacije, lišene pojedinosti - prilično slične 'Jezeru Mandelbrot' iz zamka Konroj (18. poglavlje). Ukoliko vam se dopadne da popunite praznine omiljenom rečenicom srednjevekovnih kartografa 'Ovde možda ima zmajeva', teško da ćete preterivati.

Najpre ćete primetiti da je - kao što sam već istakao - pomerena ulevo (ili prema zapadu, ako vam se tako više sviđa) u odnosu na K-skup, koji se, razume se, pruža od +1 do -1 duž X-ose. M-skup stiže samo do 0,25 udesno po X-osi, dok iznad i ispod te ose štrči do otprilike iza 0,4.

Sa leve strane, mapa se pruža do oko -1,4, a zatim ispušta neobični šiljak - ili antenu - koji dostiže tačno -2,0. Za M-skup, iza te tačke nema ničega; ona je rub Vaseljene. Mandelbrotovi obožavaoci nazivaju je 'krajnji zapad', a vi biste možda voleli da vidite šta se dešava kada uzmete da je c jednako -2. Z ne teži nuli - ali ne juri ni do beskonačnosti - tako da tačka pripada skupu - baš na granici. Ali ukoliko uzmete da je c malčice veće, na primer -2,00000...00000001, pre nego što to i opazite proširćete pored Plutona i hitati prema kvazarskom zapadu.

A sada dolazimo na najbitniju razliku između dva skupa.

K-skup ima za granicu lepu, čistu liniju. Granica M-skupa je, da kažemo najblaže, čupava. Koliko čupava, to ćete uvideti kada budemo počeli da je 'zumiramo'; tek tada ćemo videti neverovatnu

floru i faunu koja cveta na toj spornoj teritoriji.

Granica - ukoliko se može tako nazvati - M-skupa nije puka linija; ona je nešto što Euklid nikada nije zamišljao i za šta nema reči u običnom jeziku. Mandelbrot, čije je snalaženje sa engleskim (i američkim) očajno, prekopao je rečnik u potrazi za sugestivnim imenicama. Evo nekoliko primera: pena, spužve, prašina, paučine, mreže, ugrušci. On sam skovao je tehnički naziv fraktal i sada žustro brani svakome da pokuša da je definiše previše precizno.

Kompjuteri lako mogu da naprave 'snimke' M-skupa sa bilo kojim uvećanjem, a čak i u crno-belom oni su opčinjavajući. Međutim, prostim trikom mogu se obojiti i preobraziti u objekte zapanjujuće, čak nadrealne lepote.

Prvobitna jednačina, razume se, ne bavi se bojama ništa više od Euklidovih Elemenata geometrije. Ali ukoliko kažemo kompjuteru da oboji svaku datu oblast u skladu sa brojem puta koliko je z prošlo kroz petlju pre nego što je odlučio da li tačka pripada ili ne pripada M-skupu, ishodi su uistinu božanstveni.

Boje, stoga, iako proizvoljne, nisu besmislene. Tačna analogija nalazi se u kartografiji. Pomislite na konturne linije na mapi reljefa, koje prikazuju nadmorsku visinu. Prostor između njih često je obojen da bi oko lakše prihvatilo informaciju koju one nose. Isto je sa batimetrijskim kartama; što dublji okean, plavo je tamnije. Tvorac mape može da izabere kakve god boje hoće, a pri tom ga vodi estetika isto toliko koliko i geografija.

To važi i ovde - izuzev što se ove konturne linije postavljaju automatski brzinom izračunavanja - ali neću zalaziti u pojedinosti. Nisam otkrio koji je genije prvi došao na tu ideju - možda msje M. lično, ali ona pretvara fraktale u fantastična umetnička dela. A treba da ih vidite kada su animirani...

Jedna od mnogih neobičnih primisli koje izaziva M-skup jeste i ova. U načelu, on je mogao biti otkriven čim je ljudska rasa naučila da broji. U praksi, budući da čak i 'malo uvećanje' zahteva milijarde proračuna, nije bilo načina na koji se mogao makar i baciti pogled na M-skup pre nego što su izmišljeni kompjuteri! A takvi filmovi kao što je 'Ništa osim zuma' Art Matriksa zahtevali bi da svi ljudi koji trenutno žive na svetu računaju dan i noć godinama - ne načinivši pri tom ni jednu jedinu grešku u množenju biliona brojeva sa po stotinu brojki...

Počeo sam rečima da je Mandelbrotov skup najizuzetnije otkriće u istoriji matematike. Jer ko je mogao i da pomisli da tako apsurdno jednostavna jednačina može da stvori tako - bukvalno - beskonačnu složenost i tako nezemaljsku lepotu.

Mandelbrotov skup je, kao što sam pokušao da objasnim, u suštini mapa. Svi smo imali prilike da čitamo priče o mapama koje otkrivaju položaj skrivenog blaga.

Pa, u ovom slučaju - sama mapa jeste blago!

Kolombo, Šri Lanka: 28. februar 1990.

Sadržaj

Prvi deo: PRELUDIJUM

1. LETO '74.
2. BOJE BESKRAJA
3. POBOLJŠANA KLOPKA ZA MIŠEVE
4. SINDROM STOLEĆA
5. CARSTVO STAKLA
6. NOĆ ZA DUGO SEĆANJE
7. TREĆI VOĐA
8. PRIVATNI PODUH VAT
9. PROROCI SA ODREĐENIM UGLEDOM
10. 'OSTRVO MRTVIH'
11. ADA
12. MEKUŠAC NEUOBICAJENIH RAZMERA
13. MOĆ PIRAMIDE
14. POZIVANJE OSKARA
15. ZAMAK KONROJ
16. KIPLINGOV APARTMAN
17. DUBOKO SMRZAVANJE
18. U IRSKOM VRTU
19. DIŽITE TITANIK
20. KA UNUTRAŠNOSTI M-SKUPA
21. KUĆA NA DOBROM GLASU
22. BIROKRATA

Drugi deo: PRIPREME

23. KONTAKT PROGRAM
24. LED
25. JASON JUNIOR
26. MEDIČIJEV PEHAR
27. UPUTSTVO
28. KRTICA
29. SARKOFAG
30. PIJETA
31. STVAR MEGAVATA

Treći deo: OPERACIJE

32. OVDE NEMA NIKOG OSIM NAS ROBOTA

33. SUNČEV MAKSIMUM

34. OLUJA

35. ARTEFAKT

36. POSLEDNJI RUČAK

37. VASKRSENJE

Četvrti deo: FINALE

38. OSAM RIHTERA

39. ZABLUDELI SIN

40. INSPEKCIJSKI OBILAZAK

41. SLOBODNI USPON

42. VILA, U SUTONU

43. ISTERIVANJE ĐAVOLA

44. EPILOG: DUBINE VREMENA

IZVORI I ZAHVALNICE

DODATAK